

**GELENEKSEL AKRABA İLİŞKİLERİNİN YENİ EVLİLİKLER
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ**

Sümeyye EVRAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK

Temmuz, 2018

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELENEKSEL AKRABA İLİŞKİLERİNİN YENİ
EVLİLİKLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:
AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Sümeyye EVRAN

Danışman
Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK

AFYONKARAHİSAR 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Geleneksel Akraba İlişkilerinin Yeni Evlilikler Üzerindeki Etkileri: Afyonkarahisar İli Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça ’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/07/2018

Sümeyye EVRAN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK

.....

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi İleriş YILDIRIM

.....

: Dr. Öğr. Üyesi Esra IŞIK

.....

Sosyoloji anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Sümeyye Evran'ın **“Geleneksel Akraba İlişkilerinin Yeni Evlilikler Üzerindeki Etkileri: Afyonkarahisar İli Örneği”** başlıklı tezi 23/07/2018 tarihinde, saat 15.30'da Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal DEMİR

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

GELENEKSEL AKRABA İLİŞKİLERİNİN YENİ EVLİLİKLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ

Sümeyye EVRAN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Temmuz 2018

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin Koçak

Bu çalışma, geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerindeki etkileri üzerine bir değerlendirmedir. Toplumun temel unsurlarından biri olan aile, Türk toplumu için büyük önem taşımaktadır. Türk ailesi yapı itibariyle Batı toplumlarından farklı olarak evlilik kurumu ile temellendirilmiş ve toplumun daha sağlıklı ve daha güçlü olmasına zemin hazırlamıştır. Her toplumda görülen ve kutsal sayılan evlilik, insanlara yeni bir hayat tarzı sunmaktadır. Mevcut hayat düzeninden yeni yaşam biçimine geçilmesiyle birlikte yeni akrabalarda beraberinde gelmektedir. Evlilik yalnızca kadın ve erkeğin beraberliği değil aynı zamanda kayınvalide, kayınpeder, görümce, kayın, eltinin de evliliğe dâhil olabildiği bir süreçtir. Akrabalık ilişkileri toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Bu akrabalık ilişkilerinde en önemli faktör kayınvalide ve kayınpederdir. Kültürler arası değişiklik gösteren akrabalık ilişkileri, evlilikler üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler oluşturmaktadır.

Geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerindeki etkileri üzerine yapılan bu çalışma, teorik ve uygulamalı olarak iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın teorik kısmında, aile, aile tipleri, aileye kuramsal yaklaşımlar, evlilik, evlilik türleri, boşanma, boşanma üzerine yapılan araştırmalar açıklanmaya çalışılmıştır. Uygulama bölümünde ise, Afyonkarahisar ilinde yaşayan katılımcılar ile geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerindeki etkilerini tespit etmeye yönelik mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlar 33 kişi ile yapılmıştır.

Görüşmelerin yapıldığı katılımcılar, kayınvalidesi ve kayınpederi ile yaşayan bireyler, bir dönem onlarla beraber yaşamış bireyler ve aile bireyleri ile farklı şehirlerde yaşayan kişilerden seçilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular analiz edilerek yorumlanmıştır. Geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Geniş aile, çekirdek aile, evlilik, boşanma.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF TRADITIONAL KIN RELATIONSHIPS ON NEW MARRIAGES: SAMPLE OF AFYONKARAHİSAR

Sümeyye EVRAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENS
DEPARMENT OF SOCIOLOGY**

July 2018

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK

This study is an assessment of traditional relative relationship on new marriages. The family, which is one of the basic elements of society, is of great importance for the Turkish society. The Turkish family is based on the institution of marriage and different from western societies in terms of structure which has laid the foundation for the healthier and stronger society. Marriage, seen in every society and regarded as sacred, offers people a new way of life. With a transition from the existing level of living to a new way of life, married people come across new relatives. Marriage is not only a partnership between women and men but also a process in which mother-in-law, father-in-law, sister-in-law, can be included in marriage. Kinship relationships can vary from one community to another. The most important factors in these kinship relationships are mother-in-law and father-in-law. Kinship relationships that change between cultures have positive or negative effects on marriages.

This study on the effects of the traditional relative relationships on new marriages consists of two parts, theoretical and practical. Within the theoretical part of the study, family, family types, theoretical approaches to the family, marriage, types of marriage, divorces, and previous researches on divorces have been investigated. An interview (33) was conducted to identify the participants living in the Afyonkarahisar province and the effects of the extended family type on the new marriages some of whom lived with their mother-in-law or father-in-law for a while and some others who

lived in different cities. The findings of the interviews were analyzed and interpreted. The results show that traditional relative relationships have positive and negative effects on new marriages.

Key Words: extended family, elementary family, married, divorce.

ÖNSÖZ

Tez çalışma konusunun belirlenmesinde ve hazırlama sürecimin her aşamasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren tez danışman hocam sayın Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK'a;

Tezimin son aşamasında kaynak ve yöntem açısından bana sürekli yardımda bulunarak değerli bilgilerini benimle paylaşan sayın Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM'a ve tezimin savunmasında jüri üyesi olarak görev yapan sayın Dr. Öğr. Üyesi Esra IŞIK'a;

Tez hazırlama sürecim boyunca girdiğim her çıkmazda sabırla yol gösteren, benden bilgi ve deneyimlerini esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan sayın Dr. Öğr. Üyesi Volkan YÜNCÜ'ye;

Tez hazırlama sürecim boyunca benden yardımlarını bir an olsun esirgemeyerek kıymetli zamanını ayırarak kıymetli deneyimlerini aktaran sayın Öğr. Gör. Burak OLUR'a

Çalışmamın başından itibaren beni her zaman destekleyen değerli ev arkadaşım Saliha SARGIN'a ve manevi kardeşim Gizem BÜYÜKKALAYCI'ya;

Zorlu geçen tez sürecimde iş hayatımda tüm kolaylıkları sağlayan sevgili iş arkadaşlarım, Emine AĞTAŞ ve Hilal Başak ÖZENÇ'e;

Hayatım boyunca her anımda yanımda olarak beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan manevi babam Ahmet EVRAN'a, ablam Âlime KILINÇ'a ve kardeşim Selin EVRAN'a;

Son olarak eğitim hayatım boyunca maddi manevi destek olan, hayatımı bize adanarak koşulsuz fedakârlık gösteren annem Sultan TARAKCI'ya;

Teşekkürü bir borç bilir ve saygılarımı sunarım.

Sümeyye EVRAN

Afyonkarahisar, Temmuz 2018

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	İ
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	İİ
ÖZET.....	İİİ
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	Vİİ
İÇİNDEKİLER	Vİİİ
TABLOLAR LİSTESİ.....	Xİ
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK AİLE TANIMINA BAKIŞ

1. AİLENİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ	4
2. AİLE TİPLERİ.....	7
2.1. BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE AİLE	8
2.1.1. Geleneksel Geniş Aile.....	8
2.1.2. Çekirdek Aile.....	10
2.2. OTORİTE ÖLÇÜTLERİNE GÖRE AİLE TİPLERİ.....	12
2.2.1. Baba Ailesi	12
2.2.1.1. Bölünmez Asaba.....	12
2.2.1.2. Ataerkil Aile.....	12
2.2.1.3. Baba Ailesi.....	13
2.2.2. Ana Ailesi	13
2.3. YERLEŞİM YERİNE GÖRE AİLE TİPLERİ	13
2.3.1. Köy Ailesi	13
2.3.2. Kent Ailesi.....	14
2.3.3. Gecekondu Ailesi.....	14
3. TÜRK AİLESİNİN TARİHİ GELİŞİM SÜRECİ.....	15
3.1. ESKİ TÜRKLERDE AİLE	15
3.2. İSLAMİ DÖNEMDE TÜRK AİLESİ.....	23
3.3. MODERN TÜRKİYEDE AİLE.....	25
4. AİLEYE İLİŞKİN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR.....	29
4.1. YAPISAL-İŞLEVSELÇİ YAKLAŞIM.....	30
4.2. ÇATIŞMACI YAKLAŞIM	31

4.3. SEMBOLİK ETKİLEŞİMSEL YAKLAŞIM	32
4.4. FEMİNİST YAKLAŞIM	34
4.5. GELİŞMECİ YAKLAŞIM	35

İKİNCİ BÖLÜM

EVLİLİK VE BOŞANMA

1. EVLİLİK TANIMI	37
1.1. EVLİLİK TÜRLERİ	38
1.1.1. Grup Esasına Göre Evlilik Türleri.....	38
1.1.1.1. Grup İçi Evlilik (Endogamy).....	39
1.1.1.2. Grup Dışı Evlilik (Egzogami).....	39
1.1.2. Eş Sayısına Göre Evlilik Türleri.....	39
1.1.2.1. Tek Eş Evliliği (Monogamy).....	40
1.1.2.2. Çok Eş Evliliği (Polygamy).....	40
1.1.3. Çiftlerin Oturduğu Yere Göre Evlilik Tipleri.....	40
1.1.4. Diğer Evlilik Türleri	41
2. EVLİLİKTE AİLE/ HANE İÇİ İLİŞKİLER.....	42
2.1. BABA-OĞUL İLİŞKİSİ	45
2.2. KARI-KOCA İLİŞKİSİ	45
2.3. KAYINVALİDE-GELİN İLİŞKİSİ	46
2.4. ANA-OĞUL İLİŞKİSİ	46
2.5. AKRABALIK İLİŞKİLERİ.....	47
3. EVLİLİK UYUMU	47
3.1. EVLİLİK UYUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER	49
4. BOŞANMA	50
4.1. BOŞANMA SÜRECİNDE KADIN VE ERKEK	53
5. BOŞANMANIN DAYANDIĞI GÖRÜŞLER.....	55
5.1. FERDİYETÇİ GÖRÜŞ.....	55
5.2. TOPLUMCU GÖRÜŞ	56
6. BOŞANMA SEBEPLERİ.....	56
6.1. BOŞANMANIN ÖZEL SEBEPLERİ.....	58
6.1.2. Zina Nedeniyle Boşanma	58
6.1.3. Hayata Kast veya Onur Kırıcı Davranış.....	58
6.1.4. Terk Nedeniyle Boşanma.....	59
6.1.5. Akıl Hastalığı Nedeniyle Boşanma	60
6.2. BOŞANMANIN GENEL NEDENLERİ	60
6.2.1. Evlilik Birliğinin Sarsılması	60

6.3. BOŞANMA NEDENLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR....	61
6.3.1. Boşanma Nedenleri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	61
6.3.2. Boşanma İle İlgili Türkiye’de Yapılan Bazı Araştırmalar.....	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA.....	65
1.1. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI VE SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLERİ	70
1.1.1. Cinsiyet.....	70
1.1.2. Yaş	70
1.1.3. Eğitim	71
1.1.4. Meslek	71
2. ERKEKLERE DAİR VERİLER.....	72
2.1. AİLE İÇİ İLETİŞİM	73
3. KADINLARA DAİR VERİLER	85
3.1. KAYINVALİDE- KAYINPEDER VE GELİN İLİŞKİSİ.....	86
SONUÇ.....	121
KAYNAKÇA	129
EKLER.....	141
EK:1 KATILIMCILAR LİSTESİ	141
EK: 2 MÜLAKAT SORULARI.....	144

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet Bilgileri	70
Tablo 2: Katılımcıların Yaş Bilgileri	70
Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Bilgileri.....	71
Tablo 4: Katılımcıların Meslek Bilgileri.....	71

GİRİŞ

Küçük sosyal birimlerin bir araya gelmesi ile oluşan aile, toplumun en küçük yapı taşıdır. Ailenin varlığı ile birlikte toplum, bir kimlik kazanır ve varlığını devam ettirir. Ailenin aynı zamanda evlilik üzerine inşa edilmiş olması, onu toplum içinde sosyal dengeleme görevini üstlenen bir kurum haline getirmiştir. Bu yüzden toplum parçalanmaya ve dağılmaya ne kadar elverişli olsa da aile bu dağılma ve parçalanmaları önleyecek kadar güçlü bir hal almaktadır.

Aile, çok yönlü bir yapıya sahip olmakla birlikte toplum içinde birçok işleve sahiptir. Tarih boyunca bu işlevlerde belirli değişimler yaşanmış olsa dahi sürekliliğini korumaktadır. En önemli işlevlerinden biri insan neslinin devamını sağlaması yani biyolojik işlevidir. Gelirin tek elde toplanması ve aile içinde dağıtımın sağlanması ailenin ekonomik işlevidir. İnsanın hayatını sağlıklı bir şekilde idame ettirebilmesi için belirli bir eğitim alması gerekmektedir. Bu eğitim süreci, toplumsal bir varlık olan insanın toplumsallaşmasına olanak tanırken aynı zamanda toplumsal hayata adaptasyon sürecini kolaylaştırır. Bu eğitim sürecini ihtiyaç duyulduğu takdirde ailenin başvurduğu dini işlevi tamamlamaktadır. Aile tüm bu işlevlerinin yanında koruyuculuk işlevi ile ailenin denetim ve güvenliğini sağlamaktadır. Şüphesiz ki aile bu işlevler ile sınırlı değildir ancak ailenin toplumun devamı ve kontrolüne sağladığı katkı en önemli işlevlerinden bir olarak varlığını devam ettirecektir.

Aile yapısı insanlık tarihinin her çağında, toplumun varlığını devam ettirdiği süre boyunca aynı kalmamıştır. Toplumların yapıları değiştikçe, aile yapısı da bu değişime ayak uydurmuştur. Aile yapılarında meydana gelen bu değişimler, aile bireylerinin, aile içinde var olan çocukların ve ailenin bütünlüğünü sağlayan diğer bireylerin belirli rol ve sorumluluk üstlenmelerine sebep olmuştur. Günümüze kadar gelmiş olan Türkiye'deki aile yapılarında hem batılılaşmanın etkisini üzerinde taşıyan modern aile yapısına hem de İslami kurallar ve geleneklerden kopamayan köklerine bağlı aile yapısına rastlanmaktadır.

Aile, insan ile başlayıp yine onunla varlığını devam ettirmektedir. Aileyi kuramsal yapısıyla ele alan yaklaşımlar, onun ilerlemeci bir perspektif içinde değişmeyen taraflarına özellikle dikkat çekmektedir. Yapılan bu çalışmada kuramsal yaklaşımlar özetlenmeye çalışılmıştır.

Evlilik, kadın ve erkeğin içinde buldukları toplumun kuralları ekseninde sosyal ve hukuki kurallara uygun olarak karşılıklı sorumlulukların üstlenilerek hayatlarını birleştirmeleri ve aile kurmalarınıdır. Her toplumda ve her kültürde var olan evlilik, insanlara yeni bir hayat tarzı sunmakta ve yeni akrabalık ilişkilerini beraberinde getirmektedir. Evlilik, yalnızca kadın ve erkeğin beraberliği yanı sıra kayınvalide, kayınpeder, görümce ve kayınların da evlilik süreçlerine dâhil olduğu bir kurumdur. Akrabalar ile kurulan ilişkiler kültürden kültüre farklılık göstermektedir.

Evlilik bağının çözülmesi ile birlikte çiftlerin birbirlerinden ayrılma süreci boşanma olarak tanımlanmaktadır. Boşanma bir nevi ortak yaşamın sona erdirilmesidir. Aynı zamanda yasal olarak evlilik birliğinin sonlandırılmasıdır. Zaman içinde ortaya çıkan boşanma, duygusal ayrılık ile başlar ve hukuki anlamda boşanma gerçekleşir.

Çalışmanın birinci bölümünde aile, aile tipleri, aile yapısı, ailenin gelişim süreçleri, aileye ilişkin kuramsal yaklaşımlar açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise evlilik, evlilik türleri, evlilikte aile içi ilişkiler, evlilik uyumu, boşanma, boşanma nedenleri ve boşanma nedenleri ile ilgili yapılan araştırmalar açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın metodolojik çerçevesi ve sahada uygulanmış olan mülakat soruları, kullanılan yöntemler açıklanmış, geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde yapılan saha araştırması sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş, tartışılmış ve öneriler sunulmuştur. Bu çalışmanın yapılma sebebi Türkiye’de aile ve evlilik üzerine yapılmış çalışmalar mevcuttur. Ancak aile bireylerinin evlilikler üzerine etkisi noktasında yapılan çalışmalar yeterli değildir. Bu çalışmada kayınvalide, kayınpeder, amca, dayı, hala, görümce, elti faktörlerinin evli çiftler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK AİLE TANIMINA BAKIŞ

Toplum, tarihsel gelişim içerisinde, aynı toprak parçası üzerinde yaşamakta olan ve ortak bir uygarlığa sahip, yaşamlarını sürdürmek ve birçok temel çıkarlarını gerçekleştirebilmek için işbirliği yapan insanların tümüdür. Bir toplum yapısını oluşturan ve insanlar arası ilişkileri belirleyen belirli toplumsal kurumlardan söz edilebilir. Bu toplumsal kurumların toplumdan topluma değişen rolleri vardır. Aynı toplumsal gruplar içerisinde dahi farklı fonksiyon ve rollere sahiptirler (Tolan, 1991: 493).

İnsanın yaşamını sürdürmek için diğer insanlar ile sürekli bir iletişim içinde bulunması insanın sosyal bir varlık olduğunun göstergesidir. İnsanın toplumdan bağımsız bir varlık olmadığı gerçeği, insanın topluluk içinde yaşamasını zorunlu kılar. Aile, içinde yaşadığımız toplumsal birimin en küçük yapı taşı olarak tanımlanabilir; yani toplum, en küçük sosyal birim olarak adlandırılan ailelerin bir araya gelmesinden oluşmuş insan topluluğudur (Köhnezoğlu, 2006: 1-2).

Bireyin doğduğu andan itibaren insan oluşuna doğru yolculuğu için aileye ve topluma ihtiyacı vardır. İnsanın sosyalleşme özelliği kazanabilmesi ve bunun sonrasında beşeri özelliklerini ehliştirebilmesi ancak diğer insanlarla oluşan bir etkileşim örüntüsü içinde yaşaması ile mümkün kılınabilmektedir. Bu nedenle sosyal bir varlık olmayı kişi, aile ve toplum hayatının etkileşimine borçludur (Dikeçligil, 2012: 14).

Aile toplumu oluşturan en temel öğelerden biridir. Sağlıklı bir aile sağlıklı toplumun temellerini oluşturur. Toplum, aile ile sürekli olarak etkileşim ve iletişim içindedir. Aile geçmişten günümüze, tüm toplumlarda varlığını devam ettiren kurumlardan biridir. Bu sebeple ailenin evrensel bir kurum olduğu söylenebilir. Aile yapısı itibariyle toplumdan topluma değişim göstermektedir. Bu yüzden evrensel bir aile tanımı yapılması olanaksızdır (Timur, 1972: 3).

Aile aynı zamanda toplumun ve siyasetin oluşmasını ve devamlılığını sağlayan en temel öğedir. Ailenin içinde birey huzur ve güvende olur. Ayrıca iyi bir aile, iyi bir toplumun ortaya çıkışını güvence altına alır. Bu nedenle İslam düşünürleri bu konunun

üzerinde durmuş ailenin erdemli bir toplum inşa etmenin temel taşlarından biri olduğuna değinmişlerdir (Şulul, 2016: 118).

Aile genel itibariyle nüfusu yenileyen, milli kültürü gelecek kuşaklara aktaran, çocukları sosyalleştiren, ekonomik ve biyolojik fonksiyonların yanı sıra psikolojik tatmin işlevlerinin yerine gelmesini sağlayan bir kurumdur (Erkal, 2000: 35).

1. AİLENİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Aile, bireylerin birbirlerine doğrudan kan bağıyla bağlı olduğu, yetişkin üyelerin ise çocuklara bakma sorumluluğunun olduğu, aynı zamanda bireyin toplumsallaşma sürecinin ilk aracı kabul edilen insan topluluğudur. Aile, insan türünün devamını sağlayan biyolojik ilişki sonucunda meydana gelen, sosyalleşme sürecinin ilk ortaya çıktığı, bireyler arası ilişkilerin karşılıklı kurallara bağlandığı, toplumda o güne kadar oluşturulmuş olan gelenek ve görenekleri, kültürel zenginliklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan, ekonomik, psikolojik, biyolojik, toplumsal ve hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur. Aile her toplumda ortak olarak görülen bir kurumdur. Toplumların oluşmasında önemli bir faktör olan aile aynı zamanda nüfusun kaynağı olarak kabul edilmiştir (Brown, 1981: 10). Aile evrensel bir kurum olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu sebeple aile üzerine yapılan çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır.

Maclver ve Page’ e göre, “aile seks ilişkilerine bağlı, çocuk sahibi olma ve sahip olduğu çocukları yetiştirme niteliklerini içinde barındıran bir grup” şeklindedir (Mac Iver and Page, 1961: 238). Winch’ e göre aile, grup kategorisi içinde bulunmaktadır. “Aile nesil ilişkilerine dayalı anne-baba ve çocuktan ortaya çıkan bir sosyal gruptur” (Winch, 1965: 84). Nimkoff’a göre aile, “Anne- baba ve çocuklardan meydana gelen ya da sadece karı-kocadan oluşan ve devamlılık gösteren bir birliktir” (Koenig, 1966: 129). Summer ve Keller’ e göre ise “Aile en az iki neslin bir arada bulunduğu kan bağıyla ayırt edilen küçük bir sosyal örgüttür” (Gökçe, 1967: 47). Bazı sosyologlar ise özellikle ilkel gruplarda ve kırsal bölgelerdeki aile tipini toplumsal hayatın ana temalarından biri olan toplulukla birlikte görme eğilimindedirler. Bu aile tipi topluluğun birçok özelliklerini içinde barındırdığı gibi yaptığımız tanımla da uygun düşmektedir. ‘Küçük ya da büyük nerede ne şekilde olursa olsun grubun üyeleri

yaşantılarını paylaşıyorsa ve bu paylaşım günlük hayatın temel şartlarından ileri geliyorsa bu gruba topluluk denir' (MacIver and Page, 1961: 8-9).

Freyer, aileyi tüm sosyal hayatın özü olarak nitelendirmiş ve “tabiat tarafından yaratılmayan, fakat tabiattan ilham alarak, bütün büyük sosyal yapıların örneğini teşkil eden en küçük gruptur” şeklinde tanımlamaktadır. Wallerstein, aileyi tanımlarken “akrabalık bağlarıyla birbirine bağlı olan ve aynı çatı altında beraber yaşayan, bir tüketim ve bir üreme birimi olarak belirtmiştir”. Kıray’a göre, “toplumsal değişmelerde tampon kurum işlevi gören aile, yapısal değişmelerden dolayı ortaya çıkabilecek kopuklukları şekil ve işlev değiştirerek karşılayan bireylerin güvenlik gereksinmelerini farklı biçimlerde yerine getiren sosyal bir kurumdur” ifadesini kullanır. Fındıkoğlu ise aileyi, sosyal kuralların bir sistemi olan sosyal bir kurum kabul etmiş ve aileyi, “sadece, duyguların mahsulü olmayıp, onların da içine girdiği daha karışık ve çözülmesi zor bir adetler ve kaideler yekûnu” olarak tanımlamıştır (Merter, 1990: 3). Aileyi, sosyal bir kurum olarak nitelendiren Leslie’ye göre “gelecekte toplumda diğer kadınlar gibi evlenebilen ve çocukları yetiştirebilen aynı zamanda onları insan olarak topluma kazandıran insanlığımızı borçlu olduğumuz güçlü bir sosyal kurum” demiştir (Leslie, 1982: 3).

Aile tanımını genişletmek gerekirse aile, içinde barındırdığı insanın belirli bir biçimde ortaya koymuş olduğu toplumsallaşma sürecinin belirli ölçülerle etkili bir biçimde geçtiği, cinsel ilişkilerin belirlenmiş bir biçimde düzenlendiği, ana-babalar ve çocuklar arasında ölçülü, güven veren, samimi ve sıcak ilişkilerin kurulduğu, toplumsal düzenin de içinde bulunduğu uyumlu bütününe göre ekonomik etkinliklerin az veya çok belirli bir ölçüde yer aldığı toplumsal kurumdur (Ozankaya,1991: 357). Tüm toplumlarda toplumla bütünleşme sürecinin en önemli temsilcisi ailedir. Çünkü bebeklikten yetişkinliğe kadar aileler kültürel ve sosyal değerleri kuşaklara aktarma görevini üstlenmektedir (Kendall, 2011:117).

Sonuç olarak aile, toplumu besleyen, geliştiren, koruyuculuk görevi üstlenen bir yapıdır. Aile toplumu oluşturan ilk toplumsal bütün olmakla birlikte insanın kendi davranışlarını aktardığı çocukları yetiştirip topluma kazandıran bir kurumdur. Aile bireylerin birbiriyle etkileşim içinde olduğu yerdir. Ailenin bazı özellikleri vardır. Bunlar;

1. *Aile evrenseldir.*

Geçmişten günümüze varlığını sürdürmeye devam eden bir olgu olması ve bugüne kadar her toplumda var olması ailenin evrensel olduğunun en önemli göstergesidir. Yapısında bir takım değişimler meydana gelmiş olsa da her toplumda varlığı devam etmektedir. Aile biçimi bir gruptan diğerine değişiklik gösterse dahi aile evrenseldir (Henslin, 2015: 371).

2. *Aile duygusal bir temele dayanır.*

Doğal yollarla bünyemizde var olan aile kökleri, karmaşık duygularımızla temellendirilmiş olup nesli devam ettirme isteği, ebeveynlik, arkadaşlık, duygularından oluşmaktadır. Toplumsal ilişkilerin sonucunda beliren romantik sevgiden ırk gururuna, eşlerin şefkat duygularından ailenin ekonomik güvenliğine, kişisel ihtiraslardan neslin devamlılığı duygusuna kadar çıkan ve birbirine bağlı ikincil duygularla güçlenmektedir.

3. *Aile şekillendirme özelliğine sahiptir.*

Aile, çocuğun kişilik yapısını geliştirdiği gibi aynı zamanda aile üyeleri tarafından bireyin hem biyolojik hem de zihni alışkanlıklar edinmesi sağlanır. Aile içinde bireyin sosyalleşmesi olduğundan ve ailenin çocuk üzerindeki etkileri kişilik gelişmesinin bir parçası olduğundan dolayı hayat boyu yetişkine arkadaşlık edecektir (MEB, 2011:4).

4. *Ailenin kapsamı sınırlıdır.*

Ailenin büyüklüğü sınırlandırılmıştır. Toplumsal yapıların arasında en küçüğü ailedir. Özellikle kentlerde yaygın görülen kent tipi aile için geçerlidir. Çekirdek ailenin yaygın olduğu kentlerde aile en küçük birimdir.

5. *Aile üyelerinin sorumlulukları vardır.*

Aile üyelerinin birbirlerine karşı belirli sorumlulukları vardır. İlk olarak iyi bir ebeveyn olma ve iyi birer çocuk olmadır. Bunun yanı sıra ise ekonomik gereksinimlerin karşılanması, çocukların aile ye karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesidir. Çünkü aile üyelerinin sorumlulukları yaşam boyu devam etmektedir.

6. *Aile süreklilik gösteren ve aynı zamanda geçici bir tabiata sahip olan bir kurumdur.*

Aile kurumu süreklilik ve aynı zamanda evrensellik gösterirken, bir erkek ve bir kadının kurduğu birliktelik olarak ise toplum içindeki diğer örgütler arasında en geçici olanı ve değişkenlik gösterenidir. Mac Iver'e göre her aile normal olarak dört aşamalı bir gelişim göstermektedir. Bu aşamalar ise; evliliğe hazırlanma, evliliğin gerçekleşmesi, çocuk yetiştirme, ayrı yaşamaya başlama ya da boşanmanın gerçekleşmesi, eşlerden birinin erken ölümü gibi nedenlerden dolayı da olgunluk evresine ulaşım sağlayamayan aileler vardır (MacIver, 1961: 240).

Toplumsal koşullarla ilişkili olarak bu aşamaların süreleri toplumlar arası değişkenlik gösterir. Örneğin Türkiye'de çocuk yetiştirme ve çocuğun evden ayrılma evresi batı toplumlarına oranla daha uzun sürmektedir.

Aile kurumunun normal olarak yaşam boyu bu aşamalardan geçişi birey olarak hem kadının hem erkeğin psikolojik ve ruhsal durumlarını yakından etkilemektedir. Özellikle çocukların ve ailenin diğer üyelerinin kişilik gelişimi de bu aşamalı süreç ile yakından ilgilidir (Gökçe, 1976: 50-51). Toplumsal kurumlar arasında aile, toplumunun devamlılığını ve gelişimini sağlayan diğer kurumlara temel teşkil eden önemli bir fonksiyon üstlenmektedir.

2. AİLE TIPLERİ

Aile toplumun vazgeçilmez bir unsuru olmasına bağlı olarak, insanın kazandığı toplumsal değer ve davranışların köklerini oluşturmaktadır. Aile, toplumun sosyal ve kültürel değerleri içerisinde beslenir. İnsanın bulunduğu her zamanda bir toplumsal bütün oluşmuş, bu topluluğun içinde de aile kurumu yer almıştır (Karaman, 1992: 385).

Aile konusu sosyoloji biliminin en önemli konularından birisidir. Aile, insanlık tarihi kadar eskidir bunun yanı sıra insanın var olduğu tüm yer ve zamanda varlığını devam ettirmiştir (Sarı, 2014: 369). Aile bu tarihi süreç içerisinde fonksiyonel olarak çok fazla değişikliğe uğramakla birlikte aynı zamanda toplum içinde en önemli kurum olma özelliğini korumuştur. Aile evrensel bir kurum olsa dahi her toplumda meydana gelen değişkenlere bağlı olarak farklı aile tipleri ortaya çıkmıştır (Birekul, 2014: 141).

Ailenin sınıflandırılmalarına ilişkin farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri olan evrimci sosyolojik görüşe göre; yani ailelerin bugünkü durumlarına gelişine kadar belirli bir evrim çizgisi izlediğine ilişkin öne sürülen

yaklaşım önemli ölçüde çürütülmüştür (Yıldırım, 2013: 70). Modernleşme olgusu aileye yeni türler katmakta ve aileyi de değiştirmektedir. Bu etki modernleşme ile birlikte aile türlerinin bütünüyle yok olmadığı, varlığını devam ettirdiği anlamına gelmekte ve aynı zamanda modernleşme ile özdeşleşen çekirdek aileye modern öncesi dönemde rastlanmayacağı anlamına da gelmemektedir (Yıldırım, 2013: 71).

Aile kurumu, toplumsal gelişmeler ile paralel olarak yapısal ve fonksiyonel olarak değişimlere uğramaktadır. Bu değişim toplumdan topluma olacağı gibi aynı toplum içindeki gruplar arasında da değişiklik gösterebilir. Toplum içinde önemli görevlere sahip olan ailenin toplum içindeki yerini anlayabilmek için aile çeşitlerini değerlendirmek ve bu aile çeşitlerinin toplum içindeki konumunu belirlemek gerekmektedir. Aile sınıflandırmalarına etki eden faktörler genellikle hane halkı sayısı ve otoriteye göre sıralanabilir (Gökçe, 1976: 58).

2.1. BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE AİLE

Büyüklüklerine göre aile tipleri geleneksel geniş aile ve çekirdek aile olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Kır ve kentte aile yapıları değişim göstermektedir. Kırsal kesimlerde geleneksel geniş aile yapısına rastlanırken kentte çekirdek aile yapısına rastlanmaktadır.

2.1.1. Geleneksel Geniş Aile

Kırsal kesimlerde daha fazla görülmekte olan bu aile tipinde birden çok evli bireylerin aynı çatı altında yaşadığını söyleyebiliriz (Kendall, 2011: 480). Baba evi bir erkekle karısını ve onların evlenmemiş çocuklarını aynı zamanda evlenmiş erkek çocuklar ile onların eşlerini ve çocuklarını, bazı durumlarda aile büyüğünün dul kızlarını veya kardeşlerini içinde barındırmaktadır. Geniş aile bireyleri aynı çatı altında ancak parçalara ayrılmış aile konutlarında yaşamaktadır (Yasa, 1973: 2).

Geleneksel toplumsal dönemde geçerli olan geleneksel ailenin, bu toplumsal dönemin inanışları, tarımsal üretim tarzı, özgün tarihsel koşulları aile üzerinde etkili olmaktadır. Geleneksel aile, çoğunlukla çok işlevli, geniş, mahrem, dayanışmacı, akrabalık bağlarının ve akrabalık ilişkilerinin çok güçlü olduğu ve popülasyonun yoğun olmasından dolayı topluluk özelliklerini içinde barındıran bir toplumsal yapı içerisindedir. Bu aile tipi yaygın olarak Pre-modern toplumlarda görülmektedir (Yıldırım, 2013: 71).

Geniş aile, ekonomik bir birim olmasının yanı sıra ortaklaşa bir işletme özelliği taşımaktadır. Ortak mülkiyetin söz konusu olduğu aile tipidir. Akraba topluluğu mülke sahiptir bireye ait değildir ve bu mülk aile reisinin denetimi altındadır (Patai, 1970: 85). Aynı zamanda geleneksel ailede baba ailenin geçimini, çocuk ve eşlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Çocuk büyüdüğünde ebeveynlerine bakmakla yükümlüdür. Haklar zamanla yerini sorumluluklara bırakmaktadır.

İbn-i Sina bu ailede, kadının rolünü “erkeğin malının ortağı, malının koruyucusu, yükünün taşıyıcısı ve çocuklarının terbiyesinde güvendiği kişi” olarak tanımlar. Ona göre model kadın “akıllı, dindar, arlı, sevecen, doğurgan, az konuşan, itaatkâr, içten, güvenilir, mecliste ağır başlı, görüntüsünde ciddi, boyu posu yerinde, kendisini kocasına hizmete adanmış ve ona iyi hizmet eden, değerlendirmesiyle kocasının azını çoğaltan, iyi huylarıyla üzüntülerini gideren, nezaket ve kibarlığıyla dertlerine teselli olan kadın” dır. Kişi eşine karşı “kadının durumunu güzelleştirmesi ve çok koruyucu olması ve aldatmaması” gibi tutumlarıyla desteklerde bulunması gerektiği üzerinde durmuştur (Yıldırım, 2013: 72).

Geleneksel geniş aile tipi, kişinin özgürlüğünü kısıtlayıcı ve buna bağlı olarak da toplumsal gelişmeyi engelleyicidir. Aynı zamanda geniş aile işlevleri bakımından diğer aile tiplerinin özelliklerini de içinde barındırır (Gökçe, 1976: 61).

Geleneksel geniş ailenin işlevleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. Ekonomik fonksiyon: Aile diğer özelliklerinin yanında, ekonomik bir kümedir. Ailenin bu özelliği, bir yandan aile dışı kaynakları denetleme ve yönlendirmeden sorumlu iken bir yandan ise aile için gerekli olan hizmetlerin üretilmesinden kaynaklanmaktadır (Taşcı,1991: 321). Ekonomik olarak bir bütünlüğü olan bu aile tipinde evin geliri tek elde(anne ya da baba) toplanır ve masraf bir yerden yapılır. Ayrıca özellikle tarım toplumlarında görüldüğü gibi bu ailede oldukça gelişmiş bir ekonomik iş bölümü ve iş birliği vardır.
2. Prestij fonksiyonu: Üyeler toplumdaki statülerini toplumdan almaktadırlar. Soyluluk, rençberlik gibi kanla veya meslekle ilgili sosyal statü kaynağı aile tarafından ortaya çıkmaktadır (Gökçe, 1976: 61).
3. Eğitim fonksiyonu: Bu fonksiyonun genel özelliği aile üyelerinin her türlü eğitiminden sorumlu olması ve eğitim fonksiyonunu yerine getirmeye çalışmasıdır. Bu

eğitim süreci, insanın sosyalleşmesine olanak tanırken aynı zamanda sosyal hayata uyum sürecini sağlayacak bilgileri ve davranış örüntülerini öğrenmesini de sağlar (Nirun, 1994: 69).

4. Koruyucu fonksiyon: Aile üyeleri birbirlerini koruma fonksiyonunu yerine getirmektedir. Bu koruma maddi veya manevi olabilir. Ailenin sosyal sigorta fonksiyonu burada ortaya çıkmaktadır (Gökçe, 1976: 61).

5. Dini fonksiyon: Aile üyelerine, sadece dini eğitim vermekle kalmaz. Tam bir dini birlik olmak üzere üyelerinin ibadetlerini de denetler (Taşcı, 1991: 321).

6. Eşler arasında sevgi saygı oluşturma ve çocuk sahibi olma fonksiyonu: Ailenin en eskiye dayanan ve belki de hiç değişmemiş tek fonksiyonu olarak kalmıştır. Aile eşler arasında karşılıklı sevgi ortamı oluşturur. Karı koca ve çocuklar sevgi bağlarıyla birbirine bağlanmaktadır (Kongar, 1970).

2.1.2. Çekirdek Aile

Bir evde yaşayan anne, baba ve çocukların oluşturduğu topluluk çekirdek aile olarak tanımlanır. Çoğu geleneksel toplumda çekirdek aile akrabalık ağının bir parçasıdır (Giddens, 2006: 207). Çekirdek ailenin her ne kadar modern aile biçimi olduğu söylene de yalnızca şuan değil geçmiş dönemde de karşımıza çıktığı görülmektedir. Sanayi devrimi ile birlikte toplumların kentleşme çabaları, köyden kente göçün artışı geleneksel geniş ailelerinin otoritelerini sarsmış aile bağlarının zedelenmesine neden olmuş ve çekirdek ailelerin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır.

Çekirdek ailenin üç fonksiyonu vardır. İlk olarak insan türünün devamı için çocuk yapma ve doğan çocuğun küçük yaştan itibaren toplumsallaştırılması, bir diğeri ise aile üyelerinin ruhsal doyum noktasına ulaşmış olmasıdır.

Çekirdek ailenin ortaya çıkmasında önemli faktörlerden biri de kentleşmedir. Parsons'a göre çekirdek aile daha çok kentlerde yaygındır ve özellikle kentleşmenin hızlı olduğu Amerikan toplumuna özgü olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Ancak Susmans yaptığı araştırmalara dayanarak çekirdek aileyi meydana getiren şeyin kentleşme olmadığı sonucuna varmıştır (Lee and Cassidy, 1981: 57).

Çekirdek aile aslında bir bakıma akrabalık grubundan tecrit edilmiştir fakat bu durum çekirdek ailenin akrabalık bağlarıyla ilişkisinin tamamen koptuğu anlamına gelmemektedir (Goody, 2004: 180). Çünkü kadın ve erkek evleneceği eşten

yaşayacakları eve kadar beraber karar vermektedir. Çekirdek ailede sıklıkla görülen eş seçimi grup dışındandır (egzogamik). Çekirdek ailede cinsiyet ayrımı yapılmamakta, soy da otorite dağılımı da eşitliğe dayanmaktadır, mülkiyet çocukların hepsine geçebilmektedir (Çağan, 2013: 91).

Kısaca çekirdek ailenin temel işlevleri başlıca dört ana başlık altında toparlanabilir:

- 1) Kadın ve erkeğin edindikleri –toplum tarafından kendilerine verilmiş- rolleri en iyi yerine getirebilecekleri ortamı sağlamak;
- 2) Kadın ve erkeğin cinsi ihtiyaç ve beraberliklerini toplumca kabul edilen bir meşruluk çerçevesine oturtmak;
- 3) Çocukların doğum, bakım ve yerleştirilmeleri için en iyi ortam sağlamak;
- 4) Toplumun kültür birikimini bir nesilden diğerine aktarmada en etkili kanal olmak (Çağan, 2013: 91-92).

(Vergin, 1987: 21-22). Geniş ailenin akrabalar ile kurulan samimi ilişkiler ile karıştırılmasının aksine geçmişten bu yana Türkiye’de çekirdek aile tipinin en yaygın aile tipi olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre Türkiye’de geniş ailenin giderek eskide kalması ve çekirdek aile tipinin kapitalist sistemin yaygınlaşarak artan bireyciliği ortaya çıkarmasının bir sonucu olarak değil, dini, siyasi ve hukuki faktörlerin etkisi ile yaygınlaştığını belirtmektedir. Batının etkisi altında bulunan Türkiye’nin Osmanlı dönemi ile başlayan modernleşme çabaları ile ortaya atılan reform politikaları, İsviçre medeni kanununun kabul edilmesi ve yeni aile hukuku ile birlikte evlenme biçimlerinin Avrupa normlarının izlerini taşıması gibi faktörlerden dolayı geçmişten günümüze Türk ailesinin çekirdek aile niteliği taşıdığını ileri sürmektedir.

2.2. OTORİTE ÖLÇÜTLERİNE GÖRE AİLE TİPLERİ

Aile tiplerini etkileyen bir diğer faktör ise otoritedir. Aile içerisinde hâkimiyetin kadın veya erkeğin tarafında toplanması ile birlikte iki farklı aile tipine rastlanmaktadır. Bunlar ana ailesi ve baba ailesi olarak tanımlanabilir.

2.2.1. Baba Ailesi

Baba ailesi kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır. Baba ailesi, bölünmez asaba ve ataerkil ailedir. Kırsal alanda bulunan aile tipi bölünmez asaba olarak, ailenin en yaşlı

erkeğinin söz sahibi olduğu aile tipinde ataerkil aile tipi olarak tanımlanabilir. Baba ailesinde ise ebeveynler eşit söz hakkına sahiptir (Fındıkoğlu, 1991: 12).

2.2.1.1. Bölünmez Asaba

Toprağa yerleşmiş topluluklarda rastlanan bir aile şeklidir. Afrika, Asya ve özellikle Güney Balkanlarda görülmektedir.

Bu aile tipinde baba tarafı akraba olarak tanınmakta ve soplardaki totem bağı yerini kan bağına bırakmaktadır. Böylelikle bölünmez asaba ailesinde erkek tarafının akrabaları ile birlikte dışarıdan alınan gelinler bulunmaktadır. Aile içindeki bütün fertler eşittir. Baba ve anaların ise kendi çocukları üzerinde özel hak ve görevleri bulunmamaktadır. Çocuk doğduğu andan itibaren 'asaba' ya aittir, onun malıdır (Gökçe, 1976: 59)

2.2.1.2. Ataerkil Aile

Romalılar ve Çinlilerde, ailenin en yaşlı erkeğinin mutlak söz sahibi olduğu aile tipidir. Bu aile tipinde kadınların hiçbir söz hakkı olmadığı gibi akrabalık da baba soyunu izlemektedir. Kadının dini erkeğin atalarının dinine bağlanmıştır. Ataerkil aile tipinde dinin, atalar kültürü olmasının yanında aile başkanı din ibadetlerinin yürütülmesi, aile işlerinin ve mal varlığının idaresi gibi haklara da sahiptir (Eröz, 1991: 230).

2.2.1.3. Baba Ailesi

Bu aile tipinde anne ve baba beraber oturmakta ve kadının belli bir statüsü bulunmaktadır. Anne ve babanın çocuklar üzerinde eşit hakları vardır. Böylece akrabalık hem anne hem de baba tarafından gelmektedir. Ana ailesinde miras sadece ana tarafından hak iken, baba ailesinde her iki tarafta da mirastan pay alabilmekte ve miras her iki tarafa da hak olmaktadır (Gökçe, 1976: 59).

2.2.2. Ana Ailesi

Bu aile tipinin ilk insan topluluklarının ortaya çıktığı dönemde başladığı kabul edilir. Bu dönemde bazı etnologlar avcılık ve toplayıcılık dönemi adını da verirler. J.J. Bachofen, Herodot'un yapıtlarından hareketle, antik Yunan'ın babaerkil döneminden önce anaerkil bir dönemin yaşandığını ortaya koymuştur (Sayın, 1991: 77).

Bununla birlikte, bu iddiaya katılmayan sosyologlar da vardır. Freyer, ana otoritesine dayalı olan aile tipinin milletlerin başlangıç evresinde, baba hukuku esasına dayalı aile tipinin ise sonradan ortaya çıktığını öne süren kuramın yanlış olduğunu belirtmiş ve sözü geçen iki aile tipinin birbirlerini gelişim evrelerinde takip etmediğini aksine bunların, gerçek birer tip olarak birlikte var olduklarını ileri sürmüştür (Merter, 1990: 15).

2.3. YERLEŞİM YERİNE GÖRE AİLE TİPLERİ

Yerleşim yerlerine göre aile tipleri, köy, kent ve kasaba ailesi olarak sınıflandırılabilir. Ailenin türü de yer aldığı topluma göre isimlendirilmektedir. Köy, kent ve gecekondü ailesi olarak ayrılmaktadır.

2.3.1. Köy Ailesi

Sosyal yapı ve ilişkileri itibariyle köy ailesi daha statik bir durumdadır. Enformel ilişkiler ağı, sosyal denetim ve dayanışma yönünden daha güçlü olması ile birlikte aile açısından sosyal kontrol gücü yönünden daha dengeli bir yapı sergilediği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında köyün ve köy ailesinin sosyal yapı göstergeleri bakımından incelenmesi önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de köy ailesi etkileşim içinde bulunduğu sosyal yapı itibariyle birçok farklı özelliğe sahiptir. Bu anlamda tek bir köy ailesinden söz etmek mümkün değildir (Taylan, 2009: 117- 128).

2.3.2. Kent Ailesi

Ülkemizde sosyolojik olarak modern aile tanımına uygun düşen aile kent ailesidir. Türk medeni kanununun 1926 yılında kabulüyle birlikte, tam anlamıyla olmamakla beraber, biçimsel olarak modern aile kentlerimizde yer almaya başlamıştır. Anne, baba ve henüz evlenmemiş bireylerin meydana getirdiği bu aile modelinde aile üyelerinin ekonomik ve toplumsal görevleri yeni bir içerik kazanmıştır. Kent ailesinde, kır ailesindeki ‘kendi kendine yeterli olma’ görüşünün yerine ‘dışa açılma’ ve ‘toplumdaki güçlerden yararlanma’ felsefi etkinlik kazanarak yaygınlaştırılmıştır (Gökçe, 1978: 15).

2.3.3. Gecekondü Ailesi

Türkiye’de tarımda makinalaşmaya geçilmesi ile birlikte işgücü fazlalığının doğması, hane başına düşen toprağın azalması ve toprağın verimsizleşmesi, artan

sağlık ve eğitim sorunları gibi nedenlerle birlikte kırsal nüfusun her yönden çekici olan büyük kentlere göç etmesiyle birlikte büyük çoğunluğunun kentlerin kenar mahallelerinde ortaya çıktığı aile tipidir (Kocacık, akt. Taylan, 2009: 23).

Gecekondu ailesinin bazı özellikleri kırsal aileyi anımsatır. Her ne kadar çocuklar ve kadınların, geleneksel geniş aile tipinden farklı olarak daha çok özgürlüğe sahip olsalar da babanın aile içindeki otoritesi gecekondu ailesinde son derece güçlüdür. Örneğin çocukların iş ve eş seçme özgürlükleri, kırsal aileye oranla daha yaygındır. Buna karşılık hemen hemen bütün önemli ailesel konularda, örneğin kadının işe girmesine karar erkek tarafından verilmektedir (Lale, 2004: 58-59).

3. TÜRK AİLESİNİN TARİHİ GELİŞİM SÜRECİ

Toplumun temelini aile oluşturmaktadır. Aile, tarihsel bir kurumdur. Başka bir deyişle bugünkü varlık ve yapısını geçmişe borçludur. O halde çağdaş Türk ailesini anlayabilmek için tarihi gelişim sürecine değinmek gerekmektedir. Bu sayede geçmişten günümüze aile yapısında ne tür “değişmeler”in olduğu ya da hangi “sabiteler”in de korunarak geldiği daha iyi anlaşılacaktır. Türk ailesinin geçirdiği aşamaları üç dönem halinde incelemek mümkündür:

1. Eski Türklerde aile
2. İslami dönemde aile
3. Modern Türkiye’de aile

Türk ailesi geçmişten günümüze incelendiği zaman, sahip olduğu çeşitliliğe rağmen, geleneksel değerleri ve tarihsel birikimini koruduğunu, anlayış ve öz olarak değişmeden varlığını devam ettirdiğini görürüz (Aluş ve Selçukkaya, 2015: 160). Ancak, Türk aile yapısının nasıl bir değişim gösterdiğini, hangi yapıların ve geleneklerin korunduğunu ya da terk edildiğini anlamak için üç dönem halinde konuyu incelememiz gerekmektedir (Canatan, 2011: 97).

3.1. ESKİ TÜRKLERDE AİLE

Orta Asya’da ki Türkler her ne kadar göçebe hayatı sürseler de “boy” büyük ailenin ilk basamağıdır. Boy’un soyadı yani “lakabı” vardı. Önceleri ana soyundan olan boylara rastlanırken daha sonra baba soyundan olan boylarda görülmektedir. Eski Türk ailesinin adı Doğu Asya Türklerinde dokuzuncu göbeğe, Batı Asya Türklerinde, ise yedinci göbeğe kadar dayanmaktadır (Nirun, akt. Lale, 2004: 46).

M. Eröz, “Türk Ailesi” isimli çalışmasında Türk aile yapısı ile ilgili farklı sosyologların görüşlerini özetlemiştir. Ersöz’ün çalışmasının aile yapısı ile ilgili kısmında yer verilen sosyolog Ziya Gökalp’e göre, Türk ailesi Pederi ailedir (Yılmaz, 2012: 28).

İbrahim Kafesoğlu’nun görüşüne göre ise, eski Türk toplumunda aile, ilk sosyal birlik olarak bütün sosyal yapının merkezinde yer almaktadır. Aile, kan bağı esasına dayanmaktadır. Türklerin, dünyanın dört bir yanına dağılmış olmalarına

rağmen benliklerini devam ettirmeleri, aile yapısına verilen büyük önemden ileri gelmektedir.

Eski Türklerde aile “geniş aile” tipinde görünse de, aslında “küçük aile” şeklinde kurulmuş olması akla daha yakın gelmektedir. Çünkü Türk ailesi; aile büyüğünün(reisinin), adeta mülk sayılan aile fertleri üzerinde geçerli söz hakkına sahiptir.

Roma’daki “gens” (geniş aileler), eski Yunan’daki “genose” den daha farklı olduğu gibi İslavlardaki aile büyüğünün bütün aile halkına köleleri gibi hükmettiği, kollektif mülkiyete dayalı, tipik “geniş aile” olan “zadruga”ya da benzememektedir. Bu aile tiplerinde çocuklar, anlaşılacağı üzere mülk ve söz hakkından yoksun olmanın baskısı altındadır (Kafesoğlu, 1997: 228-229).

İslamiyet kabul edilmeden önce Türk aile kurumu yapısına dair ilk bilgilerden bazıları, Batılı seyyah, tüccar ve benzeri kişilerden, bir bölümü ise Batılı bilim adamlarının yazdıkları eserlerden elde edilmiştir. Eski Türklerde aile hakkında yazılan kitap ve makalelerin nerdeyse hepsinde yararlanılan dokümanların aynı kaynaklar olduğu belirlenmektedir. Bunlardan, Fransız etnografyacılarından Grenard’ın ‘Türkistan ve Tibet’, adlı çalışması ilk ciddi ve bilimsel çalışma olmuştur. Doğu Türkistan’daki araştırmalarında Türk aile yaşamı ile ilgili oldukça geniş veriler ortaya koymuştur. Grenard’dan sonra Fransız sosyolog Richard’ın ‘Tarihte Kadın’ adlı çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmada büyük bir bölüm Türk ailesine ayrılmıştır. Üçüncü olarak ise bir diğer Fransız sosyolog olan ve Türkiye’deki sosyoloji anlayışını önemli derecede etkileyen Durkheim, Türk ailesi ile ilgili bazı genellemelerde bulunmuştur. Son olarak, yukarıda bahsi geçen bilim adamlarının eserlerinden hareketle Ziya Gökalp, bir taraftan Eski Türk ailesi hakkında, diğer taraftan da Türk ailesi üzerindeki değişimleri, aile sosyolojisi perspektifinden çözümlemeye çalışmıştır. Grenard, Richard ve Durkheim’in Türk sosyoloğumuz Gökalp’in görüşlerine kısaca bakmak gerekmektedir (Türköne, 1995: 174).

Grenard’ın görüşüne göre; bugün Çin Türkistan’ı dediğimiz alanda varlığını sürdüren Türklere aittir. Grenard ilk olarak şu olaylara işaret ediyor.

1. Türk kızı evleneceği kişiyi seçmekte özgürdür ve Müslüman cemiyetlere özgü olan ayrı yaşama ve kadın kapalılığı Şarki Türkistan Türklerinde bulunan bir özellik

değildir. Diğer Türk kabilelerinde var olan Kalın adı altında nişanlı erkeğin, nişanlısı olan kıza verdiği mühüre burada rastlanmamaktadır. Yalnız toyluk diye adlandırılan ve zorunlu bir sıfatı haiz olmayan bir hediyenin verilmesi gereklidir (Türköne, 1995: 175).

2. Türk kadını ekonomik hayatta da erkeğin yanında yer almaktadır. Yalnız ev içinde değil aynı zamanda pazarda da kadın, eşinin önünde gelmektedir. Bir çiftçi malının artan kısmını pazarda satmak istediği zaman karısı ile beraber pazara gider ve fiyatı kestirmekte hâkim olan kendisi değil karısıdır. Bunun yanı sıra çoğu zaman pazar işlerini kadın tek başına da halledebilir (Fındıkoğlu, 1990: 1213).

3. Bu ekonomik hürriyetin yanı sıra, Türk kadının içinde bulunduğu hukuki hürriyet dikkat çekmektedir. Evli kadın her türlü tasarruf hakkını muhafaza eder. Mal ayrılığı prensiptir. Hatta kadın, babasının ailesiyle iletişimini kesmemiştir. Boşanma durumu olduğunda kadın yalnızca babasının evinden getirdiği malı değil, aynı zamanda evlilikleri boyunca bu maldan elde edilen kısmı da kocasından isteyip alma hakkına sahiptir (Eröz, 1977: 47).

4. Çok karılılık, Çin Türkistan'ın da yaşayan Türklerde, yalnızca ilk karısının rızası olduğunda mümkün olmaktadır. Bunun yanı sıra çok karılılık, Çin Türkistan'ında görülen bir gelenek olmamakla birlikte ancak geliri çok olan tüccarlar arasında görülmüştür ve onlar ikinci ya da üçüncü karılarını ilk karıları ile aynı şehirde bulundurmazlar. Grenard'ın betimlemelerindeki asıl çizgilerden bir kaçı bundan ibarettir. Fakat görüşünün asıl önemli olan kısmı, bu betimlemelerin bağlandığı açıklamalarda görülmektedir. Nasıl oluyor da Müslüman Türklerde görülen demokratik aile hayatı, Avrupalıları kendine hayran bırakıyor? Fransız bilginine göre İslam'ın bu bölgede var olan nüfusundan önce pederşahi bir aile hayatı vardı. Sonradan ekonomik ve sosyal hayatın serpilmesi, kadın-erkek ilişkilerinin demokratlaşmasına yardım etmiştir. Bu demokratlığı çoğu zaman aile ahlakının gevşekliğine bağlayan Grenard, milli Türk adetlerinin bozulması sorumluluğunu sık sık meydana gelen Çin istilalarına atfetmekte yani bu Etnografya bilginine göre, Şarki Türkistan Türklerinde var olan aile tipi, pederşahi aile iken çeşitli etkilerin sonunda her iki cinsin eşit olduğunu kabul eden bir aile tipine dönüşmüştür (Fındıkoğlu, 1991: 1214) .

Fransız toplumbilimcilerinden olan Richard, Rus ve İngiliz etnograflarının düşüncelerine dayanarak, Garbi Türkistan Türklerinin aile hayatı hakkında bizi bilgilendirmeye çalışmaktadır. Şehirli Türklerden ziyade Yakut, Kırgız, Altay Türkleri gibi aşiret hayatı yaşayan hemcinslerimizde görülen aile olaylarını araştıran Richard, Türklerde ailenin tek tip olmadığını sosyal ve ekonomik şartlar ekseninde çeşitli tiplere ayırmak gerektiğini belirtmiştir (Eröz, 1977: 89).

1. Yakut Türklerinde aile çok büyük önem taşımaktadır. Akrabalık bağında temel olan anadır. Bununla birlikte, örneğin Romadaki “Pederşah” a benzeyen bir “Maderşah” yoktur. Aile içinde egemenliğini koruyan yine erkektir. Yalnız bu erkek, ana tarafından olmaktadır, örneğin dayıdır. Dışarıdan evlenme gerekliliği olduğuna göre, başka bir klana mensup olan erkek, kadının inancını kabul etmektedir.

2. Akrabalık bağında babanın esas olduğu Kırgız Türklerinde ise aile pederşahi bir durumdadır. Totemliğin (kutsal sayılan herhangi bir doğal nesne) yerine atalar dini geçmiş ve bütün evlenmeler, genç kadının kocasının da aile dinine katılması demek olduğundan dolayı bir takım törenler yapılmaktadır. Bugün hala Müslüman olan Kırgız aşiretlerinde bu törenlerin izlerine rastlamak mümkündür. Evlenen kıza nişanlısı olan erkeğin verdiği başlık parası bu izlerdendir (Fındıkoğlu, 1990: 1214).

3. Altay Türklerinde görülen aile tipi yukarıda ilk iki maddede bahsettiğimiz aile tipinin arasında ortadadır. Şöyle ki kadının ailesine erkek girmesi maderiliğe olan yakınlığın bir göstergesidir. Fakat aynı zamanda kadına bir mühür vermek zorunluluğu vardır. Yalnız bu mühür para ya da hediye değil geçici bir iş yardımı durumundadır. Karısının ailesi yanında kısa bir zaman çalışan erkek, kendisine verilen mühüre karşılık hizmette bulunur. Bu nokta, Altay Türklerindeki ailelerin Kırgızlarla ilişkisini göstermekte bu şekilde aşiret hayatı yaşayan Türklerde üç tip aile görüldüğünü söyleyen Fransız toplumbilimcisi, her üç tipin toplumbilimi yönünden önemini açıkladıktan sonra, Türkistan ve Anadolu'nun şehirli Türklerindeki aile hayatına değinmiş ve Yakutlardan Osmanlılara doğru ilerleyen bir zincirin bulunduğunu, hatta bu zincirin uzak Asya'nın Japon sahillerinden başlayıp Finlandiya'ya doğru uzayan alandaki aile kurumunun gelişimi ile de yakından ilgili olduğunu belirtmiştir (Fındıkoğlu, 1991: 12).

Durkheim ise, doğrudan olmasa bile aile sosyolojisi konuları içinde sırası geldiğinde Türk ailesine değinmiştir. Durkheim e göre, Doğu Türkistan Türklerinin

demokratik aile tipi Grenard'ın söylediği gibi, eski bir pederşahlığın bitişinden doğmadığını maderi tipinin değişikliğe uğramış bir şeklinden oluştuğunu söylemektedir. Nitekim Türk ulusunun en gelişmemiş sayılan Yakutlar 'da bu maderi aile (ana ailesi), Sib adını taşımaktadır. Bugün ailede bulduğumuz bütün hukuksal nitelikleri içerisinde barındırmakta, bu tip içinde küçük aileler bulunmaktadır. Fakat bunlar geçici hayat tarzlarıdır. Toplumsal zümrenin hiçbir müdahalesine maruz kalmamaktadır (Eröz, 1991: 224).

Akrabalık, aynı Sib'e bağlanmaktan ileri gelmektedir. Yakutların aile adlarında da bunu görmekteyiz. Her Yakut kendi Sib adı ile anılmaktadır. İngiliz etnograflarının aktardığı bilgilerden yola çıkan Durkheim diğer taraftan Kırgızlardaki aile yapısının Pederi olduğunu söyleyen Gross'un görüşünü eleştirmektedir. Alman sosyoloğu olan Gross'a göre pederi olan Kırgız ailesi ve çoban olan Kırgız boylarının, hayvan yetiştirmek için ailenin fazla sayıda olmasına ihtiyacı vardır ve bu aileler ancak dışarıdan gelecek tehlike halinde pederşahi aile içinde birleşmektedirler. Durkheim, bu görüşleri eleştirirken, Gross'un sığ bir iktisadi görüşle olayları incelerken, ailenin tanımının ne olduğunu gözden kaçırmış oluşundan bahsetmektedir. Aile, bir takım hukuki ve sosyal bağların tamamı olduğuna göre meseleyi bu yönden ele almak gerektiğine vurgu yapmaktadır (Eröz, 1991: 225).

Türk sosyologlarından Ziya Gökalp ise; bütün Türklere aile pederşahlığı olmadığından dolayı, maderşahlıktan sonra doğrudan pederiliğe geçtiğini belirterek Fransız sosyoloğun görüşünü reddetmiştir. Gökalp'e göre; Türklere aile yapısı boy, ocak, konak ve yuva olarak dört çağdan oluşmaktadır. Boy; klan yaşantısının Türklereki görünümüdür ki; Doğu Sibirya'da yaşayan Yakut Türklere göre görülür. Konak; Arap, Fars ve Bizans kültürünün etkisi ile diğer aile yapılarında görülmemiş şekilde kadının harem yaşantısı içine sokulduğu, kadın erkek ilişkilerinin bir takım sınırlamalar altına alındığını ifade etmektedir. Zaman içinde, Tanzimat'tan sonra konak tipi ailenin yerini eşler ve evlenmemiş çocuklardan oluşan yuva adının verildiği aile tipi almıştır ve bu aile tipi günümüzde de varlığını sürdürmektedir (Köhnezoğlu, 2006: 20).

Birçok kaynaktan aldığımız bilgiler esasında Türk toplumunun özünü aile oluşturmaktadır. Kağıtçıbaşı'na göre, genel olarak aile yapısına bakıldığında yapısal

olarak çekirdek aile niteliği görülmekte, kendine özgü bir özelliği bulunan, aile üyeleri ile kurulan bağların kuvvetli olduğu ve etkileşim ile sosyal çıkarların daha sıkı olduğu işlevsel olarak geniş aile tipine daha yakın bir aile modeli görülmektedir (Arslantürk, 2017: 9-18).

Tarihsel araştırmalara dayanarak eski Türk toplumunda ailenin bazı temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Canatan, 2013:101).

1. Türklerde ‘ana’ ailesinin izine pek rastlanmaz. Hâkim olan aile tipi ‘baba ailesi’dir. Baba ailesinin temeli, dışardan evlenmeye, yani exogami’ye dayanır. Türklerde dışardan kız alma geleneği vardır. Bu gelenekte exogami, baba yerlilik olgusuyla birlikte yürümektedir. Yani dışardan alınan kız, oğlanın baba evine gelir ve çoğu durumlarda oğlan baba izni olmadan aileden ayrılamamaktadır (Ögel, 1988: 258)

2. Türklerde ailenin asıl çekirdeği, baba, oğul ve onların torunlarından oluşmaktadır. Evlenen kızlar ile onlardan doğan çocukları, ailenin bir parçası sayılmamaktadır. Ancak daha güçlü olabilmeleri için aile dede idaresinde toplanılmaktadır. Bu durumda eski Türk toplumunda aile ataerkil olmakla kalmamakta, aynı zamanda geniş aile özellikleri göstermektedir. Ailenin geniş aile olmasının bir gerekçesi de, bir önceki maddede belirtilmiştir: Evlenen oğullar, yeni ev açmak ya da kızın baba evine gitmek yerine baba evinde kalmak zorundadırlar. Yeni ev açmak ve ayrılmak gibi durumlar baba ya da dedenin izni ile onaylanırdı (Canatan, 2013: 101).

3. Eski Türk ailesinde iş bölümünün cinsiyet ve yaş temelinde şekillendiği görülmektedir. Oğlu yetiştirme babanın, kızını yetiştirme ise annenin görevidir. “Babasız oğul, anasız kız bakımsız (yani öksüz) sayılırdı. Baba, oğlunu evlendirmek zorundadır. Bu görevini ihmal etmesi durumunda oğul babaya karşı gelip kalın veya başlık parasını zorla alabilmektedir. Yani babaya ve büyüğe saygı sınırsız değildir (Ögel, 1988: 258).

4. Eski Türkler anneye ‘ög’ derlerdi. Bugünkü Türkçede ‘öksüz’ sözü buradan gelmekte ve “annesiz çocuk” anlamındadır. Anne, egzogami ilkesi gereğince ‘el kızı’dır. Fakat evlendikten sonra kocasının soyuna geçmektedir. Baba kızını verirken, aynı zamanda ‘velayet hakkı’nı da vermektedir. Anne, zamanla ve özellikle de çocukların doğumundan sonra statü kazanarak babadan sonra aileyi temsil eden ikinci kişi olur ve diğer akrabalarından daha ileri bir konuma ulaşır. Dul kalmış bir kadın ise,

küçük çocuklarının vasisi olur, eğer büyük oğul varsa en büyük oğul evin büyüğüdür (Kurt, 1992: 638).

5. Eski Türklerde, kız ve erkek çocuklar arasında bir ayrım yapılmamaktadır, “oğul” evlat anlamına gelir ve hem erkek hem de kız aile içerisinde eşit sayılmaktadır. Kızlar evlendiklerinde aile ile bağları kopar ve kocasının ailesinin bir ferdi olur. Kızın mirası çeyiz olarak kocasının evine gider. İslam’dan önce de bekâret önemlidir ve bakir kız tercih edilmektedir (Kafesoğlu, 1987: 16).

6. Kadın evin dayanağı ve sahibidir. İş bölümü gereği kadın evde kalmak ve ev işlerine bakmak zorundadır. Türklerde çokkarınlılık yaygın olmamakla birlikte bilinmeyen bir şey değildir. İlk kadına “baş kadın”, sonradan gelenlere ise “kuma” veya “ortak” adı verilmektedir. Bu ifadeler kadınlar arasında da açık bir hiyerarşi olduğunu göstermektedir (Ergin, 2003: 37).

7. Eski Türklerde ve günümüze kadar gelen süreçte evlilik, “ev” ile karakterize edilmiştir. Evliliğin sembolü “eb”, yani evdir. Evlenmek ise, “ev-lenmek” (yani ev kurma) anlamında bir eve sahip olmaktır. Evlenmek, aynı zamanda “ocak kurma” anlamına da gelmektedir. Evlilik, “sönmez bir ateş yakma”, eve gelen gelin ise “evi aydınlatan bir ateş” olarak ifade edilmiştir. Evlenme, “kavuşma, derilme ve koşulma” anlamlarına gelmektedir. Evlilik bağı ya da karı-koca bağı ana-baba ile olan bağdan daha kuvvetlidir. Bu kuvvetin zayıflamaması için kadının kendi evinde kalması ve anne-baba evine sık sık gitmemesi gerekmektedir.*

8. Türklerde evlilik, mutlaka bir aracı yoluyla ve iki tane tanığın hazır bulunduğu bir ortamda yapılmaktadır. Bu da evliliğin sadece kız ve oğlan arasında bireysel bir olay değil, aileler ve taraflar arasında sosyal bir hadise olduğunu göstermektedir. Ancak bir evlilik olayında taraflar ne kadar çok olursa uzlaşma sağlamak da o kadar zordur. Kız ve oğlan arasında uzlaşmanın olduğu, ancak aileler arasında uzlaşmanın sağlanamadığı durumlarda “kız kaçırma” olayları yaşanmaktadır. Demek ki kız kaçırma geleneği uzlaşmanın tam olarak sağlanamadığı durumların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Canatan, 2011: 103).

9. Türklerde evlilik, boşanma ve kız kaçırma gibi olaylara eşlik eden bazı kültürel gelenekler bulunmaktadır, bunlar, ‘kalın veya başlık’ tır. Türk aile hukukunun temelini oluşturmaktadır. “Kalın”, kız ailesine verilen aile malıdır. Evlenen oğlan açısından bu,

---

*** Bu husustan Ziya Gökalp’ de bahsetmiştir. Gökalp, Z. 2007, S. 274, Yapı Kredi Yayınları. İstanbul

babanın çocuğuna evlilik sırasında yerine getirmesi gereken bir görev ve haktır. Kız açısından bakıldığında ise, ailesinin kızını vermesi karşılığında elde ettiği bir haktır. Kalının anlamı ve işlevinin ne olduğu farklı biçimlerde yorumladığı gibi başlık ile arasında da bir fark olup olmadığı da tartışılmaktadır. Kalını bir “kız satışı” olarak yorumlayanlar olduğu gibi bunu şiddetle reddedip karşılıklı bir akit ve sözleşme olarak da görenler vardır. Başlık ile kalın arasındaki fark da pek açık değildir: Kalın bir hak (“süt hakkı” ya da “kemik hakkı” olarak da ifade edilir) iken, başlık bir hediyelerdir. Ya da başlık, kalının dejenere olmuş şeklidir. Gerek kalın gerekse başlık, boşanmayı zorlaştıran ve evliliği pekiştiren adetlerdir. Kalın ve başlığın zıddına çeyiz, kız tarafının oğlan tarafına götürdüğü bir hediyedir. Bununla kız baba evinden kendisine düşecek olan miras hakkından vazgeçmektedir. Çeyiz, kız ailesi için bir onur ve prestij meselesidir. Kız kaçırma durumlarında kız ailesine “diyet” ödenmektedir. Diyet, kalın ya da başlığın yerini tutan başka bir uygulamadır (Ögel, 1998: 259).

10. Evlilik süreci ‘söz kesme’ ya da ‘beşik kertme’ âdetiyle başlar ve ‘nişan’ ve ‘nikah’ ile tamamlanır. Söz kesme, Türklerde çok değer verilen bir konu olduğundan ve önemine binaen “At üzerinde” yapılırdı. Söz kesme sırasında kızdan “rızalık” alınırdı. Başka bir deyişle kızın rızasının olup olmadığı sorulur ve rıza, “mendil” sembolüyle ifade edilirdi. Söz kesmeden sonra “şerbet” içilir. Bu bir nevi ant içmedir. Beşik kertme âdetine tüm Türklerde rastlanmaktadır. Ancak bu ergenlik çağına gelince ikinci defa yenilenir ve yeniden nişan gerçekleştirilir. Bu aşamada tarafların vazgeçmesi mümkün olduğu gibi nişan, “küçük düğün” olarak da nitelendirilir. Nişanlılık süresi, ‘nikah kıyma’ (kıymın ya da akit) töreniyle biter ve evlilik ilke olarak gerçekleşir. Ancak Türklerde evliliğin tam olarak gerçekleşmesi bazen ilk çocuğun doğmasına kadar sürmektedir. Nikâh, kalın anlaşmasından sonra yapılır ve bazı törenlerin (su içme, sakal kesme vs.) uygulanmasıyla tamamlanır. Bugün de Anadolu’da uygulanmakta olan kimi düğün gelenekleri, sağdıçlık, gelin kılavuzu ve gerdek gibi kurumlar eski Türkler’den gelmektedir (Ögel, 1988: 290).

Yukarıda sıralamış olduğumuz on madde ile eski Türk ailesi hem sosyoloji kaynaklarında tanımlanmış olan geleneksel geniş aile ve ataerkil aileye hem de bugün görmüş olduğumuz Türk ailesine benzemektedir. Türk ailesi zaman içerisinde değişim göstermiş ancak bu değişim köklü bir değişim olmamakla birlikte bazı özellikleri zaman içerisinde muhafaza edilerek günümüze ulaşmıştır (Canatan, 2011: 103).

3.2. İSLAMİ DÖNEMDE TÜRK AİLESİ

Türk aile yapısını etkileyen bir diğer unsur ise İslamiyet'in kabul edilmesidir. Din değiştirme ister toplumsal olsun ister bireysel önemli bir olaydır. Bu değişim farklı neticeler ortaya çıkarabilir. İslamiyet'in kabulü ile birlikte Türk kültürü Arap ve İran kültüründen etkilenmiştir. İslamiyet'in kabulü ile birlikte düzensiz olan evlilik düzeni değişmiş kadın değer kazanmıştır. Aynı zamanda göçebe hayattan yerleşik düzene geçilmiş olması Türkler'in aile yapısında hem kültürel alanda hem de toplumsal alanda değişmelerine sebep olmuştur (Güler ve Ulutak, 1992: 58).

Müslümanlığı benimsedikten sonra Selçuklular, törelerini özellikle kadınların toplumsal hakları yönünden uzun bir süre daha devam ettirdiler. Bu durum Selçuklu Devleti'ne ait bazı minyatürlere, içinde kadın resmi bulunan seramiklerden anlaşılmaktadır. 13. yüzyılda ünlü Arap gezgini İbni Batuta, Selçuklu kadınlarının değişik zamanlarda ve çevrelerde, çeşitli dış etkilerin ve hukuk sistemlerinin altında yaşamış olmalarına karşın, Türk gelenek ve göreneklerini koruduklarını belirtir (Güler ve Ulutak, 1992: 59).

Anadolu'daki büyük kültür sentezinin en önemli temsilcilerinden biri Osmanlı Devletidir. Ancak Osmanlı Devleti Selçuklular'ın kültür mirasını devralarak bu mirası daha ileri bir noktaya taşımıştır. Selçuklular dönemi eski Türk kültüründen İslam kültürüne bir geçiş dönemi olarak kabul edildiği takdirde, İslami dönemin en iyi örneği Osmanlı Devletidir. Bu sebeple Osmanlı döneminde aile yapısı ve gelişimi değerlendirilmelidir (Canatan, 2013: 104).

Osmanlı aile yapısı üzerine yapılan çalışmalar Osmanlı dönemini klasik dönem ve Tanzimat sonrası dönem diye ayırmıştır. Bu çalışmaların bir diğer özelliği ise aile yapılarının toplumsal sınıflara göre incelenmesidir. Bu sebeple hanedan ailesi ile tebaa arasında bir farklılık bulunmaktadır (Özkerem ve İşçi Baş, 2016: 90).

Toplumsal sınıflamanın en üst tabakasını saray ve sarayın önde gelenleri oluşturmaktadır. Sarayın önde gelenleri "Osmanlı saray ailesi" ve "Kamu görevlileri"nden meydana gelmektedir. Toplumsal sınıfın alt tabakasını ise reaya sınıfı (farklı milletler) oluşturmaktadır. Osmanlı farklı milletleri de içinde barındırdığından dolayı yönetilen kesim etnik ve dini bakımdan farklılık göstermekte ve bu farklılık, dini ayrışmaları da beraberinde getirmektedir (Canatan, 2013: 105).

Dini ve kültürel farklılıklar hem toplumsal sınıflamayı hem de Osmanlı aile yapısını etkileyen unsurlardandır. Kültürel etkileşim ve temel kurumlarda ortak hareket edilmesi etkileşimi arttırmış ve farklı aile yapılarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Özkiraz ve İşçi Baş, 2016: 90).

Osmanlı toplumunda aile biçimi, birden fazla eşle evliliğin yaygın olmaması nedeniyle çoğunlukla bir, iki ve üç çocuklu aile biçimindedir (Ortaylı, 2006: 58). Bu çerçeveden değerlendirildiğinde Osmanlı aile yapısı anne, baba ve çocuklardan meydana gelen bir çekirdek aile görüntüsü sergilemektedir. Anne, baba ve çocuklar ile birlikte akrabalar farklı konutlara sahip olduğundan dolayı geniş aile tipi göstermediği anlaşılmaktadır (Demirel ve diğerleri, 1992: 105). Ancak demografik veriler, Osmanlı reayasının aile yapısının çekirdek aile görünümü gösterdiğini öne sürse de, ailelerin ataerkil aile yapısına sahip olması ve üç kuşağın bir arada yaşaması, çekirdek aile olarak tanımlanabilir mi? sorusunu da öne çıkarmaktadır (Özkiraz ve İşçi Baş, 2016: 90).

Osmanlı Devleti'nde, coğrafi sınırların genişliği ve çeşitli kültürleri içinde barındırması sebebiyle tek tip aile yapısından söz edilemez. Osmanlı'da yönetici sınıfın aile yapısı çokkarınlık iken, reaya kısmında daha seyrek görülmektedir (Doğan, 2001: 54) Aynı zamanda reayanın sanat erbabı, tüccarlar ve köylülerden oluşan sınıfsal yapılar sebebiyle hem şehir hem de köy arasında farklılıklar meydana gelmiştir (Canatan, 2013: 108). Aynı zamanda şehirde yaşayanların yaşam standartlarının köylülerinkine göre daha yüksek olması ekonomik farklılıklara neden olmuş bu durum ise aile yapılarını etkilemiştir (Doğan, 2001: 55).

Tanzimat Fermanı ile birlikte topluma getirilen hukuki düzenlemeler Osmanlı aile yapısının değişmesine sebep olmuştur. Tanzimat Fermanı idari düzenlemelerin yanı sıra aile, kadın ve eğitim konularına da yeni düzenlemeler getirmiştir. Bu yeni düzenlemeler ile birlikte aile yapısı bir değişime uğramıştır. Aynı zamanda Tanzimat'ın getirilerinden biri de ailenin, kendi kendine yetebilen ve üretici bir birim iken Batılılaşma ile birlikte tüketici bir aileye dönüşmesidir. Avrupa'ya gönderilen ve geri dönen diplomatlar ile öğrencilerin getirdiği yenilikler değişime zemin hazırlamış ve ailenin dejenere olmasına sebep olmuştur. Bu değişim ilk olarak zengin ailelerde başlarken zaman içinde toplumun tüm kesimlerine yayılmıştır (Canatan, 2013: 109-

112). Toplumda meydana gelen bu değişimler sonucunda Osmanlı aile yapısı bir değişim içine girmiş ve modernleşmeye başlamıştır.

3.3. MODERN TÜRKİYE'DE AİLE

Osmanlı döneminde hâkim olan aile yapısı geniş aile ya da ataerkil aile olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı döneminde mecelle tarafından düzenlenmiş olan aile hukuku çok eşliliğe müsaade etmektedir. Kesin olarak söz hakkı erkeğin elindeydi. Buradan yola çıkarak Osmanlı devletinde ataerkil aile yapısı olduğunu görmekteyiz (Erdentuğ, 1972: 20). Osmanlı dönemindeki ataerkil aile yapısı Atatürk devrimlerinin değiştireceği temel kurumlardan biri haline gelmiştir. Aile kurumunun değiştirilmesinin altında yatan asıl neden ise yeni Türk devletinde kadını özgürleştirme fikridir (Yüceer, 2008: 131-134).

Cumhuriyet döneminde aile yapısında meydana gelen değişimler yasalarla koruma altına alınmıştır. Medeni kanunun kabulü ile birlikte aile mal varlığının yönetimi ve sonrasında mal paylaşımında kadın ve erkek eşit haklara sahip olmuştur. Erkeklerle şeriatın izin verdiği çok eşlilik yasaklanmış, evlilik nikâh ile teminat altına alınmıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmasıyla birlikte kadınlar eğitim ve ekonomide erkeklerle eşit haklara sahip olmuşlardır (Kongar, 1998: 585). Türkiye de meydana gelen tüm bu siyasi, toplumsal ve ekonomik olaylar Türk aile yapısında değişimlere neden olmuştur.

Cumhuriyet'in ilanı, kadınlara çeşitli yasal hakların sunulması ve aynı zamanda toplum adına yapılan yapısal reformlar, toplumsal ve siyasi hayatta bulunmayan kadının durumu hızlı bir şekilde değişmeye başlamıştır (Kongar, 1998: 598- 599).

Bilgi toplumuna doğru ilerleyen dünyada sanayileşme ve sonrasında iş hayatı geleneksel toplumlardaki aile içi üretim tarzından dış mekânlardaki iş yerlerine taşınmış, bunun yanı sıra iş hayatında giderek artan farklılaşma ile birlikte kas gücü ve uzmanlaşma eski önemini yitirmiştir. Sanayi toplumuna doğru meydana gelen hızlı değişim sonucunda tarım toplumu önemini kaybederken kadının çalışma hayatına girişi bu değişim süreci ile aynı oranda değişiklik göstermiştir. Bu durum, iş hayatında kadına duyulan ihtiyacın artmasına sebep olurken aile yapısında da değişiklikler meydana gelmiştir. Her iki eşin de çalıştığı çocuklu aile sayısında artış olmuştur.

Ancak bu süreçte toplumun kadından beklediği rol ve davranışlarda benzer bir değişim söz konusu olmamıştır. Kadından aile içinde hem anne hem de ev hanımı gibi geleneksel rollerini yerine getirmesi beklenirken, aynı zaman da eşit bir birey olarak iş hayatına katılma imkânı da sağlanmıştır (Yaşar- Ekici, 2014: 219). Kırsal kesimde yaşayan kadın, aile içinde üretime destek sağlamaktadır. Kente göç ile birlikte toplum içindeki statüsü değişmiştir buna bağlı olarak aile içindeki erkeğin mutlak otoritesi sarsılmaya başlamıştır. Kadınların toplum içerisinde görev almasıyla birlikte geçmişten günümüze kadar gelen ailedeki yerini sosyal alana kaydırmıştır. Kadının çalışma hayatına girmesi aynı zamanda geniş aileden çekirdek aileye geçişi doğrudan etkileyen nedenler arasındadır (Eyüboğlu ve diğerleri, 2000).

Cumhuriyet döneminde aile yapısının değişmesini etkileyen en önemli nedenlerden biri de köyden kente göç ile birlikte geniş aileden çekirdek aileye geçilmesidir. Bu dönemde ailenin büyük bir kısmı kırsal kesimde yaşamaktaydı fakat günümüzde bu oran tam tersine dönmüştür. 1950’li yıllarda Türkiye’de başlayan sanayileşme süreci ile birlikte toplumsal olarak birtakım değişimler yaşanmıştır. Kırsal kesimden kente göç, bu değişimin en önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Kırsal göçün aile üzerindeki etkisi, özellikle kendisini kentsel bölgelerde göstermektedir. Kırsal göçün neden olduğu durumlar ise; aile fertleri arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkilerin azalması, geniş aile tipi yerine çekirdek aile tipinin benimsenmiş bunun yanı sıra fertler arasında bireysel yaşam tipi tercih edilmeye başlanmış, aile içi şiddetin artması ve çocuk işçi sayısında artışların meydana gelmesi ile birlikte geleneksel Türk aile tipi yerini birbiri ile daha az hiyerarşik ve geleneksel ilişkiler içerisinde bulunan aile tiplerine bırakmıştır. Kadının çalışma hayatına girmesi ile birlikte aile içerisindeki rolü ve fonksiyonu değişme göstermeye başlamıştır. (Yaşar- Ekici, 2014: 219).

Yapılan araştırmalarda 1970 yılı itibariyle üç büyük metropolün (İstanbul, Ankara ve İzmir) diğer merkezleri tamamen dışlayarak tüm kırsal göçleri aldıkları düşüncesi değişmiştir. Köylülerin yarısı bu üç metropole giderken diğer yarısı da başka yerlerdeki kentsel merkezlere yönelmektedir. Yine de İstanbul, bu üç metropole gelen köylülerin %56’sını içinde barındırarak üstünlüğünü korumaktadır. Bu grubun %33’ü Ankara’ya, geri kalan %11’i ise İzmir’e gitmektedir. Başka bir çalışmaya göre 1965 yılı nüfus sayımının sonuçlarına göre iç göçlerin %46’sı Marmara yöresi, %36,6’sını

İstanbul metropolü çekmiştir. Öte yandan Karadeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu yöreleri göç veren başlıca bölgeler niteliğinde görülmektedir. Bu yöreler toplam iç göç hareketlerinin %70'ine kaynak olmaktadır (Kocadaş, 2016). Ciddi bir iç göçün yaşandığı dönemde bu süreci köylülerin kentleşmesi olarak da tanımlayabiliriz.

Kent nüfusunda gözle görülen artışla birlikte hem ekonomik hem de toplumsal değişim kaçınılmaz olmuştur. Kente göç eden kır nüfusu gelenek ve göreneklerini beraberinde getirmiştir. Ancak aynı zamanda hızlı bir değişimde olan kent nüfusuna direnememişlerdir. Kentleşmeye başlayan kır nüfusu bir değişim sürecine girmiş, bu değişim ailenin yapısal biçiminde farklılaşmasına neden olmuştur. Kırsal alanda ataerkil aile tipini yaşayan kesim göçle birlikte çalışmaya hayatının içine girmiş ve sonuçta çekirdek aile yapısına dönüşmeye başlamıştır (Abadan-Unat, 1991: 153-155).

Toplumsal bütünlüğü sağlayan değerlerdir. Toplumsal değerler, toplumsal düzenin devamlılığını sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Aile de bu değerlerin etkisi altında şekillenmektedir. Toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında aile kurumu büyük bir paya sahiptir. Değerlerde meydana gelen bozulmalar doğrudan veya dolaylı olarak aile bütününe etki etmektedir. Çocuğun ailesine karşı sergilediği tutum ve davranışları bu değerler bütünü etkilemektedir. Kadının toplumda bulunduğu konum ve aile içindeki durumu bu değerler ile korunmaktadır. Dolayısıyla toplumsal değerlerde meydana gelen olumlu ve olumsuz değişimler aile yapılanmasını da aynı oranda değiştirmektedir (Turgut, 2010: 25).

Son yüzyılda dünyayı etkisi altına alan teknoloji, toplumsal hayatı etkilemektedir. Bu durum özellikle aile içi ilişkileri de değiştirmiştir. Radyo, televizyon, bilgisayar, cep telefonu ve internet ailenin içine kadar girmiştir. Hızla gelişen teknoloji olumlu etkilerinden çok olumsuz etkileri ile göze çarpmaktadır. Aile bireyin ilk sosyalleştiği alandır. Ancak internet ve televizyonun yaygınlaşması bireyin aile içerisinde sosyalleşmesinin önüne geçmiş sosyal ve duygusal paylaşımları azaltmış bireyler yalnızlaşmaya başlamıştır. Birey aileden göreceği ilgi ve sevgiyi dış dünyada aramaya başlamış, aile kavramı aynı evin içerisinde yaşayan bireyler bütünü haline gelmiştir. Sonuç olarak teknoloji; aile içi ilişkileri sosyallikten bireyselliğe doğru sürükleyen ve aileyi olumlu etkilerinden daha fazla olumsuz etkileriyle yeni bir şekle büründüren bir unsurdur (Yaşar- Ekici, 2014: 219).

Cumhuriyet dönemi ve sonrasında geleneksel geniş aile yapısının çekirdek aile yapısına dönüşümünde etkili olan faktörleri sıralamak gerekirse sanayileşme, tarımda makinalaşma, kırsal alanda sınırlı bulunan iş imkânı buna bağlı olarak gelen yoksulluk, iç ve dış göçler kentlileşme ile birlikte eğitim kalitesinin artması, ulaşım imkânlarının düzelmesi ve hızla gelişen teknoloji olarak bahsedebiliriz.

Her toplumda olduğu gibi aile kavramı toplumu etkilediği kadar toplumdan etkilenen bir yapı sergilemektedir. Geçmişten günümüze Türk aile yapısı değişim ve dönüşüm içerisinde. Ancak batılı toplumlarda hâkim olan aile anlayışı tamamıyla Türk toplumuna yansımamıştır. Günümüze kadar aile aracılığıyla aktarılan toplumsal değerler Türk aile anlayışının sağlam kalmasını sağlamıştır (Yaşar- Ekici: 2014: 221).

Türk aile yapısının tarihsel gelişimi ve Türk toplum yaşantısı incelendiğinde köy ve kent ailelerinin işlevleri, yapısal farklılıkları ile toplumsal, ekonomik, kültürel değişimlerin toplumun yapı taşı olan aileyi nasıl etkilediğinden bahsedilmiştir. Toplumsal yapının dayanak noktası olan aile Tarih boyunca belli bir toplumsal düzene göre insanlığın devamlılığını sağlamakta etkili bir kurum olmuştur (Güler, Ulutak, 1992: 74).

Genel olarak Osmanlı toplumunda egemen olan aile tipleri geleneksel, ataerkil, geniş aile tipidir. Kadın siyasi, ekonomik ve toplumsal alana dâhil olamıyordu. Aile içerisinde ise otorite erkeğin elindeydi. Bu durum aile yapısında da geleneksel aile yaşantısının benimsenmesinin bir sebebidir. Kadının özgürleştirilmesi için başlatılan çalışmalar ile birlikte toplumda kadının yeni bir oluşum içine girdiğinden bahsedilmiştir. (Zafer, 2013:132) Kadının değişimi geniş aileden modern çekirdek aileye geçişe ivme kazandırmıştır.

4. AİLEYE İLİŞKİN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Aile sosyolojisinde aile olgusunu anlamlandırmak için farklı kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu kuramların bir kısmı sosyolojinin ana konularını ele alırken bir kısmı aile konusuna yoğunlaşmıştır. Bu yaklaşımları ayrıntılı olarak ele almadan önce bazı kavramların açıklanması gerekmektedir. Bu çerçevede ilk bahsedilmesi gereken kavram, teori ya da Türkçede kuram diye ifade edilen kavramdır. Farklı tanımlamaları olmakla birlikte kısaca, “ gözleme dayanan sanı, somut bilgi” olarak ifade edebiliriz. Bazı durumlarda bir olayı ayrıntılarıyla anlatma ve kestirmeye yönelik olan araştırmalarda teori zihnimizi aydınlatma görevi üstlenmektedir (Özen, 1987: 266).

Kuramlar soyut ifadelerden oluşmaktadır bu nedenle bu ifadeleri test etmek imkânsızdır. Bu yüzden hipotez kavramı en az kuram kadar önemlidir. Hipotez, bilimsel yöntemde olaylar arasında ilişki kurmak ve bir olayı nedene bağlamak yani kuramdan farklı olarak daha somut ifadelere yer vermektir. Kuramda olmayan doğrudan doğruya kullanma ya da test imkânı tam tersi olarak hipotezde mevcuttur (Canatan, 2013: 32).

Aile hakkında ortaya atılan bütün kuramsal yaklaşımların çok fazla işlevi vardır. Bu işlevlere değinmek gerekirse ilk görevi araştırmacıya yol göstermesi ve yolunu aydınlatmasıdır. Konu üzerinde araştırma yapacak kişi teori ile yola çıkar. Soyut önermeler ile yola çıkan araştırmacı somut önermeler yani hipotezle birleştirerek araştırmasına bir yön tayin eder (Canatan, 2011: 33).

Buradan yola çıkarak başlangıçta tek tek kuramları ele almak yerine genel çerçeveye hâkim olmak için yaklaşımlara değinmek yol gösterici olacaktır. Sosyolojinin diğer pek çok alanında olduğu gibi mevcut tüm metodolojik (pozitivist, antipozitivist/yorumlayıcı, eleştirel) ve kuramsal yaklaşımlardan aile çalışmalarında da yararlandığı görülmektedir. Sosyolojide kullanılan kuramsal yaklaşımların, yenilikçi çerçevede “Sembolik etkileşimcilik” gibi mikro yaklaşımlardan, “İşlevselcilik” ve “Çatışmacılık” gibi makro yapısal yaklaşımlara doğru genişlediğini ve bunun yanı sıra son yıllarda sosyolojinin feminist ve postmodernist yaklaşımlarla da zenginleştiğini söyleyebiliriz (Özen, 1987: 267).

Bu kuramsal yaklaşımlarda, insan ve topluma ilişkin yapılan araştırmalarda epistemolojik ve ontolojik özelliklerden kopmadan bazılarında nitel bazılarında ise nicel araştırma tekniklerini kullanmasının uygun olduğunu ya da bunların gerekli olduğunu belirtmek gerekmektedir. Sosyolojik yaklaşımlar ve onların aile hakkında ortaya attığı görüşler temelinde aile kuramları incelenecektir. Bu kuramlar;

1. Yapısal-İşlevselci Yaklaşım
2. Çatışmacı Yaklaşım
3. Sembolik Etkileşimsel Yaklaşım
4. Feminist Yaklaşım

4.1. YAPISAL- İŞLEVSELÇİ YAKLAŞIM

Bu kuram genel olarak yaklaşımın bir çeşidi olarak görülebilir. Sistemin yaklaşımı daha genel iken, bu kuram 20. yy da sosyolojide uzun bir süre egemenliğini korumuş, topluma daha özel bir bakış açısı sunmuştur. Sosyolojide yapısal- işlevselci yaklaşım, toplumu birlik ve istikrarı teşvik etmek için birlikte çalışan karmaşık bir sistem olarak gören çerçevedir. Parsons ve Neil Smelser gibi sosyologlara göre toplum, canlı bir organizma gibi çeşitli parçalardan oluşan karmaşık bir sistemdir (<https://www.ukessays.com/essays/sociology/understanding-of-the-structural-functional-approaches-sociology-essay.php>: 20.03.2017). Bu kuramın odak noktasında bütünden parçaya ya da grup- üye ilişkisi olduğu söylenebilir. Toplum genel olarak birbirleriyle iletişim halinde olan alt bir sistem olarak tanımlanabilir ve iyi çalışan alt sistemlerin bütünü iyi bir işleyişe neden olur. Bu işleyiş korunduğu takdirde toplum mekanizması istikrarlı bir şekilde yoluna devam edebilir.

Yapısal- işlevselcilere göre aile, toplumsal yapının bir parçası olmakla birlikte aynı zamanda toplumun devamlılığını sağlama işlevini yerine getiren bir kurumdur. Aile üyelerinin görevi aile ve toplumun sürekliliğini güvence altına almaktır (Schuz, 1982).

Yapısal- işlevselci perspektife göre ailevi sistem, işlev ve işlevler arasındaki koordinasyona bağlı olarak işler. Aile üyelerinden birinin işlevini yerine getirememesi sistemin işleyişini engeller, en azından zora sokar. Bu nedenle herkesin kendi rolünü yerine getirmesi ailevi istikrar için son derece önemlidir. İşlevlerin yerine

getirilmesine ve koordinasyonun derecesine göre ailevi bağlar güçlenir ve ortaya kendi işlevlerini yerine getiren sağlıklı bir yapı çıkar (Canatan, 2011: 38).

Yapısal- işlevselciliğin eleştiriye maruz kaldığı noktalar vardır. İlk nokta düzen ve istikrara vurgu yaparak değişimleri göz ardı etmesi ve bunları “fonksiyon bozucu” olarak görmesidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde değişme, açıklanmayan bir durum olarak nitelendirilmiş ve etkileri bakımından istenmeyen bir gelişme olmuştur. İkinci nokta ise hangi işlevin sisteme nasıl hizmet ettiği belli olmamakla birlikte hangi aile işlevlerinin önemli olduğu tartışmalıdır. Bu belirsizliklerden dolayı Yapısal-ışlevselci kuram eleştirilere sebep olmuştur (Canatan, 2011: 39).

Bu yaklaşımın önde gelen isimleri, T. Parsons, K. Davis, Levi- Strauss ve G. Homans olarak sayılabilir.

4.2. ÇATIŞMACI YAKLAŞIM

Alman sosyoloğu Dahrendorf, çağdaş sanayi toplumunda kendi sınıf ve sınıf çatışması kuramını kurmada Marx’cı sınıflar arası mücadele kuramından yararlanır. Sınıf Dahrendorf için, Marx’ta olduğu gibi üretim araçlarının mülkiyetini değil daha çok başkalarına hükmetmenin meşru biçimi olan otoriteye sahip olmayı dile getirir. İster kapitalist ister komünist ekonomi olsun ya da serbest veya totaliter yönetim olsun, tüm çağdaş toplumlarda sınıf mücadelesi otoritenin kontrolü çevresinde şekillenir (Polama, 1993:125).

Bu kuramsal yaklaşım üzerinden yola çıkan araştırmacılar aileyi toplumsal eşitsizliğin doğurduğu sorunları deneyimleyen bir grup olarak tarif ederler. Aile ve aile üyeleri, güçlü grupların elinde bulundurduğu yetersiz kaynaklar için yarış içine girmek zorundadır.

Çatışmacı kuram aileye uygulandığı zaman daha çok aile içindeki çatışma ve rekabet ilişkileri üzerine yorum yapar. Geniş toplumda görüldüğü üzere toplumun temel yapı taşı olan aile de çatışma ve rekabet ilişkilerinin en önemlisi kaynakların pay edilmesi ve bu süreçte eşitsiz güç ilişkileridir. Otoriteye bağlı olarak değişim gösteren çatışma, sonrasında farklı ilkelere dayanarak çözümlenir. Ancak çözüm sonucu ne olursa olsun güçlü olanlar güçsüz olanlar karşısında her zaman üstün çıkar (Klein& White, 1996: 190-192).

Çatışmacılar kapitalizmin aileyi belirlediğini iddia ederek aşırı genelleme yapmış olurken, İşlevselciler aileyi belirleyen faktörün toplumun ihtiyaçları olduğunu savunmaktadır. Çağdaş kapitalist toplumlar içinde bile farklılıklar olduğu göz ardı edilmemelidir (Poloma, 2012: 119- 124).

Çatışmacı Yaklaşım, aile konusundaki incelemeleri çoğu zaman makro düzeyde ve genellikle tarihsel karşılaştırmalar ile yapmaktadır. Problem edindikleri konuların başında yer alan konular sınıf mücadelesi ve güçlü sınıfların işsizliğe ve evsizliğe nasıl baktığıdır (Kasapoğlu ve Karkıner, 2011: 16).

4.3. SEMBOLİK ETKİLEŞİM YAKLAŞIM

Sembolik etkileşimcilik ifadesi, etkileşim teorilerinin temsilcileri olarak kabul edilen Mead'in öğrencisi olan Blumer'e ait olduğunu söyleyebiliriz. Her iki sosyolog da Chicago Okulu temsilcilerinden olması sebebi ile bu görüşü Chicago geleneği olarak tanımlamaktadırlar. Sembolik etkileşimciliğin temeli bireye vurgu yapmaktadır. Gerçek durumların bireylerde farkı öznel yorumları beraberinde getireceğini ve bu reelliğin toplumsal hayatta yaygın olarak görülebileceği, bu gerçekliği incelemeyen sosyolojik teorilerin ilerlemekte olan toplumun gerisinde kalacağını savunurlar (Poloma, 2012: 231-235).

Sembolik etkileşimciler, sembolik olmayan ve sembolik etkileşim olmak üzere iki düzeyde değerlendirilebileceğini söylerler. Sembolik etkileşimde, insanlar, davranış ve jestleri ve ona verdikleri anlam temelinde yorumlanması ve tanımlanması gerekmektedir. Sembolik olmayan etkileşimde ise, insan başkasının davranış ve mimiklerine doğrudan tepki gösterir. İnsan grupları genel olarak böyle tanımlama ve yorumlama sürecinden oluşmaktadır (Wallace, 2008: 237).

Blumer'e göre; bir topluluktaki insanların sahip oldukları ortak simgeler ve anlayışların her yönden incelenmesi, sembolik etkileşimin temel özelliğini oluşturmaktadır. Bu teoriye göre, kavramlar etkileşim yoluyla ve imgeler aracılığıyla şekillenmektedir. Sembolik etkileşimci model, kişiliğin bireysel yanlarına dikkat çekerek toplumsal olayları veya olguları mikro ölçekli değerlendirmektedir. Mikro ölçekli yaklaşımın makro yaklaşımlardan ayrılan yönü, konunun merkezinde bireyin kendisinin var olmasıdır. Sembolik etkileşim teorisini araştıran teorisyenler yaşam dünyalarının sembollerle kurulduğunu, sembollerini yorumlayan bireylerin, onları

anlamlandırdıklarını ve anlamlandırdıkları semboller üzerinden harekete geçtiklerini belirtmektedirler (Özalp, 2014: 228-229).

Mead'in yolundan ilerleyen Blumer, insanların önce karşısındaki insanın davranışlarını yorumladığını ve daha sonra eyleme karar verdiklerini düşünür. Blumer'in düşüncesine göre insanlar eyleme geçmeden önce arada yorum yapılma sürecini beklerler. Bu yorumlama ve aynı zamanda anlamlandırma süreci göz önünde bulundurulduğunda işaretler ve semboller önem kazanmaktadır. Bu yaklaşım sembolik etkileşimcilik adını bu yüzden almıştır (Poloma, 2012: 235- 236).

Diğer toplumsal gruplarda olduğu gibi aile de bilgi, tutum, değer ve rollerden oluşmakta simgesel iletişimin belirlediği bir etkileşim merkezi olmaktadır. Sembolik etkileşimciliğin aile çalışmalarına olan benzersiz katkısı ilk olarak ailelerin sosyal gruplar olduğu yönündeki önermeye verdiği önemin ve ikinci olarak bireylerin kimliklerini sosyal etkileşim yoluyla geliştirdiği iddiasındadır (Larossa and Reitzes, 2009: 136). Sembolik etkileşimi anlamlandırabilmek için birkaç noktaya değinmek gerekmektedir.

Sembolik etkileşimciler, 20 yüzyıldan bu yana aile de meydana gelen değişimleri irdelemektedir. Son yıllarda dikkatleri üzerine çeken eş seçiminde önemli olan kişilik özelliklerinin oluşu ve duygusal tatmin düzeyinin yükselmeye başlamasıdır. Bu durumla birlikte mahremiyet talebi artmış ve toplumda ilişkiler daha yüzeysel olmaya başlamıştır. Eşler birbiriyle arkadaş ve dost olmak amacıyla evlilik kurumuna başvurmuş bunun yanı sıra evlilikten beklediğini bulamadığı için boşanmalara yol açmıştır. Türkiye'de de bu eğilimlerin arttığını görmekteyiz. Kırsal kesime oranla kentli çalışan ve eğitim düzeyi yüksek olan kadının evlilik anlayışının da farklılaştığını söyleyebiliriz. Maddi imkânlarının artışı ile birlikte evlilik kurumu bir yük olarak görülmektedir (Gökkaya, 2015: 343).

Sembolik etkileşimciler, evliliklerin boşanma ile sonuçlanıyor olmasını sembollerde meydana gelen değişime bağlamaktadır. Yalnızca boşanma üzerine değil aşk, çocuk, karı-koca rollerindeki değişiklikler eşler üzerinde baskılara neden olmakta ve yalnızca bir nedene bağlanarak gerçekleşiyor olması güç olmaktadır. Tüm nedenler bir araya toplandığında değişimlerin bir arada düşünüldüğünde boşanmaya itici faktörlerin güçlü bir hale geldiği söylenebilir (Can ve Aksu, 2016: 892-893).

Sembolik etkileşim ve aile kavramını ele alındığında değinilmesi gereken bir diğer nokta ise bir evde iki ayrı evlilik olmasıdır. Burada önemli olan nokta eşlerin evliliklerini nasıl algıladıklarıdır. Eşlere evde iş paylaşımı ve bu paylaşım noktasında anlaşıp anlaşmadıklarına dair sorular yöneltildiğinde farklı yanıtların geliyor olması ve farklı fikirde olmaları dikkat çekmiştir. Eşlerin aynı ev içerisinde iki farklı aile yaşamı sürdürdükleri belirtilmiştir (Mutluer, 1998: 220-224).

Aile üzerine yapılan tüm çalışmaların ortak yanı makro yerine mikro üzerine yani daha fazla yapı yerine birey üzerine çalışmaları ve olgular yerine süreçlere odaklanmış olmalarıdır. Sembolik etkileşimci kuram da bu durumdan kaçamamıştır (Kaya, 2000: 195- 207). Dolayısıyla sonuçlar yalnızca araştırma yapılan gruplarla sınırlı kalmış, genelleştirilememiştir. Bireye çok fazla önem atfettiğinden dolayı kurumların önemini kavrayamamış oluşu dikkat çekmiş, yapısalcılar normların davranışı belirlediği üzerine dururken Sembolik etkileşimciler normları sosyal etkileşimden doğan bir sonuç olarak görmektedirler. Bu durumdan yola çıkarak sosyal kurumların nasıl ayakta kaldığını açıklayamamışlar ve bu noktada başarısız olmuşlardır (Canatan, 2011: 44).

4.4. FEMİNİST YAKLAŞIM

Aile içinde çocuğun toplumsallaşma sürecine eleştirel olarak bakan en önemli yaklaşım feminist eleştiridir. Bu eleştiri, aileyi çok katmanlı bir yapı olarak tanımlamaktadır (Connel,1998:168). Feminist yaklaşım, normların, rollerin kurumların ve uluslararası beklentilerin kadınların davranışlarını sınırladığı yolları belirlemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, kadınların kişisel kontrolünün, görece güç eksikliğinin kısıtları içinde bile nasıl işlediğini görmeyi amaçlamaktadır (Stewart, 1994). Bu yaklaşımın temelinde cinsler arası ilişkiler yer almaktadır. (Aktaş, 2013:62). Ataerkil toplum yapısı içinde kadınların değersizleştirildikleri düşüncesinden yola çıkarak eleştirel bir yaklaşım geliştiren, feminist görüşü hala tam anlamıyla ele alıp çözümlenmeye imkân tanıyabilecek bir teori geliştirilemediğinden dolayı feminist düşünceleri savunanlar, liberalizm, marksizm, radikalizm, varoluşçuluk gibi düşünce akımlarının etkisiyle birlikte ortaya attıkları teoriler ile kadın haklarına yeni çözüm arayışlarını devam ettirmişlerdir. Kadınların ataerkil toplum yapısı içinde

değersizleştirdiğini savunan bu feminist teoriler, bu düşünce yapısının nedenini sorgulamaktadırlar (Güneş, 2017: 246- 247)

Feminist yaklaşım aile hakkındaki kavramlarını oluşturma aşamasında bir taraftan yapısal işlevselci çıkarımlara karşı eleştirilerde bulunmuştur. Diğer yandan ise çatışmacı kuramdan etkilenmiş ve düşüncelerini aile kurumuna uygulamaya çalışmıştır (Gökçe, 2017: 54).

Feminist yaklaşıma göre aile, toplum içindeki cinsiyet sınıflarını ve cinsiyet ayrımlarını ortaya çıkaran bir kurumdur. Aile, cinsiyet temelini esas alarak toplumsallaşmayı gerçekleştirir ve bunun yanında kadın ve erkek arasında var olan güç dengesizliğini de içine almaktadır. Toplumunun eşitlik düzeyi daha az ya da daha çok olarak değiştiğinde aile de evrim geçirmektedir (Aktaş, 2013, 65-69).

Feminist yaklaşım aile konusunu ele alırken kadına önem verir hatta odak noktası kadındır. Bu yüzden bu kuramın en önemli eleştirildiği nokta aileye kadın imgesi üzerinden bakıp diğer üyeleri ailenin dışına atmasıdır. Feminist kuramın bir diğer eleştiri noktası ise araştırma tekniğinin nitel araştırma olmasıdır. Bundan kaynaklı olarak bulguları sınırlı kalmakta ve hangi alanda genelleştirilebileceği noktasında sorun oluşturmaktadır (Kırca, 2001: 28-29).

4.5. GELİŞMECİ YAKLAŞIM

Bu yaklaşımın temeli ailenin yaşadığı gelişim aşamalarına dayanmaktadır. Bu sürekli olarak üyelerden yeni görevler beklemektedir. O halde aile, bir dizi aşama içinde üyelerin özgün gelişim görevlerini tanımladığı bir topluluk olarak tanımlanabilir (Canatan, 2011: 45).

Gelişmecî yaklaşıma göre aile tarih içinde şu aşamalardan geçmektedir: önce karı-koca sonra çocukların doğması ile gelişim göstermeye devam eder ve çocukların evlenip meslek sahibi olmaları ile birlikte yeniden başlangıçtaki çift ile sınırlanır.

Gelişimci kuramcılar ailenin geçirdiği evrelere bağlı olarak birçok önerme saptamıştır.

1. Ailevi gelişim, toplumsal zamanlama ve tarihsel sıralaması normlar tarafından düzenlenen bir grup sürecidir.

2. Eğer bir aile ya da birey, ailevi meselelerin normatif dzeniyile birlikte “sıralama dısına” çıkarsa, sonraki yaşamının dzen dısına çıkma ihtimali yüksektir.
3. Ailevi grup dzenini içinde aile tyeleri dhili ailevi normlar türetirler.
4. Aile kümesi içindeki etkileşimler, ailevi roller tarafından kurgulanan sosyal normlar tarafından dzenlenirler.
5. Bir ailevi aşamadan diğerine geçişler, şimdiki aşama ve bu aşamada geçirilen zaman süresiyle kestirilebilirler.
6. Bireyler ve aileler, davranışlarını iş ve eğitim gibi başka kurumların normlarına uydurmak amacıyla sistematik olarak kurumsal ailevi normlardan saparlar (Canatan, 2011: 46).

Bu yaklaşımı zayıf kılan taraf ise gelişmelerin her aşamasında aynı aileleri inceleyen uzunlamasına bir yöntemi gerektirmektedir. Fakat maliyetinin yüksek olması sebebiyle sık rastlanmayan bir yaklaşıma dönüşmüştür (Sayın, 1991: 31). Gelişmeci yaklaşım tüm aile biçimlerini kapsamaz, kuramı geliştirenler Amerikan orta sınıf ailelerini çalıştıkları için başka aile biçimlerini ihmal etmişlerdir (Canatan, 2011: 46).

İKİNCİ BÖLÜM

EVLİLİK VE BOŞANMA

1. EVLİLİK TANIMI

Evlilik, birbirini tanıyan bir erkekle bir kadının hayatlarını içinde buldukları toplum tarafından onaylanan evlilik akdi ile birleştirmeleriyle oluşan toplumsal bir kurumdur. İki insanın geri kalan hayatlarında bir arada yaşamak istemeleri sonucu, örf ve adetlere uygun olarak hayatlarını birleştirmeleri olarak da açıklayabiliriz. Harris, evliliğin gerçekleştirilmesinin temel sebebinin ailenin görevlerini yerine getirmek için yaratılan bir kurum olduğunu söylemiştir (Harris, 1970: 53). Malinowski ise evliliğin ilk görevi, çocuğa yasal olarak bir baba sağlamaktır. Onun görüşüne göre “bütün insan topluluklarında evliliğin hamilelikten önce gerçekleştirilmesi talep edilmektedir” (Malinowski, 1921: 177). Yani hiçbir toplum, evliliğin gerçekleşmediği anne veya çocuklardan meydana gelen birliği mükemmel bir sosyolojik hücre kabul etmemektedir (Yazan, 1989: 163).

Evlilik kurumu, aile birliğinin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak halen geçerliliğini korumaktadır. Malinowski’ye göre bu iki kavram arasında ki farklılık şudur; aile grup veya örgüt olarak tanımlanırken; evlilik ise çocuk yapmak ve o çocuğu yetiştirmek için yapılmış bir sözleşme olarak kabul edilmektedir (Mutlu, 2004). Evlilik olgusu uzun yıllar boyunca en genel haliyle bir kadın ve erkeğin bir araya gelerek oluşturmuş olduğu birlik olarak ifade edilmiştir. Ancak aile kurumu ortaya çıkan değişimlere bağlı olarak hem özünde hem de tanımında köklü değişimlere uğramıştır (Aras, 2010).

Evlilik kurumu, insanlık tarihi kadar eskidir. Bir sosyal kurum olarak, farklı toplumlarda farklı zamanlardan beri farklı biçimler almıştır (Wimalasena, 2016: 166). Ancak ister hukuki bir ilişki ister sözleşme olsun evlilik, kadın ve erkek tarafından akt edilen ancak toplum adına devletin özellikle ilgilendiği ve üzerinde kontrol hakkı ve yetkisi olan bir ilişki sistemi olarak belirtilmektedir (Karadağ, 2015: 45).

İnsanlık tarihi boyunca evlilik kurumunu düzenlemeyen bir toplum veya millet yoktur. Bu toplumların ortak özelliği evlilik kurumunu geçerli düzeye getiren kuralların, örf, adet ve geleneklerin ya da inançların olmasıdır. Ancak toplumlar

arasında hem şeklen ve sorumluluk itibariyle farklılıklar bulunmaktadır (Karadağ, 2015: 46).

İnsanın var olduğu süre boyunca evliliğin yaşanan bir olgu olduğunu söylemek gerekir. Evlilik, her toplumda kendine bir yer edinmiş olmakla birlikte aynı zamanda hayatın sürüp gitmesini sağlayan bir kurum olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir. İnsanlar hayatlarını sürdürmeye devam ettikçe evliliğe/ evlenmeye gereksinim duyacaklardır. Bu ahenk hem biyolojik hem de psikolojik bir gerekliliğin sonucunda ortaya çıkmıştır. Çok yönlü bir gerçeklik sonucu ortaya çıkmış olan evlilik toplumsal bütünüün yapısının oluşmasına katkı sağlayan ilk ve en önemli kurum sıfatını almaktadır (Giddens, 2000: 140).

Evlilik, geri kalan hayatın dönüm noktasını oluşturarak yeni bir ailenin kurulmasına neden olmaktadır. Aile, toplumun en önemli kurumu konumundadır. Bu yapının oluşması ise evlenme olgusu ile mümkün olmaktadır. Toplumların birbirlerinden gelenek, görenek, kültürel ve ekonomik yapı olarak farklılık göstermeleri evlilik biçimlerinin oluşmasında da etkili olmaktadır. Bu yüzden her toplumda farklı evlenme biçimleri bulunmaktadır (Könezoglu, 2006: 34).

Türk aile yapısını göz önünde bulundurduğumuzda Türkiye’de meydana gelen sanayileşme, kentleşme ve göç olgusu aynı zamanda evlilik türlerini de etkilemiştir. Büyük kentlerde tanışarak (flört ederek) evlenme biçimleri yaygınlaşırken, gelenekselliğin ağır bastığı kırsal kesimlerde farklı evlilik türlerine rastlanmaktadır (Yılmazçoban, 2016: 1322).

1.1. EVLİLİK TÜRLERİ

Evlilik türleri çevre ve toplumsal değerlerin etkisine bağlı olarak çeşitlere ayrılmaktadır. Bunları; çevre faktörüne göre evlilik türleri, eş sayısına göre evlilik türleri, otorite ilişkilerine göre evlilik türleri ve diğer evlilik türleri olarak gruplandırabiliriz.

1.1.1. Grup Esasına Göre Evlilik Türleri

Evlilik olgusunda kimin kaç kişiyle evleneceği akrabalık sistemlerinin belirlediği bir durum olmaktadır. Batı toplumlarında grup dışı evlenme yaygın

görülmektedir. Bazı toplumlarda ise akraba evlilikleri sıkça görülmektedir. Bu tutumu sergileyen ülkelerden birisi de Türkiye'dir.

Evlilikte çeşitli ölçütler kullanılarak evlilik türleri arasında ayırım yapılmıştır. Evliliğin grup esasına bağlı kalınarak sınıflanması ikiye ayrılmaktadır. Bu; bireyin grup içinde ya da grup dışı evlilik yapmasıdır (Altunek, 2001: 19).

1.1.1.1. Grup İçi Evlilik (Endogamy)

Kişi bu tür evlilikte, bulunduğu gruptan evleneceği eşi seçer. Bireyin kendi tabakasından, aşiretinden ya da kendi mezhebinden hayatını birleştireceği kişiyi seçtiği bu evlilik türü, geleneksel toplumlarda yaygın olarak görülmektedir. Çünkü bu toplumların genel özelliği sosyal mobilizasyon düzeyi daha düşük ve akrabalık ilişkileri kuvvetlidir. Geleneksel toplumlarda grup içi düzenin devamlılığını sağlamak sebebiyle grup içi evlilik önceliklidir. Özellikle bazı ırklar, din grupları, hatta etnik gruplar kendi üyeleri dışında evlenmeleri uygun bulmaz. Örneğin; Hindistan'da devamlılığını koruyan kast sistemi, endogami evliliklerinin temel özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Diğer bir örnek ise, Türkiye'de ailelerin kendi topraklarının bölünmesini engellemek amacı ile kendi grubu içinden evliliğe öncelik verilmesidir (Wells, 1984: 100).

1.1.1.2. Grup Dışı Evlilik (Egzogami)

Kişinin kendi grubu dışından yaptığı evlenme biçimi olarak tanımlanabilmektedir. Bu evliliklerin amacı grubu genişletmek ve iş birliği artışını sağlamak istenmesidir. Grup din, dil, ırk örf, adet ve geleneklerin temelinde var olmaktadır. Toplumların değişmesi ve hareketliliğin artmasıyla birlikte gruplar arası etkileşim de aynı oranda artmıştır. Dolayısıyla farklı gruplarla tanışma imkânları da artmıştır. Bu da insanların farklı gruplardan evlilik yapmasına neden olmuştur (İnan, 1952: 102).

1.1.2. Eş Sayısına Göre Evlilik Türleri

Bir diğer sınıflama eş sayısına göredir. Evlenirken seçilen eş sayısına göre bir sınıflama yapılmıştır. Evlilik, genel olarak tek eşlilik ve çok eşli evlilik olarak ikiye ayrılabilir.

1.1.2.1. Tek Eş Evliliği (Monogamy)

Tek eşli evlilik kişinin yalnızca bir eş ile evlenmesi olarak tanımlanır. Sanayileşmenin yaygın olduğu toplumlarda sık görülen evlilik türüdür. Bu evlilik hukukun ve dinin izin verdiği aynı zamanda kültürel bir ideal olarak benimsenen bunun yanı sıra toplumsal olarak da kabul görmüş evlilik biçimidir. Bazı sosyologlara göre monogomi evliliği modern evlilikler ile karakterize edilmiştir. Yani birden fazla evlilik yapan bireyler de dâhil edilmiştir. Monogomi endüstriyel toplumlarda bir zorunluluk olarak görülse de, farklı kültürlerde zorunlu bir evlilik biçimi değildir (Anderson-Taylor, 2001: 418).

1.1.2.2. Çok Eş Evliliği (Polygamy)

Poligami (çok eşlilik) kadınlar veya erkeklerin aynı kendi cinsinden ayrı birden fazla eşe sahip olduğu evlilik şeklidir. Aynı zamanda çok karılılık ve çok kocalılık olarak da tanımlanabilir. Ortadoğu, Güney Asya ve Afrika başta olmak üzere tüm dünyada bu evlilik tipi görülmektedir. Birden fazla eşe izin veren poligami, kültürel, sosyal, ekonomik, politik ve dini gibi birçok yöne sahip olan multidisipliner bir konudur. (Yılmaz, 2015:222).

Osmanlı döneminde İslam hukuku kuralları çerçevesinde çok eşliliğe herhangi bir yasaklama getirilmediğinden dolayı bu evlilik türüne rastlanırken Türkiye Cumhuriyeti'nin 1926 yılında getirmiş olduğu Medeni Kanun ile birlikte poligami yasaklanmıştır (Dursunüst, 2010: 165).

Poligaminin çok fazla nedenini öne sürebiliriz. Kırsal alanlarda ailenin geçim, tarım işleri gibi ekonomik durumlarda daha fazla kadının bulunması erkeğin gelirinde bir artış meydana getirecektir. Ya da bazı toplumlarda ekonomik düzeyi yüksek olan erkeğin çok eşli olması statü simgesi olmaktadır. Bu ve bunun gibi nedenler poligaminin ortaya çıkış sebebi olmaktadır (Yılmaz ve ark., 2015: 222-224).

1.1.3. Çiftlerin Oturduğu Yere Göre Evlilik Tipleri

Bu evlilik türü Matrilokal, Patrilokal, Neolokal diye üçe ayrılmaktadır. Erkeğin evlendikten sonra ailesinden ayrılarak eşleri ile birlikte kadının ailesinin bulunduğu aileye katılması Matrilokal evlilik olarak tanımlanmaktadır (Popenoe, 1982: 353). Halk arasında iç güveysi olarak da tanımlanmakta olan, ailenin tek kızı var ve oğlu

yok ise kızın ailesinin damadını kendi evine yerleştirmesidir. Bu tip evlilik türü “evlenmiş olan oğul ve onların eşleri, ailelerinin evinde ya da yakınında aileleri ile birlikte yaşarken; kız çocukları evlendikten sonra kocalarının ailesi ile birlikte yaşadığı evlilik türü Patrilokal olarak tanımlanmaktadır (Popenoe, 1982: 353). Bu daha çok kırsal kesimde geniş aile tipinde erkeğin egemen olduğu, gelenek ve göreneklere bağlı kalınan toplumlarda gördüğümüz bir aile tipidir. Neolokal, kadın ve erkeğin her iki tarafın ailesinin yanına da yerleşmeyerek ayrı bir evde oturdukları evlilik türüdür. Günümüzde daha çok kent bölgelerinde karşımıza çıksa da kırsal kesimde de örneklerini görmekteyiz.

1.1.4. Diğer Evlilik Türleri

Görücü usulü evlilik, gelenekselliğin varlığını koruduğu yörelerde görülen bir evlenme biçimidir. Bu evlilik türünde kız seçme girişimi, evlenecek gencin ailesi veya diğer yakın akrabaları tarafından yapılmaktadır. Gencin kız ile evlenmek istemesi yeterli değildir. Ailenin diğer bireylerinin de onay vermiş olması gerekmektedir (Sezen, 2005: 186).

Taygeldi evliliği, halk arasında analı-kızlı ya da içli-dışlı olarak tabir edilen taygeldi evliliği, farklı cinsiyetten çocukları olan iki dulun hem çocuklarının, hem de kendilerinin evlenmeleri ile oluşmaktadır (Tacoğlu, 2011:117). Balaman (2002: 44-45) ın tanımına göre çocuklu dul (eşi ölmüş ya da ayrılmış) bir erkekle, karşı cinsten çocuklu bir dul kadının, çocuklarının ve kendilerinin evlenmeleriyle ortaya çıkan evlilik olaylarıdır.

Berdel (Berder), evlilik türünün yörelere göre adlandırılması farklılık göstermektedir. Hakkâri yöresinde “Kepir”, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’da “Berder” olarak adlandırılmaktadır. Evlenecek iki erkeğin, evlilik yaşındaki kız kardeşlerini birbiriyle değiştirme biçiminde gerçekleşen evlilik türüdür (Balaman, 2002:43).

Levirat, “dul kadının ölmüş olan kocasının erkek kardeşi ile evlenmesi/evlendirilmesi sonucu meydana gelen evlilik türüdür (Freyer,; 1967: 239). Eğer bir erkek öldüğü zaman eşi ve çocukları yalnız kalıyorsa, onlara daha iyi bakacak ve aile bütünlüğünü tehlikeye atmayacak bir evlilik yaptırılması amacıyla

yönlendirilen bu evlilikler, genel itibariyle evliliği kabul eden bireylerden çok, ailenin verdiği karar ile gerçekleşmektedir (Bağlı, 2005: 10).

Baldızla evlilik, eşinin ölümü ile birlikte dul kalan kocanın, baldızı (eşinin kız kardeşi) ile evlenmesi ile oluşan evlilik türüdür. Annesiz kalan çocuklara "üvey anne" olarak gelen teyzenin başka bir kadından daha hoşgörülü davranabileceği düşüncesi, bu evlenme biçiminin tercih edilmesinde ölçüt olmaktadır. Batı Avusturalya'da yaşayan bazı toplumlarda varlığını yaygın olarak sürdüren bu evliliğin başka bir biçimine ise "sorarat evlilik" denilmektedir (Sezen, 2005: 190).

Anlaşarak evlenme, bu evlenme biçiminde bireyler birbirlerini iş, okul, sosyal çevre gibi ortamlarda tanımakta, arkadaşlık olarak başlayan ilişki daha sonra evliliğe doğru gitmektedir. Evlilik kurumu da toplum içinde yer alan her birim gibi değişikliğe maruz kalmaktadır. Yöntemler ve evlilik biçimleri değişse de asıl gerçek evlilik sonrası bireylerin mutlu ve huzurlu bir yuva için göstermiş oldukları çabadır. Çünkü her insan mutlu olmak ve huzurlu bir hayat sürmek amacıyla evlilik kurumuna adım atar. Bu nedenle de bireylerin bu amaca ulaşabilmek amacıyla sahip olması ya da öğrenmesi gereken özellikler söz konusudur. Evlilikler sağlıklı bireylerle, sağlıklı toplumu oluşturan birlikteliklerin temelini atıldığı ilk noktadır (Koçak, 2015: 48).

Kız kaçırma- otura kalma evliliği, kız kaçırma erkeğin kendisine eş seçtiği kızını zorla ya da gönüllü olarak kaçırmadır. Bunun bir başka türü ise kızın oğlanı kaçırmadır ki buna da otura kalma adı verilmektedir. Kız kendine eş seçmiş olduğu oğlanın evine gidip oturur. Otura kalma daha çok erkeğin ailesinin izin vermediği durumlarda başvurulan bir yoldur. Kızın eve gelip oturması sonucunda erkeğin kızını evden kovması söz konusu olmadığından evlilik bu şekilde gerçekleşmektedir (Doğan, 2009 : 142).

2. EVLİLİKTE AİLE/ HANE İÇİ İLİŞKİLER

Toplum, sosyal yaşamın bir organizasyonu olarak, bireylerin birbirleri ile kurdukları karşılıklı etkileşim ve iletişim süreçleriyle varlığını devam ettirmektedir. Bu süreçlerin işlerlik kazanması bireylerin toplumu yeniden düzenlemeleri olarak değerlendirilir. Bu yüzden toplum, grupların ve bireylerin amaçlarını gerçekleştirmek

adına karşılıklı olarak birleşen eylemlerin oluşturduğu karmaşık ilişki ağları üzerine kurulmuştur (Önür, 1989: 51).

Aile toplumun mikro boyuttaki kurumudur. Bunun anlamı toplumda ortaya çıkan sorunların büyük bir bölümünün mikro düzeyde aile içinde de var olmasıdır. Toplum, çıkarları, istemleri, konumları ve vb. birbirinden farklı olan toplumsal aktörlerden oluşmuş toplumsal bir birimdir. Aydınlanma çağı filozoflarının da belirttiği gibi, bu toplumsal aktörler, asgari müştereklerde anlaşarak yaşamlarını sürdürebilmektedir (Sayın, 1991: 80).

Aile, sosyolojik, kurumsal, tarihsel ve hukuki boyutları ile farklı dinamikleri içinde barındırır. Bireyler arası ilişkiler, ailenin demografik yapısı, değerler sistemi, bireylerin dünya ile uyumu, mekân ve zaman boyutunda değişiklik göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde yatan konu ise Türkiye'nin ekonomik, siyasi, kültürel ve aynı zamanda toplumsal yapısında meydana gelen değişimlerdir (Aktaş, 2015: 430). Bu toplumsal yapı içerisinde erkekler ve kadınlar evliliğin gerekli olduğu düşüncesi ile sosyalleşir. Evlilik, erkek ile kadının toplumun bir üyesi olarak toplumda var olmalarında önemli bir rol oynamaktadır (Dedeoğlu, 2000: 157).

Uyum ve çatışma her koşulda aile içi ilişkilerde iletişim kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Diğer bir ifadeyle iletişim; aile içi ilişkilerin düzenlenmesinde hem çatışmanın çözüme kavuşturulması hem de uyumun sağlanmasında temel bir öge oluşturur. Giddens'in da belirttiği gibi demokrasinin önce ailede başladığı ve daha sonra topluma yansıdığı görüşüne dikkat edilirse aile içi iletişimin aslında ne kadar önemli olduğu ortaya çıkar. Aile aynı zamanda akrabalar grubu olarak çocukların yetiştirilme sorumluluğunu üstlenir. Bu düşünceye bağlı olarak aile içi iletişimde önemli olan öge duygu ve düşüncelerin, davranış ile tutumların karşılıklı olarak aktarılması sürecinde sembollere atfedilen anlamların ortak paylaşımının sağlanmasıdır. Aile üyelerinin birbirleri ile kurdukları açık iletişim ortak paylaşımın sağlanmasında önemlidir (Giddens, akt. Baran, 2004: 31).

Evlilik etkileşimi bir düzendir ve bu düzen içinde kocanın karısına karşı bir sonraki davranışının, karısının kocası ile bir önceki durumuna bağlıdır. Eşlerin birbirleri arasındaki aile içi ilişkileri, anne ve babanın çocukları ile ilişkileri ve kardeşlerin birbirleriyle olan bağları bu iletişim süreci içinde gelişir. Aile içinde var

olan bireylerin hepsi iletişimin kendisini oluşturmakta ve aile içi iletişim adımı almaktadır. Sosyal bir örgüt olan aile, kendi içerisinde bir yapılandırma oluşturur ve bu yapı ilişkilere anlam kazandırır. Eğer kurulan iletişim uzlaşmacı, paylaşımcı ve eşitlikçi bir duruma dönüşüyor ise aile içi ilişkilerin eşitlikçi olduğundan söz edilebilir. Bunun aksi olduğu durumda erkeğin sözünün geçtiği ve ilişkiler paylaşımcılıktan çıktığında ise ilişkiler hiyerarşik ve otoriter bir hale bürünür. Böylelikle ayrışmacı ataerkil ilişkiler gelişir, kurulan iletişim beklentilere dayandığı takdirde iletişim dolaylı ve sözsüz bir biçime bürünür. Bu iletişim türü ise ilişkiyi zedelemesinin yanı sıra ilişkiyi sorunlu bir hale getirir (Baran, 2004: 34). Aile içerisinde bireylerin birbiriyle olan ilişkilerinin temelini sağlam olmaması ilişkilerde üçüncü kişinin devreye girmesini zorunlu kılar. Örneğin baba ile iletişimi korku üzerine dayalı olan çocuk annesinin babasıyla iletişim kurup isteklerini bildirmesini ister. Ailede babaya duyulması gereken saygı yerini korkuya bıraktığından dolayı böyle bir durum söz konusu olmaktadır.

Aile içi ilişkiler, aile reisliği dediğimiz, ailede otorite biçimi ve karar verme yetkisinin kimde olduğu; ailede rol dağılımının ve iş bölümünün (görev ve sorumluluk paylaşımının) nasıl tanımlandığı; ailede kadının statüsü ve konumunun tanımlanması ailelerdeki ilişkilerin niteliğini ortaya koymada ayrıcalık bir özellik gösterir (Taylan, 2009: 126). Maddi geliri yüksek olan eş, aile içinde genellikle egemendir. Bu konuda çalışmayan eşin ekonomik olarak eşine bağımlı olması, buna en iyi örnektir. Eğitim ve bilgi düzeyi de diğer bir güç kaynağıdır. Eğitim düzeyi düşük olan eş, aile içi ve dışı konularda karar verme söz konusu olduğunda, ikinci derece söz sahibi olur (Sayın, 1991: 89).

Aile kurumunun temelini ortak frekansta buluşabilen iki birey atar ve ailenin devamlılığı da bu frekansın uyumuyla sağlanır. Sağlıklı ailelerin temelini karı ve koca ilişkileri oluşturur. Çünkü çocukların ilk eğitimini aldığı aile biriminde anne ve baba birer rol model konumundadır. Bu nedenle karı-koca ilişkileri, sağlıklı aile ortamları çok önemlidir. İki bireyin evlilik konusunda anlaşmaları ve nikâhın kıyılması ile evlilik kurumu başlar. Birbirinden farklı iki insanın bir anda bambaşka bir dünyaya adım atması ve kendine o dünyada yer edinmeye çalışması başlı başına bir araştırma konusudur. Ancak bu süreçte tarafların yeni dünya düzenine ayak uydurabilmesi ve

evlilik akdinin gereğini yerine getirebilmelerinin en önemli koşullarından biri iletişimidir (Karadağ, 2015: 38).

Aile de çıkarları, istekleri, konumları vb. birbirinden farklı toplumsal aktörlerden oluşmuştur. Eskiden aile yaşamını, ailenin dışındaki doğaüstü kaynaklı kurallar belirlemekteydi. Aile üyeleri de bu kurallara uyuyorlardı. Bugün gelişmiş toplumlarda ortaya çıkan çekirdek ailede, aile üyeleri karşılıklı olarak, kendi iradelerine dayalı, bazı hak ve görevlere sahiptir (Sayın, 1991: 93).

Çekirdek aile anne- baba ve çocuktan oluşan aile tipidir. Bu aileye iki ve üç kuşağın bir arada yaşamasını eklediğimiz zaman ise geniş aile tanımına ulaşmaktayız. Farklı kuşakların bir arada yaşaması sayı ile doğru orantılı olarak ilişkilerde zorlukları da beraberinde getirmektedir. Aile içinde önemli olan ilişkiler baba-oğul, karı-koca, gelin-kaynana ve ana-oğul ilişkileridir.

2.1. BABA- OĞUL İLİŞKİSİ

Türkiye’de babaların var olan kuvvetli otoritesine oğullarının uyması beklenmektedir. Babanın aldığı kararlar tartışmaya açık olmadığı gibi oğul orta yaşlarda da olsa babanın kararlarına saygı duyar ve onun hoşlanmayacağı kararlardan kaçınır. Babaların aile içindeki görevleri arasında oğullarına sosyal davranışlar aktarmak ve temel becerileri aktarmaktır. Sünnet merasimleri ve oğlanın evliliği baba tarafından düzenlenir. Babanın sağlık durumunun değişmesi ya da ölüm halinde orta en büyük oğul hane işlerini yürütür ama resmen aile reisi yaşlı babadır (Erdentuğ, 1972: 32). Baba otoritesinin yanı sıra erkek çocuğun aynı zamanda anne tarafı içinde aynı sevgi ve saygıyı duyması gerekmektedir.

2.2. KARI- KOCA İLİŞKİSİ

Evlilikle birlikte hayatlarını birleştiren eşlerin ev içerisinde belirli rol kalıpları bulunmaktadır. Kadının aile içindeki konumu annelik ve ev işleri ile anlatılırken, erkeğin konumu evin otoritesini sağlayan aile reisliği olarak tanımlanmaktadır. Kadının aile içindeki yeri ve otoritesini farklı bir pencereden ele alan Kandiyoti, ataerkil aile ilişkilerinde kadınların, sadece durağan ve boyun eğen bireyler olmadığını aksine kadınların belirli anlamlarda güçlü olduklarını ve bir yönetme biçimlerinin olduğunu vurgulamaktadır (Özçakır, 2002: 81-82).

2.3. KAYINVALİDE- GELİN İLİŞKİSİ

Türk köylerinde kadının konumu erkek çocuk doğurması ile birlikte kıymetlenir. Yapılan tespitler sonucunda anlaşılmıştır ki kadın esas kişiliğini gelin olduğu zaman bulmakta ve kayınvalide olduğunda kendisi gelin olduğu zaman çektiklerini kendi gelinine çektirmektedir. Gelini eve uyduran odur (Erdentuğ, 1972: 32).

Türkiye’de otorite konusunda kayınvalide evin reisinden sonra gelmektedir. Gelinin eve uyum sağlama sürecini kayınvalide yönetir. Yalnızca gelinin uyum sağlaması değil komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin düzenlenmesinde, yemeğin hazırlık süreci ve hane içindeki malzemenin nasıl kullanılması gerektiğine, torunların yetiştirilmesi gibi meselelerde gelinin kayınvalidesine danışması gerekmektedir. Kayınvalide için yetiştirildiğini bilen gelin, bunun kaçınılmaz kaderi olduğunu bilmektedir. Kayınvalidenin otoritesi kuvvetli ise gelinle geçimsizlik az olmaktadır. Gelin kayınvalidesinin sözünü dinlemeli ve ona karşı saygılı olmalıdır. Gelin ve kayınvalide arasında yaşanan geçimsizlik hoş karşılanmamaktadır (Erdentuğ, 1972: 33).

Tarhan, gelin kayınvalide ilişkisinin temelinde önyargının bulunduğu ve bu durumun önüne geçmek için belirli noktalardan bahsetmektedir. Diğer tüm konularda olduğu gibi aile içi iletişimde önemli olan nokta her iki tarafın da iyi niyetidir. Aile içi ilişkilerde önemli olan husus gelin ve kayınvalidenin birbirlerine hüsnü zan ederek yaklaşmasıdır. İkili ilişkilerde problemlerin olmaması için, taraflardan en azından biri iyi zanla hareket ederse, gelinin davranış kalıpları kayınvalidesinin olumsuz düşüncelerini kırar ve o da gelini hakkında daha pozitif davranmaya ve düşünmeye başlar (Tarhan, 2012: 115).

2.4. ANA- OĞUL İLİŞKİSİ

Türkiye’de ana olmak, özellikle erkek çocuğu doğurmak ile kadının statüsünü yükseltmektedir. Anne, çocuklarının istekleri ve babanın davranış ve kararları arasında uzlaştırıcı bir görev üstlenir. Babanın ölmesiyle ailenin büyük oğlu aile reisi olur ve hanenin diğer üyeleri ile birlikte annenin de oğlanın otoritesine girmesi söz konusu olmaktadır. Gerekli durumlarda oğullar annelerine emir verebilirler. Bunun yanı sıra dul kadının ölene kadar oğlunun evinde bir yeri vardır. Yetişkin erkeklerin annelerine

bakmaları ve önem vermeleri beklenmektedir. Kısacası kadının eşiyle olan ilişkisinden daha önemli olan oğluyla olan ilişkisidir. Erkeğin ise annesi ile olan ilişkisi karısı ile olan ilişkisinden daha önemlidir (Erdentuğ, 1972: 34).

2.5. AKRABALIK İLİŞKİLERİ

Ailenin toplum için önemli bir kurum olduğunun altını çizmiştik. Akrabalık ve soy ilişkileri ile birlikte bu kurum tamamlanmaktadır. İnsan doğası gereği yakınları ve akrabaları ile ruhsal bir bağlantı ve yakınlık duygusuyla kaplıdır. Her toplumda görülebilen bu ilginin kaynağı akrabalara karşı ruhlara yerleştirilen ortak sevgi bağıdır. Akrabalık, kişinin değiştiremeyeceği ve karar vermediği bir birlikten doğan özel bir bağıdır (Doğan, 2011: 47). Akrabalık için önemli olan ilk soyun sürdürülmesidir. Akrabalığın temelleri ilk olarak kan bağı ile atılırken evlilik ve bunun sonucunda ortaya çıkan ilişkilerde akrabalık ilişkisi olarak tanımlanmaktadır.

Akraba gruplarının örgütlenme ve cinsel ilişkileri düzenleme şekli hanelerin birleşmesi ve ekonomik yapıları üzerindeki etkilerinden dolayı önemlidir. Bir çocuk üzerinde bulunan ev otoritesi anne ve babanın soyundan gelmiş kişiler tarafından da sağlanır. Annenin kardeşleri tarafından korunup kollanır ve disipline edilir.

Bireyin toplum içindeki konumunu ve buna uygun davranış kalıplarını akrabalık sistemi belirlemektedir. Akrabalık ilişkileri bireyin gruplar ile arasındaki ilişkileri, anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişkileri, evli bireyler arasındaki, biyolojik ilişkileri belirlemekte etkili olmaktadır (Aydın, 2014: 18-20).

3. EVLİLİK UYUMU

İnsan, yaşadığı toplum içinde diğer insanlarla belirli davranışları geliştirerek, sosyal iletişimlerle uyumu ya da doyumunu yakalayarak kendisini mutlu hissedebilir. Toplum içindeki diğer insanlar ile kurulan temel ilişkilerden biri de evliliğdir. Evlilikte uyum ise insan ve toplum için oldukça önemlidir. Sosyal yaşamın oldukça önemli bir unsuru olan evlilik kavramı, eşlerin uyum içinde olmasını gerektirmektedir. Birbirine uyum sağlayamayan ve sürekli zıtlaşan çiftler mutsuz ve birbirini anlayamayacak hale gelebilmektedir. Evlilikte uyum kavramı yalnızca duygusal anlamda sağlanmamaktadır. Sosyal, ruhsal, duygusal ve cinsel ilişkileri içinde barındıran kavram, eşlerin sağlıklı olma durumunu da kapsamaktadır (Tuzcu, 2017: 21).

Evlilik ilişkisinden elde edilen doyumun, insanların yaşadıkları hayattan sağladıkları genel doyum seviyesine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar kişileri “iş ve ekonomik güvence gibi hayatın önemli sayılabilecek başka doyum kaynaklarından daha fazla, mutlu bir evliliğe önem verdiklerini göstermektedir (Freedman, 1978). Bunun yanı sıra yaşamda mutsuz evlilik ruh ve beden sağlığını olumsuz etkilemektedir (Bloom, Asher and White, 1978: 867).

Evlilik uyumu, evliliğin ilk zamanlarında bile önem verilmesi gereken uzun bir hayat sürecidir. Bu nedenle çiftlerdeki büyüme ve gelişmenin anlaşıldığı ve kabul gördüğü olgunluk şeklinde nitelendirilir. Eğer bu büyüme ve olgunlaşma tamamen fark edilemez ve deneyimlenemezse evlilik ilişkisinin sonlanması kaçınılmazdır. Lasswell’e göre evlilikte, çiftlerin bireysel özelliklerini tanımaya çalışmaları sürekli devam eden bir süreçtir, çünkü iki insan evlilikten önce ya da evlilikte birbirini tanısa bile hayat süreci içerisinde insanların değişme ihtimali söz konusudur. Evlilik uyumu, duygusal, istikrar, zihinsel yetenek ve sosyal etkin insan anlamına gelir. Evlilik bizim en genel hayat sivilimizdir. Evlilikte her iki kişi de, kadın ya da erkek, birlikte yaşamayı, paylaşmayı, uzlaşmayı, uyumu ve birlikte plan yapmayı öğrenmelidir (Karadağ, 2015: 50).

Haldford, Kelly ve Markman (1997)’ a göre evlilikte uyum, eşlerin birbirlerine karşı pozitif duygular beslemesi ve pozitif düşüncelere sahip olması, olumlu bir ilişki şemasına sahip olması, eşler arası iyi iletişim kurabilme, herhangi bir çatışmada çözüm bulabilme becerisi, eşler arası keyifli aktivitelerin yapılması ile sağlanmaktadır. Eşler arası uyumun en önemli belirleyicilerinden biri davranışsal olarak birbirine bağlı olma, duygusal düşkünlük ve gereksinimlerin karşılanması evlilik doyumunda önemli faktörler arasındadır (Haldford, Kelly & Markman, akt. Yalçın, 2014: 251).

Evlilik ilişkisindeki önemli faktörlerden birisi de evlilik doyumudur. Evlilik doyumunu kişinin kendi evliliği içerisindeki gereksinimlerini karşılamasına dayalı olarak, evlilik hayatında kişilerin kendilerini mutlu etmeleri olarak da tanımlanabilmektedir (Aydın ve Canel, 2017: 2).

Evlilikte eşlerin birbirine yakın olması ile evlilik doyumunda paralellik vardır. Evliliklerin üzerinden zaman geçtikçe, eşler arasındaki yakınlık artıp, iletişim kuvvetlendikçe evlilik doyumunda da artış olur. Eşlerin geleneksel değerler olarak

uyumlu olmalarının yanı sıra birbirine benzemeleri de eşleri birbirine çeken unsurlar arasındadır. Yapılan araştırmalar birbirine benzeyen eşlerin evlilikte mutluluk ve uyumunun, kişilik özellikleri farklı eşlerden daha fazla olduğu saptamıştır. Evlilik ilişkileri, eşlerin evlilikten beklentileri, birbirlerine ilişkin algılarına yönelik yapılan çalışmaların önemli olmasının genel sebebi evlilik aracılığıyla oluşturulan aile kurumunun öneminden ileri gelmektedir. Yapılan evlilik ile kurulan ailenin, toplumların temel ögesi olarak görülmesi, sağlıklı ve doyumlu evlilik ilişkilerini tanımlamaya yönelik yapılan araştırmalara önem verilmesine sebep olmaktadır (Yalçın, 2014: 251).

3.1. EVLİLİK UYUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Toplumun değişme göstermesi ile birlikte geçmişe göre kıyaslandığında sağlıklı evlilikler günümüzde geçerliliğini koruyamamaktadır. Bunun ana sebebini irdelemek gerekirse karşımıza çıkan modernizmin, insan hayatını etkilemeye başlaması ile birlikte geleneksel yapının zayıflaması ve yeni davranış kalıplarının tam anlamıyla oturtulamamasıdır. Sağlıklı bir evlilik güçlü bir aileyi de beraberinde getirmektedir. Geleneksel toplum yapısında bireylerin temel değer ve zihniyetini koruyamayarak modernizmin baskısı altında ezilirken davranış ve tutumları sağlıklı bir evliliğin sürdürülmesinde engel teşkil etmektedir (Yılmazçoban, 2011: 78).

Evliliklerde bu sorunların çözüme kavuşturulması için geleneksel yapının modernliğe uyum sağlaması gerekmektedir. Fakat eskiden beri modernleşme algısı ideolojik bir batılılaşmadır. Önemli olan geleneksel yapı ile olan uyum değildir. Bu yüzden aile ve evlilik kurumu tıpkı diğer toplumsal alanlarda olduğu gibi batılı analizlerle anlaşılmaya çalışılmıştır. Batı dünyasında yapılan araştırmalar üzerinden yapılan değerlendirmeler, Türk toplum yapısı göz önünde bulundurmadan tercüme edildiğinden kendi toplumumuz ile ilişkili olmayan tahliller yapmaktadır. Evlilik kurumuna bakış açısında bu durum sürmeye devam ettikçe sağlıklı evliliklerin olumsuz sonuçlar vermesi kaçınılmaz olmaya devam edecektir (Yılmazçoban, 2011: 179).

Evliliği etkileyen faktörler arasında en önemli etkenlerden birini karşılıklı iletişim oluşturmaktadır. Bireylerin birbirlerini anlaması, ilk olarak birey olabilme ve kendi benliği ile karşısındakinin benliğini bir kabul etmesi ile mümkün olmaktadır.

Karşılıklı iletişim sağlıklı bir beraberliği ortaya çıkarmaktadır (Lian & Geok, 2008: 98).

Evlilikte uyumu etkileyen faktörler arasında kişisel özelliklerden bahsetmek gerekirse; kişi evlilikte kendine benzer bir adayla yaşamını birleştirme yoluna gittiğinde daha mutlu ve uyumlu bir evlilik süreci geçireceğine inanır ve bu yönde hayatını sürdürür. Yapılan araştırmalar da bu durumu doğrulamış araştırmacılar, birbirlerine benzeyen eşlerin evliliklerinin daha sorunsuz ilerlediğini savunmuşlardır. Coornbs (1976) kişilik özellikleri birbirine daha yakın olan adayları ve benzer yönleri bulunmayan çiftlerin evliliklerini karşılaştırdığında birbirine benzediklerini düşünen adayların evliliklerinde mutlu bir beraberlik sürdürdüğünü belirtmiştir (Coornbs, akt. Coornbs; Levis & Spanier, 1979: 295).

4. BOŞANMA

Boşanma, yaşamlarını birleştiren evli çiftlerin; duyguları, kişisel özellikleri, inanç kalıpları, sosyal ve kültürel değerleri, kişinin alışkanlıkları ile birbirlerine uyum sağlayamadıkları durumda nikâh akdi ile birleştikleri evlilikleri bozma ve ayrılmış olma durumudur. Evli kaldıkları sürece bedenen ve ruhen, sosyal, kültürel, mesleki sorunların ortaya çıkma riskinin ortadan kaldırılması temeline dayanır. Bireylerin daha rahat ve huzurlu, sağlıklı bir yaşam sürmeleri amaçlanır (Can ve Aksu, 2016: 889). Yıllar içinde evliliğin öneminin azaldığı görülmekte ve evli çiftler şok edici artan bir oranda boşanmak istemektedir (Vasudevan, 2015: 3418).

Toplumsal bir kurum olan aile ve bu ailenin parçalanmasıyla meydana gelen boşanma olgusu, yüzyıllardır tüm toplum tiplerinde var olmuş, ancak ailenin toplumda temel oluşturmasından kaynaklı olarak genellikle yaygınlık göstermemiştir. Dini değerlerin önemini koruduğu ve sosyal yaşamı etkilediği yerlerde evlilik ve aile kutsal sayılacak derecede önemli görülmüş ve bu kurumların sürekliliğini koruması için özel bir çaba harcanmıştır (Can ve Aksu, 2016: 889-890).

Boşanma, aile birliğinin tüketilmesi olarak da değerlendirilebilir. Çiftler, birlikteliği çekilmez duruma geldiği zaman birbirleri ile yollarını ayırmayı ve yeni bir yaşama adım atmayı tercih etmektedirler. Bu tercih ise bireyin yalnızca sosyo-ekonomik ve psikolojik yaşamını etki altına almakla kalmaz aynı zamanda boşanma konusunda toplumsal normların ve toplumsal değerlerin direnç seviyesinin düşmesine

sebeptir. Yani boşanma, yalnızca bireyin bir tercihi olmaktan çıkarak sonuçları toplumsal yapının çözülmesine neden olacak gelişmeleri de içinde barındırmaktadır (Karadağ, 2015: 44).

Evliliğin olduğu andan itibaren boşanma olgusu da var olmaktadır. Boşanmanın tarihçesine değinmek gerekirse; ilkel toplumlarda insanlar için evlilik, sadece cinsel ihtiyaçların giderildiği ve hayat boyu farklı ihtiyaçlar sebebiyle kişiye eşlik edecek bir yardımcıdan ibaret bir olgudur. Bu yüzden, tamamen faydacı sebeplere dayanan bu birlikteliğin, eşlerden birinin görevlerini yerine getirmemesi durumunda evliliğin sona ermesi kaçınılmaz olmaktadır. Toplumsal statü kaybı, eşin kötü davranışları, eşin ailesi ile yaşanan anlaşmazlıklar ve ilişkide başka birinin oluşu evliliğin sonlandırılması için geçerli sebepler arasındaydı. Boşanma sürecinde ciddi bir özenle yapılan mal bölüşümü sayesinde taraflar kendilerine ait olan eşyaları beraberinde götürebilirdi (Anıl, akt. Uzunoğlu, 2016: 38).

Hristiyanlıkta boşanma ise; M.S. IV. yüzyıldan sonra Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu ve Avrupa'da baskın hale gelmesiyle, evlenme ve boşanma hususlarında daha çok dini kurallar geçerli hale gelmiştir. Ancak; M.S. X. yüzyıla kadar Cermen ve Roma hukukunun boşanmaya ve aileye dair kurallarını değiştirmeden; aynen evlenme gibi boşanma olayının da eşlerin rıza göstermesi ve anlaşmaya varılmasıyla mümkün olabileceği kuralının uygulanması sürdürülmüştür. Cermen hukukunda bulunan, erkeklere tek taraflı olarak tanınan boşanma hakkıyla ilgili herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Daha sonra ise, Hristiyan kilisesi mevcut kuralları değiştirebilecek güce kavuştuğuna inanmış ve böylece boşanmayı yasaklamışlardır. Katolik ülkelerde, XVIII. yüzyıldaki aydınlanma hareketine varan sürede, bu yasaklama çok katı biçimde uygulanmış ve taraflar anlaşmış olsa dahi boşanmaları mümkün olmamıştı. Reform hareketi ile XVI. yüzyılda ciddi darbeler alan bu yasaklamalar, XVIII. yüzyılda başlayan aydınlanma hareketleri sayesinde var olan güçlerini yitirdiler (Anıl, akt. Uzunoğlu, 2016: 38-39).

İslamiyet'in kabulünden önce Türklerin aileye verdikleri değer ile İslamiyet sonrası birbiri ile benzeşmektedir. Osmanlı döneminde ise aile kurumunun sürekliliğini sağlayan hem eski değerler hem dini değerlerin birlikteliği önemlidir. Bugüne gelindiğinde ise "kalın", "başlık" gibi eski Türklerde var olan uygulamaları

gelenekten alınırken, İslamiyet'in kabulü ve İslamiyet sonrasında mihr bu uygulamalar arasında yerini almıştır. Osmanlı aile yapısı içinde farklılıklar barındırmasına rağmen geniş aile yapısından çok çekirdek aile yapısı görünümüne sahip olup çok çocuklu bir yapıya sahip değildir. Osmanlıda dini unsurların yanı sıra diğer uygulamalarla birlikte sultan kızları ile şiddet gören kadınlara boşanma hakkı tanınmıştır (Özgiraz, 2016: 94).

Çok eşliliğin yasaklanarak tek eşliliğin esas alınması Cumhuriyet dönemi ile birlikte mümkün olmuştur. Bu dönemde kadınların siyasal, ekonomik ve eğitim alanında eşit haklara sahip oluşunun yanı sıra kadınlara boşanma konusunda erkekler ile eşit haklar tanınmıştır (Özgiraz, 2016: 95).

Pre-modern dönemden modern döneme geçiş dönemlerinde toplumun bir arada olmasını sağlayan sosyal ve ekonomik özgürlüklerin artmasıyla birlikte bağıllık yeminleri önemini kaybetmeye başlamıştır. Dini inancın getirileri ve sosyal yaşam üzerindeki etkileri azaldıkça dinin caydırıcı özelliği de önemini kaybetmiş, nikâh başta olmak üzere çiftleri birbirine bağlayan manevi ilişkilerde bozulmalar meydana gelmeye başlamıştır. Bireylerin özel yaşamlarını etkisi altına alan bu değişiklikler, zaman içinde karşısındakine duyulan güven ve sadakat duygusunu yitiren şüpheci bir birey tipolojisini de ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak toplumda güven ilişkisinin bozulmaya başlaması evliliklerin boşanmayla sonuçlanmasını körüklemiştir. Bu değişimler kendisini günümüz toplumlarında daha fazla hissettirmekle birlikte boşanma olgusu sıradan bir olay halini almıştır (Sarpkaya, 2012: 6).

Toplumun doğal birliğini ortaya çıkaran bir kurum olarak ailenin varlığını önemseyen muhafazakâr kesimler tarafından boşanma olgusu, istenmeyen gelişmelere neden olduğundan, evli çiftlerin ve çocuklarının yaşamlarında psikolojik, ekonomik ve sosyal sorunlara yol açtığı düşünüldüğünden dolayı onaylanan bir olgu olmamaktadır. Boşanan çiftlerin boşanma sonrasında önemli sayılabilecek problemler yaşadıkları ve bu problemlerin belirli bir zaman sonunda çözümlenebildiği ya da çözülemediği görülmüş bu yüzden boşanmanın farklı nedenleri olmasının yanında sonuçlarının da farklı boyutlarının olduğu söylenebilmektedir (Sarpkaya, 2013: 30).

İlk olarak boşanma, hukuki, sosyal ve bireysel yönü etkili olan, çiftlere yeni maddiyat yükleyen, velayet ve ebeveynlikle ilgili yeni sorumluluklar doğuran,

duygusal ve psikolojik olarak sıkıntılar ortaya çıkaran çiftlerin yaşamında yeni değişimlere sebep olan sonuçları da beraberinde getirmektedir. Yapılan bir çok araştırma, boşanmış olan çiftlerin yeni yaşamlarında da uyum güçlüğü yaşadığını belirtmekte ve ciddi sorunlarla başa çıkmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedir. Çünkü dul kalan bireylerin belirli bir süre sonrasında yeni yaşamlarına yabancılık çekmeye başladıkları ve yeniden evlenme noktasında başarısız oldukları görülmüştür (Bumpass, Martin, Sweet, 1991)

Toplumsal değişimin hızla yaşandığı Avrupa, 18. Yüzyılda intihar oranlarının hızla artışına şahit olmuştur. İntihar sorunsalını inceleyen sosyologlar boşanmadan kaynaklı olabileceğini iddia etmişlerdir. Bu sosyologlardan biri Durkheim'dir. İntiharların birçok sebebi olduğunu ancak boşanmanın da bu süreçte etkili olduğunu öne sürmüştür (Gottman, 1994).

Durkheim, araştırmalarını gerçekleştirdiği toplumlarda, kadınlarda daha düşük olan intihar oranının erkeklerde artış gösterdiğini gözlemlemiştir. Kadınlar için modern kent yaşamı birçok özgürlük sunmaktadır. Kent içinde çalışma hayatında kendine yer edinen kadınlar, domestik rollerinden sıyrılmış ve erkeklere oranla daha az intihar etme eğilimine girmişlerdir. Geleneksel toplum tipinde aileleri tarafından baskı gören kadınlar ise kendi başlarına hareket edememekte, kendi kararlarını kendileri verememektedirler. Boşanmanın zor olduğu geleneksel toplum tiplerinde Durkheim'e göre boşanma olgusunun kolay olduğu modern toplumlarda ise kadınların intihar oranı aynı değildir. Geleneksel toplum tiplerinde modern toplumlara oranla intihar oranı daha yüksektir. Boşanma olgusunu gerçekleştiremeyen kadınlar da intihara yönelmektedirler (Sarpkaya, 2013: 31).

4.1. BOŞANMA SÜRECİNDE KADIN VE ERKEK

Aile birlik ve beraberliğinin bozulması durumunda ortaya çıkan boşanmanın birçok nedeni olabilir. Bu süreç içerisinde hem kadın hem erkek zor dönemlerden geçmektedir. Kadın ve erkek arasında belirgin kişilik farklılıkları bulunmaktadır ve bu durum genetik algoritmanın gereği doğaldır (Tarhan, 2010: 22). Dolayısıyla boşanma sürecinde kadın ve erkeğin verdiği tepkiler ve yaşadığı sorunlar farklıdır. Bu süre zarfında kadınların erkeklere oranla daha zor şartlar altında bulunduğu düşünülmektedir. Bunun ana sebeplerinden bir tanesi Türk toplum yapısında

erkeklerin kadınlardan daha ön planda tutulmasıdır. Bu sebeple kadınların boşanma sürecinde aldığı kararın sorgulanması boşanmayı yeniden düşünmesine sebebiyet verdiğinin ve zor bir süreç atlatıldığının düşünülmesine sebep olmaktadır.

Boşanmanın neden olduğu sorunlar ve sorumluluklar daha çok kadınları yıpratıcı bir süreç olarak görünse de bu konuda yapılan birçok araştırmada erkeklerin bu süreci daha geç atlattığı sonucuna varılmıştır. Britanya da You Gov araştırma şirketinin boşanmış 3 bin 515 kişiyle yaptığı ankete göre kadınlar boşanmayı “yeni bir başlangıç” olarak görmekteyken erkek mutsuz ve stresli olmaktadır. Boşanma üzerinden iki yıldan fazla zaman geçmiş erkeklerin %41’inin hala mutsuz olduğu görülmüştür (Sevim, 2016: 294)

Ayrılık süreci her iki taraf içinde atlatılması zor bir travma olarak da nitelendirilebilir. Bunun sebeplerinden bir tanesi alışılmış olan bir hayat düzeninin değişecek olması ve bunun getirdiği güvensizlik ve yalnız kalma korkusudur. İki kişinin planladığı, hayaller kurduğu bir hayatı bırakıp yeni bir hayat için sürece girilmesi iki taraf için de hayallerini sonlandırmak anlamına gelmektedir.

Şen (2013: 31), boşanma süresi içinde, genel olarak hayal kırıklıkları ve çaresizlik duygularının yaşandığını, intikam alma, kendisine yapılmış karşılık verme isteği ve umutsuz olduklarını ileri sürmüş, ayrılık sonrası eşlerin kendilerini bekleyen yeni yaşamlarına alışma sürelerinde yeni bir uyum geliştirmeleri gerektiğini, bunların yanı sıra evlilikleri sırasında kurdukları hayaller ve gerçekleşmeyen umutları için yas tutmaları ile bu umutların gerçekleşemeyeceğinin farkına varmalarını gerektiği sorununa değinmektedir.

Boşanma süreci içerisinde egonun yaralanması ile birlikte kişinin kendine duyduğu güven ve saygının azalması, nerede hata yaptığını düşünürken gelecek için endişelerinin artması ve bu endişeleri kabul etmesiyle birlikte, bu dönemden kişinin dersler çıkartması ve kendi öz benliğini, bilinmeyen yönlerini bulup geliştirmesine yardımcı olacak bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Şen, herhangi bir ameliyat sonrası yaşanan eski sağlığına geri dönme evresini boşanma süreci için de en uygun benzetme olarak belirtmektedir (Şen, 2013: 32-33).

Boşanma sürecinde ve mahkeme döneminde hem kadın hem de erkek de kızgınlık, ümitsizlik, çaresizlik gibi duygular görülür; bunlara bağlı olarak pazarlık

yapma, kavga, tehdit, inkar, intihara başvurma, yas tutmalar görülür. Devamında, yaşanan yoğun öfke nedeniyle, fiziksel olarak ayrılıp kanuni işlemlerin başlatılması; ekonomik düzenlemelerin yapılması ve varsa çocuklarla ilgili pazarlıklar başlatılır (Arıkan, 1996: 61).

Boşanma her iki eş için de zorlu bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Eşler bir süre kendilerini ne yapacaklarını bilemeyecek halde bulabilir. Özellikle boşanmadan sonra anne ve babasının yanına dönmek zorunda olan kadının durumu daha zordur. Kadın her ne kadar kendi evine dönmüş olsa da kendini fazlalık gibi hissederek ve kendine yeni bir hayat kurma zorunluluğu duyar. Böyle durumlardan dolayı karamsarlık, kızgınlık ve kendini güvende hissedememe durumları doğal bir süreçtir.

Evliliğin saygınlık simgesi gibi algılanan bir kurum olarak varlığını devam ettirdiği toplumlarda olumsuz olarak nitelenen boşanma, insan hayatında ciddi stres sebebi haline almaktadır. Yapılan araştırmalar, boşanma sürecinde olan yetişkin bireylerde beslenme aksaklıkları, uyku sorunlarının başladığını, iş veriminin azaldığını, kendini yetersiz ve yalnız hissetme, kaygı gibi olumsuz ruh hallerinin yaşanma sıklığının çoğaldığını ortaya çıkarmıştır. Boşanma sırasında yaşanan yoğun duygu karmaşası, bireyin krizi nasıl anlamlandırdığı ve bireyin krizle baş etme yöntemlerine göre değişmektedir. Sonunda bu süreç, boşanmadan sonra eşlerin kendilerine birbirlerinden bağımsız yeni bir hayat ve kendilerine daha uygun bir kimlik edinmeleri ile sona ermektedir (Yavuzer, akt. Şen, 2013: 32).

5. BOŞANMANIN DAYANDIĞI GÖRÜŞLER

Boşanma olayına dair görüşler, ferdiyetçi ve toplumcu görüş olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunun sebebi ise boşanmayı kabul eden bir kesimin bulunmasının yanı sıra boşanmayı reddeden bir grubun bulunmasıdır. Aile birliğine önem veren toplumcu görüşün aksine ferdiyetçi görüş bireylerin menfaatinin önemine vurgu yapmıştır.

5.1. FERDİYETÇİ GÖRÜŞ

Bu görüş boşanmayı kabul eden görüş olarak da belirtilebilir. Bu görüşe göre, evlilik bireylerin istekleri ve menfaatleri doğrultusunda kurulmuş bir birlikteliktir. Bu birliktelik kişilerin menfaatlerine ters düştüğünde evlilik kararı aldıkları gibi yine istek

ve menfaatlerine uymayan bir hale büründüğünde onların istekleri doğrultusunda sonlandırılabilir.

Bu görüş, ailenin dirlik ve esenlik içinde devam etmesinde, olur olmaz sebeplerle dağılmasında ve yeni nesillerin, sağlıklı ve sağlam karakterli bir şekilde yetişmesinde, eşler kadar, toplumun da ölçülemeyecek derecede büyük menfaati bulunduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir (Şahin, 2015: 18).

5.2. TOPLUMCU GÖRÜŞ

Toplumcu görüş, ferdiyetçi görüşün aksine boşanmayı kabul etmeyen görüştür. Bu görüşe göre, evlilik yalnızca kişilerin istek ve menfaatleri ile onların mutluluğu değil, özellikle yeni yetişen nesillerin sağlıklı birer birey olarak yetişmeleri için kurulan beraberliktir. Bu durumda evlilik birliği eşlerin olduğu kadar toplumun da menfaatlerinin bulunduğu ölçülü ve devamlı bir beraberlik olmalıdır.

Toplumcu görüş, evlilik birliği eşlerin arzularına ve menfaatlerine uymayan bir hal alırsa, iradelerinden bağımsız olarak aykırı bir şekilde eşleri bağlı tutmanın, olaya göre, ikisi arasında sadakatsizliğe yol açabileceği ve evlilik birliğinin amacından ayrılarak, onlar için üzüntü ve ıstırap sebebi haline alabileceği, bir diğer ifadeyle cehennem azabı haline geleceği gerekçeleriyle eleştirilmektedir (Şahin, 2015: 19).

6. BOŞANMA SEBEPLERİ

Evliliğin sona ermesi yani boşanmanın gerçekleşmesinin birçok nedeni olabilir. Boşanma ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarına göre boşanma, bireysel ve toplumsal nedenlere bağlıdır.

Bireysel nedenleri sıraladığımızda ilk olarak karşımıza çıkan küçük yaşta evlenmedir. Küçük yaşta evlenen bireylerde boşanma süresinin kısa olduğu görülebilmektedir. Evlilik süresinin uzunluğu ise boşanma oranlarında iyileştirme göstermektedir. Amerika'da yaşayan bireylerin evliliklerinin altıncı yılından sonra boşanma oranlarında artış görülmektedir. Japonya ve İspanya ülkelerine bakıldığında ise bu durum tam tersidir. Modernizasyon sonrasında ve ilk dönemlerde boşanma oranı ciddi ölçüde azalmıştır. Boşanma oranlarında azalma görülmesinin sebebi endüstrileşme ile birlikte eş seçiminin özgürlüğünden kaynaklanmaktadır (South, 1986). Erken boşanma ise genel olarak evliliklerin bir ila üçüncü yıllarında

gerçekleşmektedir. Başlangıçta verilen evlilik kararının çiftler için doğru bir karar olmadığı anlaşıldığında boşanma kaçınılmaz olmaktadır (Lale, 2004: 33).

Boşanmanın toplumsal nedenlerine değinmek gerekirse; boşanma olgusu toplumların ekonomik olarak zirvede olduğu refah dönemlerinde artış gösterirken savaş ve ekonomik olarak durgun dönemlerde azalmakta, hatta durmaktadır. Aynı zamanda ekonomik bağımsızlığını elde eden kadınların, çalışıp kazanması sonucu kazandıkları özgüven neticesinde sürdürülmesi güç hale gelen uyumsuz bir evliliği sürdürmektense boşanma kararı alınmakta ve buna bağlı olarak ailede çözümler meydana gelmektedir. Bu durum da boşanma oranlarında meydana gelen artışlarda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Lale, 2004: 33). Boşanma, erkeklerde evlilik doyumu için alternatif kaynaklar bulma ve evliliklerinde meydana gelen mutsuzluğu daha kolay sonuçlandırma olanağı sağlamıştır. Yapılan araştırmalar kadınların boşanma kararını erkeklere göre daha kolay aldığını göstermektedir (Huber, 1980: 77-79). Araştırmalar kadının kazandığı paranın erkekten daha yüksek olması ile boşanma arasında doğrudan bir ilişki olduğu üzerinde durmuştur (Cherlin, 1979: 151-166).

Boşanma oranlarını etkileyen faktörlerden biri de evlenilecek eşin seçiminde ne derece özgür davranılabildiğidir. Endüstrileşme eş seçiminde özerkliği arttırmış, görücü usulü evliliklerin yerine tanışarak evlenme tercihini öne çıkarmıştır (Reiss, 1988: 40). Fakat sevgi ile kurulan evlilikler, ekonomik gereksinimlerin ön planda tutulduğu evliliklere göre yaralanmaya daha müsaittir. Sonuç olarak şehirleşme-endüstrileşme sevgi ile kurulan evlilikleri arttırıyor ise ve sevgiye dayanan evliliklerde boşanma oranlarında artış saptanıyorsa bu durumda şehirleşme ve endüstrileşme ile birlikte boşanma oranları artış gösterecektir. Bu çerçeveden yola çıkarak kadın ile erkek arasındaki sevgi bağlarının önemsendiği ve aşırı vurgu yapıldığı toplumlarda boşanma oranlarının da yüksek olacağı ileri sürülmüştür (Reiss, 1988: 42).

Türk Medeni kanunu boşanma işlemlerine standartlaşma getirmiştir. Bu kanun sebebiyle boşanma nedenleri özel ve genel olarak gruplandırılmıştır.

- Özel boşanma nedenleri olarak onur kırıcı eylemlerde bulunma, zina, hayata kas etme ve suç işlemek, terk etmek ve akıl sağlığının yerinde olmaması olarak belirtilir.

- Genel olarak boşanma nedenleri, ortak bir yaşamın yeniden kurulamaması, evlilik birliğinin temelinden sarsılması olarak belirtilmektedir (Aktaş, 2011: 24-25).

6.1. BOŞANMANIN ÖZEL SEBEPLERİ

Türk medeni kanununa göre boşanmanın özel sebepleri evlilik birliğini temelinden sarsan neden olarak belirtilmektedir. Bunlar arasında bulunan zina nedeniyle boşanma; evliliği devam ettiği sırada evli bireylerin eşlerinden başka biriyle isteyerek cinsi münasebet içinde bulunması olarak tanımlanmıştır. Evliliğin devam ettiği süre zarfında bireylerin onur ve haysiyeti kırıcı davranışlarda bulunması hayata kast ve kötü muamele boşanma sebebi sayılmaktadır. Devam eden evlilik süresi içinde eşlerden herhangi birinin ortak yaşam konutunu terk etmesi, eşlerden birinin akıl sağlığının evliliği tehdit edecek durumda olması boşanmak için yeterli bir gerekçe olarak sunulmuştur (Can ve Aksu, 2016: 891).

6.1.1. Zina Nedeniyle Boşanma

Evli bir kadın ya da erkeğin kocası veya karısından başka bir kadın ya da erkekle kendi isteğiyle cinsel ilişkide bulunması zina olarak tanımlanmaktadır. Kadın ya da erkekten herhangi birinin zina etmiş olması diğer taraf için boşanma sebeplerinden biridir. Böylece kanun Türk kültüründe önemli bir yer tutan namus anlayışını hukuki temele dayandırmış olmaktadır (Ataseven, akt., Battal, 2008: 30).

Yapılan tanımdan anlaşıldığı üzere boşanmaya olanak tanıyan zina eyleminin geçerli olabilmesi için ilk olan cinsel birleşmenin yaşanmasıdır. Tanımadığı biriyle cinsel birleşme eylemini gerçekleştiren eşin bunu kiminle yaptığı, kaç yaşında olduğu, bu kişinin evli olup olmadığı, cinsel birleşmenin sürekliliği, cinsel birleşmenin amacı önemli değildir. Çünkü evlilikte eşlerin namuslu olmaları, bir durumu ifade eder ve bu durumun ortadan kalkması için sürekli bir yanlış davranışın bulunması gerekmez (Battal, 2008: 30).

6.1.2. Hayata Kast veya Onur Kırıcı Davranış

Medeni kanunda cana kast etmek ve onur kırıcı davranış sergilenmesi boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir. Ancak cana kast ve onur kırıcı davranış birbirlerinden ayrı kavramlardır.

Eşlerden birinin diğerine acı çektiren ya da ıstırap veren bir davranışta bulunması onur kırıcı olarak nitelenebilir aynı zamanda ruhsal ve fiziksel sağlığı bozan davranışlar olarak değerlendirilebilir. Örneğin işkence ve dayak, normal olmayan cinsel ilişkiye zorlama, evden kovma, aç bırakma, evden çıkarmama ve bunlardan herhangi birini yapmakla tehdit etme gibi hallere maruz kalan eş acı ve ıstırap duymaktadır. Fena muamele genellikle erkeğin kadına yönelik bir davranışı olarak görünür. Ancak bazı hallerde kadın da namus ve haysiyeti zedeleyici ya da aşağılayıcı söz ve davranışlarla kocasına eziyet edebilir. Hatta hakaret türünden davranışlar daha çok kadın tarafından kocasına karşı yapılmaktadır (Akıntürk, akt., Battal, 2008: 33). Bu davranışların genel sebebi erkeğin yaptığı hatalı davranışlar için intikam alma yönteminin seçilmiş olmasıdır.

Hayata kast etme ise, eşlerden birinin diğerini öldürmeye teşebbüs etmesi ve öldürme kastının olması yeterli görülüp hukukta tanımlandığı anlamda tasarlamamanın olması şart değildir. Ani bir kızgınlık anında ya da tahrik sonucu bile olsa kişinin hayatına kast etmiş olması yeterli görülmektedir.

Eşlerden birinin diğerine karşı ne sebeple olursa olsun ağır suç işlemiş olduğu durumlarda daha sonra barışacaklarını ve yeniden aynı evi paylaşacaklarını düşünmek çok da mümkün değildir. Çünkü bir evi paylaşmanın en önemli sebebi eşlerin birbirine güven duymasıdır. Ancak biri diğerinin canına kast ettiği durumda olan iki kişinin ne halde olursa olsun yeniden birbirlerine güven duymaları neredeyse imkânsızdır. Bu durumda boşanma da kaçınılmaz bir olgu olmaktadır (Özcan Çelik, 2015: 17).

Boşanma nedenlerinden biri de eşlerden birinin yüz kızartıcı suç işlemesinden dolayıdır (hırsızlık, dolandırıcılık, ırza geçme, sahtekârlık, kaçakçılık, zimmete para geçirme). Bu olumsuzlukların eşlerin haysiyetsiz bir hayat sürmesinin yanında evliliği çekilmez dereceye getireceğinden boşanma nedenleri arasında gösterilmektedir (Battal, 2008: 34).

6.1.3. Terk Nedeniyle Boşanma

Eşlerden herhangi birinin evlilik kurumunun üzerine yüklediği sorumluluklardan kaçmak maksadıyla, isteyerek ve sürekli olarak bulunduğu ortak yaşam alanını terk etmesi ve geri dönmemesidir.

Kadın ya da erkeğin yaşadıkları konuttan ayrılarak kendi ailesinin yanında veya başka bir konutta yaşamaya başlaması bu anlamda terktir. Evliliklerinden sonra eşlerden herhangi birinin geçerli bir nedeni bulunmadığı hâlde ortak konuta gelmemesi de aynı zamanda terk anlamına gelmektedir. Eşlerden biri diğerini yaşadıkları evi terk etmeye zorlar veya onun yaşadıkları eve dönmesini engeller ise böyle bir durumda, ortak yaşam alanından uzakta olan değil, ortak evi kullanmaya devam eden eş terk etmiş sayılır (Ayan, 2007: 45).

6.1.4. Akıl Hastalığı Nedeniyle Boşanma

Toplumun temel birliğinin korunması için evlilik birliğinin korunması önemlidir. Ancak eşlerden birinin akıl hastası olma durumu evliliği çekilmez bir hale getireceğinden dolayı sağlık raporuyla tespit edildiği takdirde eş boşanma davası açma hakkına sahiptir.

Akıl hastası olan bir eşle evliliğin devamında ısrar edilmesi doğruluk ilkesi ile uymamaktadır. Bunun yanında akıl hastası bir eş ile birlikte yaşama sadece diğer eşin değil, özellikle çocukların yetişme evreleri açısından da düşünüldüğü zaman önüne geçilmesi mümkün olmayan sonuçların doğmasına neden olabilir. Bu sebepten dolayı Türk Medeni Kanun’unda yer alan boşanma sebeplerinden biri de akıl hastalığına dayalı boşanmadır (Erol, 2011: 120).

Akıl hastası bir eşle beraberliğin sürdürülmesi evlilik birliğini zedeleyeceği gibi aynı zamanda bu evlilikten meydana gelmiş çocuklarda ruhsal ve fiziksel olarak da tamiri zor ya da mümkün olmayan sonuçlar ortaya çıkaracağından boşanma nedenleri arasında gösterilmektedir (Erol, 2011: 133).

6.2. BOŞANMANIN GENEL NEDENLERİ

Türk Medeni Kanununun boşanma sebeplerine getirdiği standartlaşma gereğince boşanmada genel nedenler arasında evlilik süresince bireylerin anlaşamaması evliliği çekilmez kılması nedeniyle boşanma nedeni olarak değerlendirilmektedir.

6.2.1. Evlilik Birliğinin Sarsılması

Evlilik birliğinden sarsılması (şiddetli geçimsizlik) demek eşler arasında şiddetli geçimsizliğin oluşu ve bunun sonucunda anlaşmazlıkların ortaya çıkışı sebebiyle evliliğin eşleri mutlu etmekten çok mutsuz etmesidir. Böyle bir durumda

eşlerin arasında evliliği sürdürme gibi bir istek kalmayacak, aralarında ki anlaşmazlıklar onları ruhsal olarak çökertecektir.

Yaşanan sarsılma evlilik birliğini çekilmez hale getirdiği kadar toplum için de büyük bir tehlike barındırmaktadır. Çünkü evliliğin devam etmemesi, evliğin devam etmesinden daha sağlıklı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Evliliğin temelinden sarsılmasının bir ölçütü yoktur. Bunun sebebi her evliliğin kurulduğu temellerin farklılık göstermesidir. Eşler arasında probleme çözüm bulma şekli her evlilikte aynı değildir. Bu sebeple çözümlenemeyen ve çözülemeyecek problem sonucunda boşanma bireylerin yeni bir hayat için açılan kapısıdır (Özcan Çelik, 2015: 47)

Bir diğer neden ise ortak hayatın çekilmez hale gelmesidir yani aile birliğinin sağlandığı evin artık eş için bir yuva olmaktan çıkması ve eşinin kendisi için ihtiyaç duyulan birisi olması durumundan çıkmış olmasıdır. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması durumu ortak yaşam alanlarını çekilmez hale getireceğinden boşanma durumunda birbirini etkileyen bir süreç olmaktadır (İpek, 2007: 67).

6.3. BOŞANMA NEDENLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Boşanma nedenleri ile ilgili hem yurt içinde hem de yurt dışında çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Türkiye’de boşanma araştırmaları Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar dayanmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bu konu üzerinde çeşitli araştırmalar yürütmektedir. Yurtdışında yapılan araştırmalar ise boşanmanın evliliğin hangi dönemlerde gerçekleştiği, kişilik özelliklerinin boşanma üzerinde ki etkisi gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır.

6.3.1. Boşanma Nedenleri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Bazı Araştırmalar

Antropolog Laura Betzig, 160 toplumu incelediği araştırmaları sonunda, özellikle kadının açık bir şekilde yaptığı zinanın, bir evliliği sonlandırmak için öne sürülen en yaygın sebep olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kısırlığın boşanma sebepleri arasında ki yeri ikici sıradır. Erkeğin eşine yaptığı fiziksel/duygusal şiddet, dünya üzerinde boşanma nedenlerinin üçüncüsüdür. Ve boşanma nedenlerini bir eşin kişiliği ve davranışıyla ilgili pek çok suçlama izlemektedir. Kıskançlık ve huysuzluk, saygısızlık, aşırı gevezelik, kadının tembelliği, kocasının evine yeterince bakmaması, cinsel açıdan ihmal edilmek ve yetersiz olunması ve evden uzak kalmak boşanma nedenlerinin bazılarıdır. Ayrıca, boşanmanın genel olarak evliliğin ilk yıllarında veya

düğünün oluşunun dördüncü yılına ya da dolaylarında meydana gelmesi en önemli noktadır (Aktaş, 2011: 25).

Kitson'a (1992) göre, sosyal ve ekonomik durumları üst seviyede olan bireyler boşanma nedeni olarak; yetersiz iletişim kurma, farklı ilgi alanlarına ilgi duyma ve uyuşamama, buna karşılık sosyo- ekonomik düzeyi yüksel olmayan bireyler; daha çok evle ilgili konularda sorumlulukların paylaşımında yaşanan sorunlar, fiziksel veya duygusal istismarın yanı sıra eşin alkol ve kumar alışkanlığı, ekonomik sorunlar gibi durumları eşler arasında boşanma sebebi olarak belirtmişlerdir (Kitson, akt. Uçan, 2007: 39-40).

Gottman ve Levensan (2000)' in yapmış oldukları araştırmaya göre; çiftlerin evliliklerinin ilk 7 yılında boşanma oranları en üst düzeye ulaştığı gibi çocuklarının 14 yaşına geldikleri dönem de ayrılık riskinin en çok karşılaşıldığı dönem ve aynı zamanda evliliklerinin sürdürülebilmesi için en hassas dönemler olduğunu da ortaya koymuştur.(Gottman & Levensan, akt. Aktaş, 2011: 26)

Bu yüzyılın başından beri Batı ülkelerinde, boşanma istatistikleri kesintisiz olarak artış göstermiştir. Kuzey Amerika ülkeleri, özellikle ABD, boşanma oranlarında ilk sırayı alırken 1912 yılında her on evlilikten birisi boşanma ile sonuçlanırken 1974 yılında her 2.3 evlilikten birisi boşanma ile bitmiştir (Aktaş, 2015: 26).

6.3.2. Boşanma İle İlgili Türkiye’de Yapılan Bazı Araştırmalar

Türkiye’de boşanma istatistiklerinin başlangıç noktası Cumhuriyetin ilk zamanlarına kadar dayanmaktadır. Birçok ülkede boşanma tehlike arz eden bir durum olmakla birlikte Türkiye’de toplumsal bir sorun boyutuna ulaşmamıştır. Türkiye’de toplumsal yapı dinamiklerinden biri olan ailenin temelini sağlam olmasından dolayı Türkiye’de boşanma yüksek seviyede tehlike oluşturmamaktadır. Türkiye’de boşanmış kişilere ve boşanan kadınlara yönelik olumsuz yargıların boşanmayı etkilediğini söyleyebiliriz (Arıkan, akt. Ersöz, 2011).

Arıkan’ın (1996) yaptığı “Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları” araştırmasında boşanma nedenlerine ilişkin yaptığı incelemede %17.90 şiddetli geçimsizlik, %12.60 kötü muamele, %11.90 zina, %5.60 ruh hastalığı, %1.42 beden hastalığı %4.43 kadın %1.90 erkek kısırlılığı, %13.38 içki, %13.01 kumar, % 5.64 evi

terk etme, %5.64, akrabaların karışması %7.70 maddi sıkıntı olarak belirlenmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda bir evliliği boşanmayla sonuçlandırarak nedenlerin başında şiddetli geçimsizlik vardır. Ülkemizde her yıl artış gösteren şiddetli geçimsizlik en önemli neden olarak belirtilmiştir.

Evlenme Türkiye’de hem benimsenmiş hem de süreklilik gösteren bir yapıya sahip olmaktadır. Son yirmi yıllık süreçte kaydedilmiş boşanma oranlarına baktığımızda 1990 yılında 42.621, 1995 yılında 55.136, 2000 yılında 76.230 ve 2005 yılında da 95.895 olan boşanma sayısı, 2010 yılında 115.818 olarak gerçekleştirilmiştir. 1990 yılında kaba boşanma hızı binde 0,7’den, 2009 yılında binde 1,59’a, 2010 yılında ise binde 1,61’e kadar yükselmiştir (Ersöz, 2011: 253). Evlenen çiftlerin sayısı 2016 yılında 594 bin 493 iken 2017 yılında %4,2 azalarak 569 bin 459 oldu. Kaba evlenme hızı binde 7,09 olarak gerçekleşti. Boşanan çiftlerin sayısı 2016 yılında 126 bin 164 iken 2017 yılında %1,8 artarak 128 bin 411 oldu. Kaba boşanma hızı binde 1,6 olarak gerçekleşti. Aynı zamanda 2017 yılında boşanmaların %38,7’si evliliğin ilk 5 yılı, %20,7’si ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşmiştir (<http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27593>: 12.06.2018). Boşanma oranları bölgeler arası farklılıklar da göstermektedir. En yüksek kaba boşanma hızı Ege bölgesinde hemen ardından Batı Anadolu bölgesi gelmektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu bölgeler Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri’dir

Aile ve Sosyal Politikalar bakanlığının 2008 yılında yaptığı Boşanma Nedenleri Araştırması’ nın sonuçlarına göre boşanmış kişilerin %39’u eski eşleriyle anlaşmazlıklarının evlendikten hemen sonra başladığını belirtir. Genel itibariyle boşanma düşüncesi evlendikten 1-3 yıl sonra belirmektedir. Görüşülen kişilerin %37’si evlendikten sonra 1 ila 3 yıl arasında boşanma düşüncesinin ortaya çıktığını söylerken %24’lük kesim evliliğin ilk yılında bu düşüncesinin olduğunu belirtmektedir. Boşanma sebeplerinde öne çıkan nedenlerden biri ‘eşlerin sorunlara ilgisiz kalması, bu nedenle sorunların çözümünün büyük oranda kişiye kalması’ diyenler %68’dir. “İlgisizlik ve yeterli duygusal desteği alamamak” %68 oranındadır. Bu gerekçelerin yalnızca kendi boşanma gerekçeleri olduğunu söyleyenlerin oranı %65 ile %68 arasında değişiklik göstermektedir (<http://ailetoplum.aile.gov.tr>: 01.01.2018).

Aile ve sosyal politikalar bakanlığının 2009 yılında yaptığı “Boşanma Nedenleri Araştırması” ilk kapsamlı araştırmadır. Araştırmanın yapılmasının asıl sebebi sağlıklı ilişkilerin temelinde yatan nedenlerinin neler olduğudur.

Araştırmanın sonucuna göre boşanma tek bir nedene bağlanamayacak kadar karmaşık bir yapıdadır. Kültürel, sosyal ve çevresel etkilerin olduğu kadar ekonomik ve psikolojik etkiler de önem taşımakta aynı zamanda cinsiyete göre bu faktörler değişim göstermektedir.

Boşanma nedenleri araştırmasında en yüksek neden şiddetli geçimsizlik olmuştur. Bu durum aynı zamanda kendi içerisinde ayrılmaktadır; ‘konuşmaların karşılıklı suçlamalar, çirkin sözler ya da kavgayla sonuçlanması’ (65,4), ‘eşimin ailesi ile birlikte oturmamız/ilişkimize sürekli müdahale etmeleri’ (31,8), ‘eşimin en ufak bir olayda beni sürekli aşağılayıp, hakir görmesi, değersizleştirme, hakaret etmesi’ (47,5). Araştırmalar, şiddetli geçimsizliğin altında yatan ana neden eşlerin birbiri ile olan iletişim eksikliğindeki yetersizliğin eşler arası yabancılaşmaya sebep olması ve boşanmanın önüne geçilmez bir durum olmasını ortaya çıkarmakta olduğunu göstermektedir (<http://ailetoplum.aile.gov.tr>: 01.01.2018).

ASAGEM(2011) tarafından yapılan araştırma kapsamında dayak/kötü muamele %11,4’lük bir oranla boşanma nedenleri arasında en önemli kısımdadır. Arıkan’ın Ankara’da alt gelir grubunda bulunan boşanmış kadınlar üzerine yapmış olduğu bir araştırmada, kadınların boşanma sebebinde etkili olan nedenler arasında en önemlisinin %53,4 ile fiziksel şiddet olduğunu belirtmişlerdir (Doğan, 2016: 50).

2014 yılında aile ve sosyal politikalar bakanlığının yürüttüğü “Boşanma Nedenleri Araştırması”nın sonuçlarına göre en sık rastlanan boşanma nedenleri arasında yakın çevrenin evliliğe müdahalesi (%40) ile duygusal ilişkidir (%38). Bunun yanı sıra aldatma (%35), ekonomik sorunlar (%34) ve şiddet (%34), eski eşinin alışkanlıklar ya da kendisinin alışkanlıkları (%31), yaşam tarzı (%25) ve değerleri (%20) nedeniyle evliliğin bitirme nedenlerinin de az olmadığı görülmektedir. Kadınlar tarafından şiddet, boşanma gerekçesi olarak sunulurken erkeklerde boşanma gerekçesinin yakın çevre olduğu saptanmıştır. Araştırma bulguları hem erkek hem de kadının ekonomik nedenlerden dolayı boşanmayı gerçekleştirdiği sonucunu göstermektedir (<http://ailetoplum.aile.gov.tr>: 01.01.2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerindeki etkileri: Afyonkarahisar ili örneği araştırması bir alan araştırması olarak yapılmıştır. Araştırmanın yapılma sebebi literatürde tespit edilmiş olan eksikliğin yanı sıra aile sosyolojisi alanına katkıda bulunulacağı düşüncesidir. Türk toplumunun geniş aile görünümünde olması ve bireylerin evlilikler üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri sorunundan yola çıkılarak yapılan araştırma, mülakatların analiz edilip yorumlanması ile tamamlanmıştır.

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA

Türkiye’de aile üzerine yapılmış çeşitli araştırmalar mevcuttur ancak aile bireyleri üzerine zengin bir literatür bulunmamaktadır. Aile üzerine yazılan makaleleri ve çalışmaları derleyen Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı’nın (1991), “*Aile Yazıları I*” dır. Beş çalışma halinde hazırlanmıştır. Aile Araştırma Kurumu Bakanlığı (1996) “*Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*” adlı çalışmada Türkiye’de kentsel kesim insanların boşanma ve boşanmış kişilere ilişkin devletin ne yapması gerektiği üzerine bir araştırma yapmıştır. Bunun yanı sıra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2009) “*Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması*” ve (2014) “*Türkiye’de Boşanma Nedenleri Araştırması*” hazırlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın (2011) “*Aile Yapısı*” isimli modülü yayınlanmıştır. Bu eserlerin yanı sıra Ali Bayar’ın (2013) “*Değişen Toplumsal Yapıda Aile*” ve Kadir Canatan ve Ergün Yıldırım’ın (2011) “*Aile Sosyolojisi*” adlı eseri ve Mustafa Aydın’ın (2014) “*Aile Sosyolojisi Yazıları*” nda aile üzerine yazılmış makalelerin derlemesi yayınlanmıştır. Mustafa Lale’nin (2004) “*Aile Düzeni ve Aile İçi İlişkiler*” tezi Türkiye’de aile düzeni ve ilişkileri kapsamaktadır. Aile üzerine yazılan makaleler ise; Birsen Gökçe’nin (1976) “*Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*”, Kadir Canatan’ın Aile Sosyoloji kitabı içinde yer alan (2011) “*Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi*”, “*Aile Hakkında Kuramsal Perspektifler*”, Kenan Çağan’ın (2013) “*Ailenin İşlevleri*” makaleleridir. Aile Sosyolojisi Yazıları içinde yer alan Beylü Dikeçligil’in (2014) “*Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu*” makalesidir. Gül Aktaş’ın (2015) “*Türkiye’de Aile Sosyolojisi Çalışmalarına Genel Bir Bakış*”, Aylin Görgün Baran’ın (2004), “*Türkiye’de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi*” bulunmaktadır.

Evlilik üzerine Nevzat Tarhan'ın (2012) "*Evlilik Psikolojisi*" adlı eseri bulunmaktadır. Bu alanda yayınlanmış makaleler ise, Lütfi Sezen'in (2005), "*Türkiye'de Evlenme Biçimleri*", Hatice Yalçın'ın (2014), "*Evlilik Uyumu ve Sosyo Demografik Özellikler Arasındaki İlişki*" Muhsin Yılmazçoban'ın (2011), "*Evlilikte çiftleri Etkileyen Unsurlar ve Arkadaşlık İlişkileri*" , Şule Karadağ'ın (2015) "*Evlilik Uyumu İlişkisinde Aile İçi İletişim*" makaleleridir. Boşanma konusunda ise, Yelda Sevim ve diğerlerinin (2016), "*Boşanan Erkeklerin Sorunları Üzerine Bir Araştırma: Elazığ Örneği*", Yücel Can Aksu ve Nazlı Buket'in (2016), "*Boşanma Süreci ve Sonrasında Kadın*", Nursen Aydın'ın (2007) "*Terk edeniyle Boşanma*" makaleleri bulunmaktadır. Berna Özcan Çelik'in (2015) "*Genel Boşanma Sebebi Olarak Evliliğin Temelinden Sarsılması*" tezi literatürde bulunan kaynaklar arasındadır. Bunların dışında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yayınladığı Aile ve Toplum Dergisinde aile ve evlilik hakkında makaleler bulunmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de genel bilgilerin yer aldığı, ancak özel olarak aile bireylerini konu alan yeterli bir çalışma olmadığından dolayı özellikle sosyoloji literatürüne katkı sağlayacağı düşüncesi ile hazırlanmıştır. Bu çalışma, aile üzerine yapılan tartışmaları teorik çerçevenin dışına taşıyarak yapılan görüşmelerden elde edilmiş olan verilerden hareketle bir uygulama örneği sunma amacındadır.

Geniş aile, Türk toplum yapısı içinde varlığını sürdürebilirliğini halen korumaktadır. Hane halkı olarak çekirdek aile yapısına benzemiş olsa dahi ailelerin paylaşımları devam etmektedir. Ancak gelin-damat kayınvalide-kayınpeder ya da erkek tarafı, gelin tarafı denildiğinde bu durum toplum üzerinde olumsuz bir algı yaratmaktadır.

Weiten, evlilik problemlerinden bahsederken akrabalarından dolayı yaşanan sorunlara da değinmiştir (Weiten, akt. Aydın ve Canel, 2017). Türk toplumunda ise aile bağları Batı toplumuna göre daha farklı ve daha güçlü konumdadır. Aile bağlarımız önemli olmasına rağmen modernleşmenin getirdiği kentleşme ile birlikte aile bağları değişim içine girmiştir. Dini değerlerimiz anne ve babaya of demeyi dahi uygun bulmazken, anneanne ve babaanne gibi aile büyüklerini dışlayan yeni aile tipleri ortaya çıkmaktadır. Türk aile yapısı ne bireyci ne de geniş aile yapısına benzemektedir. Görünüş itibari ile çekirdek aile ancak değer ve kültür olarak geniş aileye benzer özellikler sergilemektedir. Aileden bağımsız olamayan genç bireyler arada

kalmaktadır (Kuru, 2016: 64). Türkiye’de gelin kayınvalide ilişkileri adına genellikle olumsuz atıflar yapılmakla birlikte atasözü ve deyimlerle de bu algı desteklenmektedir. Örneğin “Anasız kız olaydım, kaynanasız gelin olaydım.” sözü bir gelinin kendine karışanının olmamasını istemesini anlatmakta iken “Evime el girdi, canıma yel girdi.” sözünü kayınvalidenin gelişiyle birlikte gelinin evde huzurunun kalmayışından bahsetmektedir (Ayдын ve Canel, 2017: 3).

Özellikle geleneksel aile yapısına sahip olan çiftlerin evliliklerinde sorunlu zamanlar yaşanmasına neden olan en önemli faktörlerden biri de gelin ve kayınvalide arasında yaşanan gerginliklerdir. Gelin-kayınvalide ilişkileri üzerine söylenen atasözleri, deyim ve fıkralar; kadının, kayınvalidesi ile iletişiminin eşi ile olan ilişkisinde ne kadar önemli olduğunu anlatan göstergelerdir. Çok fazla evliliğin, gelin-kayınvalide arasında sudan sebepler ile ortaya çıkan tartışmalar yüzünden boşanmayla sonuçlandığı hatta bu ilişkinin kimi zaman ise aile içi cinayetlere veya yaralamalara neden olduğu düşünülürse, meselenin önemi daha iyi görülecektir (Tarhan, 2012: 114).

Geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evli bireyler üzerinde etkilerinin ortaya konulması Türk aile yapısının analiz edilmesine katkıda bulunacaktır. Çalışma sırasında nitel araştırma tekniklerinden yararlanılarak katılımcılarla derinlemesine mülakat(görüşme) yapılmıştır. Sosyolojik araştırma yöntemlerinden birisi olan nitel araştırma yöntemlerinden en çok başvurulan görüşme tekniği, temel veri toplama araçlarındandır. İnsanların gerçekliğe ilişkin algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın en iyi yoludur. Aynı zamanda, başkalarını anlama yolunda kullanılan en güçlü yöntemlerden birisidir. Jones’un da belirttiği gibi, *“Diğer kişilerin gerçekliği nasıl inşa ettiklerini anlamak için, onlara sormamız... ve (katı bir biçimde ve apriori olarak bizim tarafımızdan dayatılmasından ziyade) kendi terimlerini kullanmalarına izin verecek bir biçimde ve kendi anlamlarının özü olan zengin içeriği en iyi şekilde ifade edebilecek bir derinlikte sormamız yerinde olacaktır.”* (Punch, 2011:165-166).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bu alan üzerinde yapılacak olan çalışmalara kaynak oluşturması açısından önem taşımaktadır. Sosyolojik olarak geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerini saptamak amacıyla belirlenen mülakat soruları ile nitel araştırma tekniklerinden biri

olan derinlemesine görüşmeler, Afyonkarahisar'da yaşayan aileler ile gerçekleştirilmiştir.

Sosyal bilimlerde araştırma yöntemlerinden olan nitel araştırma, toplumsal yaşamın doğal akışında olay ve olguların ayrıntılı olarak incelenmesini sağlamaktadır. Araştırmacı, nitel araştırma yöntemleri ile görünenin ardında var olan dinamikleri anlama, yorumlama ve çözümlmeyi amaçlamaktadır (Kinsiz, 2017: 245). Dolayısıyla nitel araştırmanın yapılma sebebi insanın, kendi dünyasını ve sırlarını çözmek ve kendi çerçevesinde biçimlendirdiği toplumun sistemlerini keşfetmek üzere ilerlettiği bilgi üretme ve toplama biçimleri olarak tanımlanabilmektedir (Özdemir, 2010: 327).

Araştırmada derinlemesine görüşme yöntemi kullanılması sebebiyle bireye odaklanılmıştır. Bu yüzden grup görüşmelerine yer verilmemiştir. Görüşme için hazırlanan soruların yanı sıra, görüşme esnasında yeni sorular sorulmuştur. Görüşme esnasında soruların esneklik göstermesinin temel sebebi, her katılımcının aynı durum içinde olmaması ve kendi içinde farklılıklar göstermesidir. Aile bireyleri ile iletişimin boyutu ve birbirlerine tutum ve davranışları anlaşılmaya aynı zamanda aile ilişkilerinin bireyler üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılar gelin ve damattır. Bu katılımcılar içerisinde aileleri ile birlikte veya ayrı yaşayan bireyler bulunmaktadır. Kullanılan yöntemde sosyolojide kabul görmüş bulunan metodolojik ilkelere bağlı kalınmıştır.

Çalışmanın teorik olan ilk iki kısmında aile, aile yapısı, aile kavramları, aile tarihi, aileye kuramsal yaklaşımlar konuları üzerinde durulmuş ikinci kısımda ise evlilik, evlilik türleri ve tanımları, evlilikte aile/hane içi ilişkiler, evlilik uyumu ve evliliği etkileyen faktörler boşanma ve boşanma nedenleri konuları ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise saha kısmına uygulanmış olan mülakat soruları, örneklemin yanı sıra araştırma bulguları üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmada geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerinde etkileri hakkında hem teorik olarak hem de yüz yüze görüşmeler yapılmış bulunmaktadır. Türk aile yapısında geniş ailelerin otoriter görünümü çalışmanın temel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırmaya yön veren temel problemler bu çalışmanın ana mihverini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada cevap aranacak temel sorular ise şu şekilde hazırlanmıştır.

- Aile toplumun vazgeçilemeyecek yapıtaşını oluşturmaktadır.
- Ailenin temelini oluşturan evliliğdir.
- Türk aile yapısı ve aile düzeni bir değişim içine girmiştir.
- Aile içi ilişkiler sosyal ilişkiler bağlamında değişmektedir.
- Çekirdek aile tipi artış gösterirken geniş aile tipinde azalma görölmektedir.
- Ailenin ve aileyi oluşturan bireylerin akrabalık bağları güçlüdür.
- Toplumumuzda kayınvalide ve kayınpeder önemli değerler arasındadır.
- Aile bireylerinin evli çiftler üzerinde etkileri mevcuttur.

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar'da yaşayan aileler oluşturmaktadır. Gelin ve damattan oluşan katılımcılardan 1'i kayınvalidesiyle oturmakta, 1 erkek eşi ile birlikte ailesinin yanında ikamet etmektedir. 3'ü ise geçici bir dönem eşinin ailesi ile birlikte yaşamıştır. Katılımcıların 22'si kayınvalidesi ve kayınpederi ile aynı şehirde oturmaktadır. Toplumun temel yapıtaşı olan ailedir ailenin temelini oluşturan ise evliliğdir. Günümüzde geniş aile tipleri yerini yavaş yavaş çekirdek ailelere bırakmış durumdadır. Ancak aile görünüm itibariyle modernleşmiş olsa da geleneksel değerlerine bağlılığını devam ettirmektedir. Araştırma yapılırken evli bireylerde yaş aralığı dikkate alınmamıştır. Bunun sebebi ise evlilik süresi ile karşılaşılan durumların değişiklik göstermesi ve bu süre zarfında çiftlerin nasıl bir fikir ve tavır içinde olduğunu anlayabilmektir.

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumları 1 doktora, 5 yüksek lisans, 9 lisans, 2 ön lisans, 10 lise, 2 ortaokul ve 4 ilkokul mezunu olduğu görölmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin meslek durumlarına bakıldığında ev hanımı, öğretmen, akademisyen, hemşire, aşçı, öğretim görevlisi, avukat gibi meslek gruplarındandır. Farklı meslek gruplarını ve eğitim düzeylerini ele almamızın sebebi değişen maddi koşullarla birlikte evliğe olumlu ve olumsuz yansımaların değerlendirilmesidir. Toplamda 33 katılımcı ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler analiz edilmek için katılımcıların onayı ile ses kaydına alınmıştır.

Çalışmada kullanılan mülakatta kadın ve erkek olmak üzere iki farklı soru formu hazırlanmış ve her bir mülakat ise temel olarak iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgileri olan cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, aylık gelir, Afyonkarahisar'da ikamet edilen yer, eşinin ailesi ile birlikte mi yaşadığı

ve görüşme sıklıkları gibi sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise geleneksel akraba ilişkilerinin yeni evlilikler üzerinde etkileri olup olmadığı sorular ile çözümlenmeye çalışılmış ve katılımcıların bu durumu nasıl değerlendirdikleri anlaşılma çalışılmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI VE SOSYO- DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

Araştırmada sosyo-demografik bilgiler, verilerin analiz edilmesi ve doğru bir şekilde yorumlanması için önem arz etmektedir.

1.1.1. Cinsiyet

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet Bilgileri

Cinsiyet	Kişi Sayısı
Kadın	25
Erkek	8
Toplam	33

Katılımcıların 25'i kadın 8'i erkektir. Görüşmelere katılım Afyonkarahisar merkez ve ilçeleri ile sınırlandırılmıştır.

1.1.2. Yaş

Tablo 2: Katılımcıların Yaş Bilgileri

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı
18- 26	1
27-35	19
36-45	5
46 ve üzeri	8
Toplam	33

Örneklemin yaş aralığı 25 ile 49 arasında değişiklik göstermektedir. 59 yaşında bir erkek katılımcı ile 64 yaşında bir kadın katılımcı bulunmaktadır.

1.1.3. Eğitim

Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Bilgileri

Eğitim	Kişi Sayısı
İlkokul	4
Ortaokul	2
Lise	10
Ön lisans	2
Üniversite	9
Yüksek lisans ve Doktora	6
Toplam	33

Araştırmaya katılanların eğitim durumlarına bakıldığında lise ve üzeri eğitim düzeyinin yoğun olduğu görülmektedir.

1.1.4. Meslek

Tablo 4: Katılımcıların Meslek Bilgileri

Meslek	Kişi Sayısı
Ev hanımı	9
Hemşire	4
Öğretmen	4
Akademisyen	4
Özel Sektör	12
Toplam	33

Araştırmaya katılan bireylerin meslek durumlarına bakıldığında ev hanımı, öğretmen, akademisyen, hemşire, aşçı, öğretim görevlisi, avukat gibi meslek gruplarındandır. Farklı meslek gruplarını ve eğitim düzeylerini ele almamızın sebebi değişen maddi koşullarla birlikte evliğe olumlu ve olumsuz yansımaların değerlendirilmesidir.

Araştırmaya katılanların 25'i Afyonkarahisar doğumlu 8'i ise tayin ve eş durumu sebebiyle Afyonkarahisar'da ikamet eden kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların 30'u evli 3'ü ise duldur. 28 katılımcı ise 1 ila 4 çocuğa sahiptir. Bir diğer değişken ise katılımcıların gelir düzeyidir. Belirlenen gelir düzeyleri katılımcıların sosyal sınıfları hakkında bilgi vermektedir. Katılımcılar gelir düzeyleri hakkında kendilerine yöneltilen soruya tereddütsüz cevap vermişlerdir. 33 katılımcının gelir düzeyi 4 bin ile 9 bin arasında değişiklik göstermektedir

2. ERKEKLERE DAİR VERİLER

Bu bölüm içerisinde erkekler ile yapılan görüşmeler yer almaktadır. Toplumumuzda erkekler genelde eşi ile annesi arasında kalan kişi konumundadır. Ancak yapılan görüşmeler bu algının aksini göstermektedir. Görüşme yapılan kişiler bu durumun farkında olup eşi ve ailesi arasında köprü oluşturmaktadır. Eşi ve annesi arasında herhangi bir tartışma olduğunda haklı tarafında olmayı ya da eşinin yanında durduklarını dile getirmişlerdir. Erkekler genel olarak aile içi problemleri ev dışına yansıtmadıklarından dolayı olumsuz bir etkilenme sürecine girmemektedir.

Erkeklerin ailesi ile eşinin arasında idare eden bir konumu vardır. Bunun ana sebebi ise erkeğin evlendikten sonra iki ailesinin olması sorumluluğun ikiye katlanması ve iki kadının arasını sıcak tutması gerektiğindedir. Hem eş konumunda hem evlat çocuğu olduktan sonra baba konumuna geçen erkeğin sorumluluk duygusuyla ne annesini ne de eşini üzmeden hem annesinin hem de eşinin gönlünü yapan konumundadır. Kendisini doğurup büyüten annesi ile kalan hayatının ortağı olan eşi arasında kalan erkeğin, iki taraftan vazgeçmesi mümkün olmadığından dolayı ikisini de hoş tutması doğaldır.

Katılımcılara yöneltilen sorular arasında ailesi ile eşi arasında geçen tartışmada annesini değil eşini tutması ya da tarafsız bölgede kaldığını söylemişlerdir. Ailesinin ve eşinin arasında kalmaya müsaade etmemektedirler. Üstünde durulan bir diğer nokta ise eşi ile annesi arasında bir rekabetin söz konusu olup olmadığıdır. Katılımcıların bazıları böyle bir durum olduğunu ve annelerini eleştirirken diğer bir taraf ise böyle bir durum olmadığı düşüncesindedirler.

2.1. AİLE İÇİ İLETİŞİM

Yapılan araştırma ile saptanmak istenen aile içinde anne ve gelin arası iletişimin derecesinin ne olduğu ve erkeklerin bu iletişimi nasıl algılayıp yorumladığıdır. Beraber yaşamamanın erkekler tarafında olumlu olumsuz yanlarının ne olduğu, aile içinde yapılan herhangi bir tartışmada erkeklerin kimin tarafını tuttuğu ve bu davranışı neden sergilediği sorulmuştur. Ailede meydana gelen olumlu ve olumsuz durumları ve aile içi alınacak önemli kararları aileleri ile paylaşılma sıklığı ve neden paylaşma gereği duydukları erkekler çerçevesinden değerlendirilmiştir. Erkekler ile yapılan bu mülakatta ailesi ile eşi arasında köprü vazifesi görürken olayları nasıl değerlendirdiği bu olay ve durumlara nasıl tepki verdiği saptanmaya çalışılmıştır.

1. Eşiniz ile anneniz arasındaki iletişim konusunda ne dersiniz?

“Aslında tam olmasını istediğim gibi. İkisi de kendi sınırlarını biliyor. İkisi de kendi çerçevesini biliyor. Birbirlerinin alanlarına girmiyorlar bu da memnuniyet verici bir şey” (A.A,31).

“Çok güzel bir iletişimleri vardır. Anlaşıyorlar Evet.” (H.T,59).

“Hiçbir sıkıntı yok gayet iyi. Genelde hep bir sıkıntı olur kaynana gelin arasında ama bizde yok hamdolsun.” (Z.K, 28).

“İletişimlerinde sorun yok ama. Sanırım babamla olan iletişimi daha iyi.” (B.O, 32).

“Zayıf, benim de çok zayıf” (Y.Ç,37).

“Gayet iyiler ve hiç bir sıkıntı yok.”(Ö.K,28).

“Zaman geçtikçe daha güzel olduğunu düşünüyorum. İlk zamanlar birbirlerini anlamakta zorlanırken zaman geçtikten sonra daha iyi anlaştılar. İlk zamanlarda biraz sıkıntılar çektik sonuçta belli bir yaşa kadar farklı şekilde yaşadım Eşim Afyonlu ben Muğlalıyım. Gelenek ve yaşam tarzından dolayı sıkıntılar yaşıyorsun ama bu zaman içinde nerdeyse yok hale geldi.” (A.E,36).

Katılımcıların eşi ile aileleri arasında herhangi bir problemin olmadığından bahsetmişlerdir. Kendi alanlarının farkında olmalarının memnun edici bir durum olduğundan söz etmişlerdir. Katılımcılardan yalnız bir tanesi evliliklerinin üzerinden

belirli zaman geçtikten sonra daha iyi anlamaya başladıklarını ifade eder. Evliliklerinin ilk dönemlerinde yaşam tarzları ve geleneklerinden dolayı sorunlar yaşadıklarını ancak zaman geçtikten sonra bu durumun ortadan kalktığını belirtmiştir. Erkekler eşleri ile ailesi arasında herhangi bir sorunun olmadığını olsa dahi uzun vadeye yayılmadığını belirtmişlerdir.

2. Sizce beraber yaşamının olumlu ya da olumsuz tarafları nelerdir?

“Olumlu tarafı bir çocuk olması durumunda olabilir. Hep birlikte kalabalık bir aile olabilir. Ben de kalabalık bir ailede büyüdüm. Onun haricinde bu geniş bir evde mümkün olabilir. Annem ve kardeşim ayrı yaşıyor, anne baba ayrı olduğu için ben yıllarca tek yaşadım. Şimdi 1,5 yıldır evlilik hayatım var. Olumsuz yönlerine olabilir herkesin bir hayatı olduğu için, herkes bir araya toplandığı zaman geniş bir yaşam alanı olması lazım ki anca öyle yaşanabilir. Mecburiyet durumu olduğunda da olumsuz olacağını düşünmüyorum.”(A.A,31).

“Bence daha olumlu. Bilhassa çocuklar açısından evlendiğimiz yıllarda tabii eşimle ben de genç olduğumuz için, bizim başımızda büyük olarak bulunmaları. Geçinme konusunda artışı var, tecrübelerinden faydalanırız. Her türlü maddi manevi imkânlarından faydalanırız. Bence olumlu.” (HT,59).

“Beraber yaşayamam. Belli bir süreden sonra belli bir yaşta sonra bir hafta üzeri misafirlikler beni geriyor.” (B.O,32).

“Beraber yaşamayı hiç düşünmedim” (Y.Ç,37).

“Çok iyi aslında. Annem çocukla çok güzel ilgileniyor. Eşim de çalıştığı için anneme bırakıyoruz. O yüzden olumsuz bir sıkıntı yok.” (Ö.K,28).

Katılımcılar beraber yaşamının olumlu olabileceğine değinmişlerdir bunun sebebi ise, ailelerinin çocuk bakımında yardımcı olmaları kolaylık sağladığı ve eşi ile iletişimi konusunda tecrübelerinden faydalanabileceklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda olumlu görünen bir durum ise ailelerin maddi anlamda yardımcı olacağıdır. Bu sebepler ekseninde olumsuz bir durum olmadığını ifade etmişlerdir. Böyle bir aile yaşantısı için alanında geniş bir alana ihtiyaç olduğu herkesin kendi hayatı olduğu ve mecburi olmadığı sürece sorun teşkil etmeyeceğini söylemişlerdir. Ve Olumsuz olduğunu düşünen bir katılımcı beraber yaşamının aileye zorluk vereceğini,

misafirliklere bir süre sonra katlanamadığını bu yüzden beraber yaşamayı istemediğini belirtmiştir.

3. Aileniz ile eşiniz arasında herhangi bir tartışma olduğunda taraf tutar mısınız?

Taraf tutmam. Genel olarak da tutmam. İki tarafı dinlerim haklıyı da haksızı da mutlaka söylerim. (A.A, 31).

“Elbette haklının tarafını tutmak isterim ama. Çok fazla olmadı bizde böyle bir şey.” (H.T,59).

“Haklı kimse onun yanında olurum. Kimin olduğu önemli değil.” (Z.K, 28).

“Böyle çok büyük can sıkacak tartışmalar olmadı, fikir ayrılıkları ufak tefek tabi 10 senelik evliyiz. Ufak tefek fikir ayrılıkları oldu ama hiçbir zaman hep karım haklıdır, hep ablam haklıdır gibi hiçbir zaman tutumum olmadı. Nötr olup gerçekten kim haklıysa onun tarafında olmaya çalıştım.” (F.U, 35).

“Pek taraf tutacağımı sanmıyorum ama. İçsel olarak annemi dışsal olarak eşimi desteklerim sanırım. Anne tarafını tutmam sanırım erkeğin anneye olan düşkünlüğü. Annemin yaşı. İçsel bir şey dışarı vurulmaz.” (B.O, 32).

“Tutmam ama eşim benim tarafımı tutar” (Y.Ç, 37).

“İkisinin de tarafını tutmam. Sakinleştirmeye çalışırım.” (Ö.K, 28).

“Ben objektif olarak kişilerle tek tek konuşurum. Sonuçta amacımız kalp kırmak değil bir orta yol bulmak. Ama eşim tartışma anında taraf tutması gerekirse benim tarafımı tutar.” (A.E,36).

Görüşmeye katılan bireyler genel olarak taraf tutmadığını ancak iki tarafı dinleme taraftarı olduklarından bahsetmişlerdir. İki tarafı da dinleyerek objektif değerlendirme yapılması haklının tespit edilmesi taraftarıdır. Ancak katılımcılardan bir tanesi dışarıdan bakıldığında eşinin haklı olduğunu düşünse de içinde annesinin tarafında olduğunu bununda anne-oğul bağıyla ilgili bir durum olduğunu dışarıya yansıtamayacağını belirtmiş ancak sözselle eşinin tarafında olacağını dile getirmiştir. Bir diğer katılımcı kendisinin bir tartışmada taraf tutmayacağını ama eşinin onun tarafını tutacağını söylemiştir.

4. Ailenizin içinde meydana gelen olumlu, olumsuz durumları anne ve babanızla paylaşır mısınız?

“Paylaşmam. Bazı şeyler aile içinde kalmalı. Küçük bir şey yaşanıp anlatıldığında biz onu unuturuz ama anne ya da babalar onu unutuyorlar. Bir sahiplenme durumuna giriyorlar. İz bırakıyor o. Daha sonra ki durumlarda da araya soğukluk girmesine sebep oluyor. Aynı şekilde annemle yaşadığım bir şeyi de eşime anlatmam. Anlatırsam da genel hatlarıyla detay vermem. Böyle bir şey var ama hallettik gibi.” (A.A, 31).

“Paylaşırız anlatırdık. Tek de anlatırdım. İkimizde paylaşırdık.” (H.T, 59).

“Paylaşmam.” (Z.K, 28).

“Ablam bana çok yakındır. Bazı problemler olduğunda eğer bir görüşe tecrübeye ihtiyacım olursa onunla paylaşıyorum. Ablam benim ve ailemin kötülüğünü istemez dolayısıyla pozitif yani çözüme odaklıdır. Yani kötülük anlamında şunu yap bunu yap demez. Onu önerileri bizim ailemizin mutluluğu içindir. Bugüne kadar hiç zarar görmedik.” (F.U, 35).

“Eşimin anne babasıyla paylaşıp paylaşmadığını bilmiyorum. Aile içi meselelerimiz pek olmaz ama genellikle maddi sorunlar babayla paylaşılır bizde.” (B.O, 32).

“Hayır paylaşmam.” (Y.Ç, 37).

“Evet, önce babamla paylaşırım.” (Ö.K, 28).

“Çok değil ya. Ben olay benim dışıma taşmadığı sürece dışarı taşımam. Eşimle halletme taraftarıyım.” (A.E, 36).

Görüşmeye katılan bireylere evde meydana gelen durumları ailesiyle paylaşıp paylaşılmadığı sorulduğunda farklı cevaplar vermişlerdir. Bazı katılımcılar aile içindeki olumsuz durumların dışarı taşmaması gerektiğini kendilerinin sorunu çözmelerine rağmen aile bireylerinin unutmadığını ve bunun sonrasında bireyler arasında soğukluğa sebep olduğunu beyan etmişlerdir. Olaylar bireylerin dışına taşmadığı takdirde anlatma taraftarı değildirlere. Ailesiyle aile içi meseleleri paylaştığını dile getiren bir katılımcı ailesinin kötülüğünü düşünmeyeceğini aksine pozitif yönlendirdiği için önerilerinden faydalanmak için anlattığını söylemiştir.

5. Aileniz için alınacak olan önemli kararlarda anne ve babanıza danışır mısınız?

“Danışırım. Hepsine ayrı ayrı danışırım. Eşimin ailesine de danışırım. Çünkü onları da etkilediğini de düşünüyorum. Yakın olduğumuz için. Uzakta olsan etkilemez etkilese de derinden etkilemez ama yakında olduğunda etkiliyor.” (A.A, 31).

“Danışırım.” (H.T, 59).

“Araba alırken danışmadık ama. Ev alırken çok büyük bir meblağ olacağı için istişare yapılabilir.” (Z.K, 28).

“Danışırım.” (F.U, 35).

“Tatil meselesini kimseye danışmam ama alım satım işlemlerinde tek babama danışırım. Babamın fikirleri bazen eşim ve benim fikirlerimin üstündedir.” (B.O, 31).

“Arada. Maddi konu olur. Bir şeye karar verdiğimde fikirlerini alırım açık açık sormam.” (Y.Ç, 37).

“Annemden önce babama danışırım. Annem biraz fevridir.” (Ö.K, 28).

“Yani. E tabi ki fikirlerini alırım.” (A.E, 36).

Araştırmaya katılan katılımcılar genel olarak aile için alınacak olan önemli kararlarda ailesiyle istişare ettiğini ve fikir aldıklarını belirtmiş, babasının fikirlerinin kendi fikirlerinin önünde olduğunu düşündüğü için danıştığını dile getiren de olmuştur. Katılımcının annesi babasına oranla daha fevri olduğu için, karar alırken annesine danıştığı görülmektedir. Aldıkları önemli kararların yalnızca kendilerini değil ailelerini de etkilediğini düşündükleri için paylaştığını belirtmiştir.

6. Aileniz ile (anne, baba) eşiniz arasında kaldığınızı düşünüyor musunuz?

“Hayır düşünmüyorum.” (A.A, 31).

“Bazen. Evet. Bugüne kadar dediğim gibi çok sık olmadı nadiren oldu. Ama onları da sağlıklı bir şekilde atlattık. İki tarafı da seviyorsunuz. Bir taraf eşiniz diğer taraf anneniz, ablanız. Tabi insanda negatif bir durum oluşturuyor. Üzüyor seni yıpratıyor.” (F.U, 35).

“Yok, öyle bir sıkıntı yaşamadım ne annemden ne eşimden yana. Fazla görmediğimiz için öyle şeyler çok yansımadı bize.” (B.O, 32).

“Nadir kalmamaya çalışıyorum. Çünkü kalırsan mutlaka sorun olur.” (Y.Ç, 37).

“Zaman zaman kalıyorum.” (Ö.K, 28).

“Hayır düşünmüyorum.” (A.E, 36).

Katılımcılara ailesi ve eşi arasında kalıp kalmadığı sorulduğunda katılımcıların 4’ü böyle bir durum yaşamadıklarını söylemişlerdir. Katılımcılardan biri ara ara sorun yaşadıklarını ve arada kaldığını ifade ederken negatifliğin kendisini olumsuz yönde etkilediğini ancak o dönemleri sağlıklı bir şekilde atlattıklarını dile getirmiştir. İki tarafa da değer verdiklerini onlardan yana böyle bir negatif durumun yaşanmasının bireyler üzerinde olumsuz bir etki yarattığı görülmektedir. Katılımcılardan biri olabildiğince arada kalmaya fırsat vermediğini aksi halde sorunların ortaya çıkabileceğini söylemiştir. Arada kaldığını düşünen ise bir katılımcımız vardır.

7. Anneniz ve eşiniz arasında bir rekabet durumunun söz konusu olduğunu düşünüyor musunuz?

“Değil. Yani bu biraz da eşimden kaynaklı diyebilirim. Özellikle eşimden ve eşimin ailesinden. Eşimin annesi en başta bir uyarı da bulunmuştu. Onun anne babası ayrı evlatlarıyla daha sıkı bağlı sen bunu gözet. Bana bir geliyorsanız onlara iki gidin. Onlarla daha çok ilgilenin. Bunu zaten eşim de biliyor. Ayrı bir aile yapısı olduğu için daha güçlü. Bunu bildiği için o da sınırında kalıyor ama annem de o çizgiyi geçmiyor. O yüzden çok şükür iyiler böyle bir rekabet hissetmiyorum.” (A.A, 31).

“Yok olmadı.” (H.T, 59).

“Öyle bir durum sezmedim.” (Z.K, 28).

“Ablamın hiçbir zaman öyle problemi olmadı. Eşim bazen şaka yollu da olsa kıskanır. Kıskanır derken bazen ablamı çok önemserim. Ablamın özel durumları var. Son bir yıl eşi ile boşandı. Bu yaz yeğenimin kanser olma durumu vardı. İlgim oraya kaydı. Zaman zaman eşim bu durumdan şikâyet eder. Ama bu tatlı bir şikâyet. Haklı olduğunu da düşünüyorum zaman zaman. Çünkü bazen onu ikinci plana atabiliyorum.

Özellikle şu son zamanlarda. Ve bunu bana tatlı bir şekilde hatırlatır. Ben de düzeltmeye çalışırım.” (F.U, 35).

“Uzakta olduğundan dolayı öyle bir şey yok yılda üç kez görüşebiliyoruz. Hasret gidermekten sohbet etmekten başka bir şeye fırsat kalmıyor.” (B.O, 32).

“Annem tarafından yok, ama ilk evlendiğimizde eşim tarafından vardı. Ben hatta annemi evlendikten sonra tanıdım diyorum. Gelin onun için dışarıdan gelen birisi gibi ama zamanla kabul ediyor. Düzeliyor.” (Y.Ç, 36).

“Annem biraz daha otoriterdir. Rekabet var.” (Ö.K, 28).

“Yani tabi aslında bunu söylerken ister istemez erkeğin biraz baskın daha olduğunu söylemeliyim. Bayanlar bize emanet. Dışarı çıkacağı zaman falan izin alması gerekir. Eşimle annem arasında olumsuz bir durum olmadı. Annem o yapıda bir insan değildir. Ben ortaokulda çıktım annemlerin yanından liseyi üniversiteyi farklı yerlerde okudum o yüzden aileme çok bağlılığım yoktur. Bundan dolayı benim ailem üzerinde o durumlar mevcut değildir” (A.E, 36).

Araştırmaya katılan 2 katılımcı eşi ve annesi arasında bir rekabet durumu olduğundan bahsetmektedir. Katılımcılardan biri annesini evlendikten sonra tanıdığını gelini olarak kabullenmekte zorlandığından söz etmiştir. Diğer bir katılımcımız ise annesinin otoriter yapısından dolayı bir rekabet söz konusu olduğundan bahsetmiştir. 1 katılımcımızın eşinin ablası ile olan ilişkisini kıskandığını ve zaman zaman bu durumu dile getirdiğini ancak tatlı şekilde hatırlatma yaptığından dolayı erkeğin eşini anlayışla karşıladığı ve eşini haklı bulduğu görülmektedir. Katılımcılardan biri eşi ve annesi arasında bir rekabet olmadığını bunun ana kaynağının ise karısının annesinin evlilik esnasında “ bana bir geliyorsanız onlara iki gidin, onlarla daha çok ilgilenin” diye verdiği öğütten kaynaklı olduğunu, evlatlarıyla sıkı bağ kurmasını yadsımak yerine sıcak karşılama gerektiğini anlatması üzerine eşinin sınırlarını bildiğini ve problem yaşamadıklarını dile getirmiştir.

8. Eşinizin anne ve babanız ile iyi ilişkilerinin bulunmasını takdir eder misiniz?

“Evet.” (Z.K, 28)

“Karşı aile ya da kendi ailem için iyi ilişkileri insani ilişkiler olarak görüyorum. Bir insan olarak herkesin yapması gereken şeyler.” (B.O, 32) .

“Mutlaka” (Y.Ç, 37).

“Öyle bir şey olduğunda takdir ediyorum.” (Ö.K, 28).

“Su an ki ilişkileri takdir edebileceğim kadar iyi Allah nazarlardan saklasın.” (A.E, 36).

Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin tümü eşi ve ailesi arasındaki iyi ilişkilerin kurulmasını takdir etmekte ve bundan memnun olmaktadır. İnsani ilişkiler bağlamında iyi diyalogların kurulması tarafları olumlu etkilemektedir.

9. Anne ya da babanızın ev ilişkilerinizde baskın olma söz dinletme, kontrol etme gibi davranışları olduğunu düşünüyor musunuz?

“Yok. Eşimin ailesinde de yok.” (A.A, 31).

“Hayır.” (H.T, 59).

“Hiçbir zaman böyle bir şey olmadı. Hiçbir zaman öne çıkmadılar. Aksine bu kayınvalidemde biraz fazladır. Kendi sözünün dinletilmesini kendi dediğinin olmasını ister. Eşim de bu konuda biraz sessizdir. Bir şeyi çok yanlış yapsa bile karşı çıkmaz kabul eder. Özellikle ailesine karşı sessizdir. Ben burada bazı problemler yaşadım. Bu konu için tartıştığımız birbirimizi kırdığımız zamanlar oldu. Ama artık bir şekilde kabullendik çünkü eşimin yapısı böyle. Hakkını arayan bir yapıda değil yaratılış olarak. Ailesine karşı hiç değil. Benim kayınvalide de baskın bir tip, eşine karşıda baskın bir tip. Ben bunu dengelemeye çalıştım. Bende baskın bir tipimdir normalde ama olmadı mı oldu. Orta yolu bulduk.” (F.U, 35).

“Yok, ailem bana hayatımın hiçbir evresinde baskı uygulamadı. Hatta ortaokulda dâhil ben karar verdim. Kendi bölümümü kendim okudum. Babama ya da anneme sorduğumda kendi kararınız, kendi hayatınız, kendi karar almanızda fayda var diye yönlendirdi. Anne ve babamın çocuk yaşta babaları vefat etmiş model alacakları bir baba faktörü bulunmadığından nasıl davranacaklarını bilmiyor da olabilirler. Kendileri serbest yetişmiş bizi de serbest yetiştirdiler o yüzden.” (B.O, 32).

“Yani öğüt verme oluyor ama baskı yok. Nasihat verirler.” (Ö.K, 28).

“Hayır, olmaz sadece anne ve babam değil başkasının sözüyle de karar almam.” (A.E, 36).

Katılımcılar genel olarak ailelerinin ev ilişkilerinde baskın olma isteğinin olmadığını belirtmişlerdir. Ancak nasihat verme olarak yönlendirme yaptığını dile getirmişlerdir. Katılımcılardan biri kendi ailesinden yana bir söz dinletme ve baskın olma eğilimi olmadığını fakat kayınvalidesinin eşine göre daha baskın bir karakter olması, eşi daha sessiz bir yapıya sahip olmasından dolayı eşi üzerinde üstünlük kurmak isteğinin olduğunu bu süreçte eşiyile problemler yaşadığını ve bu durumu dengelemeye çalışarak orta yolu bulduğunu söylemiştir. Kayınvalidesinin baskın bir karakterinin olmasını artık yadırgamadığını sorun çıkarmak yerine bu özelliği ile kendisini kabul ettiklerini soruna yer bırakmadıklarını belirtmiştir.

10. Annenizin veya babanızın çocukları yetiştirme tarzınızı eleştirdiğini düşünüyor musunuz?

“Ufak tefek olmuş olabilir ama çok fazla değil. Zaten bizleri de yetiştiren, onlar olduğu için. Onlar bizden daha tecrübeli olduğu için. Pek olumsuz bir yanlışları olduğunu düşünmüyorum.” (H.T, 59).

“Yönlendirme oluyor. Onlara danıştığımız da oluyor.” (Z.K, 28).

“Aksine. Bu konuda bize yardımcı olmuşlardır. Ve takdir etmişlerdir. Kızım için kayınvalide-peder bizimle kaldılar. 2.5 yaşına kadar onlar bizzat ilgilendiler biz işe gittiğimizde. Orda çok büyük yardımları oldu bize. Mesela biz bir şey olmasın, yapılmasın dediğimizde bunun aksini asla yapmadılar bize yardımcı oldular. Abim ve ablam ise daha az gördükleri için hiçbir zaman bizim isteğimiz dışında bir davranışta bulunmadılar. Dolayısıyla çocukları yetiştirme tarzımızı hep beğenmişlerdir.” (F.U, 35).

“Kendi ailemde görmüyorum. Eşimin ailesi doğu kültüründen olduğu dolayı erkek ve kız ayrımı yapıyor olabilirler. Biz kendimiz yetiştiririz çocuğu. Yılda iki kere görüyorlar çocuğu o da çocuğu şımartmaları ile geçiyor. Eleştirecekleri bir durum yok.” (B.O, 32).

“Arada. Genelde benim yanımda kızma, şöyle yapma böyle yapma, kendi haline ne yaparsan yap diyorlar. Eşimle aramda sorun olmaz bu durumdan.” (Y.Ç, 37).

“Yok düşünmüyorum. Bilmediğimiz şeyleri öğretiyorlar.” (Ö.K, 28).

“Benim ailem özellikle eşimin bu konuda çok fedakâr ve çocuklar konusunda hassas olduğunu düşünüyor. Bunun aksine kayınvalidem eşimin hala yetersiz olduğunu düşünüyor. Ben onun ruh halini bildiğim için çok dikkate almıyorum onun lafıyla iş yapmıyoruz.” (A.E, 36).

Ailelerin eleştirisi odaklı değil daha çok olumlu noktalarda yönlendirme yaptıklarını kendilerini yetiştiren ailelerin olumsuz bir konuda eleştirmeyeceği görüşünde olan katılımcı bu durumdan rahatsızlık duymadığını belirtmiştir. Annelerinin tecrübelerinden yararlandıklarını bu sayede bilmedikleri konularda yardım aldıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcılardan biri çocuklara bakmalarında çok yardımcı olduklarını bu sayede işe rahat gidebildiklerini ve çocuklara koydukları kurallar dışına hiçbir şekilde çıkmadıkları bu yüzden sorun teşkil etmediğini söylemiştir. Bir katılımcı uzak mesafede olduklarından dolayı arada bir anne ve babasının çocukları gördüğünü eleştirmek yerine çocukları sevmekle meşgul olduklarından bahsetmiştir. Bir diğer katılımcımız kendi annesinin eleştiride bulunmadığını ancak kayınvalidesinin karısını yetersiz bulmasından dolayı şikayetlendiğinden söz etmiş ancak kayınvalidesinin yapısını bildiğinden dolayı bu konunun eşi ile arasında sorun oluşturmadığını söylemiştir. Genel olarak bireylerin ailelerinden yana gelen eleştirilerin olumsuz temelli olmayacağını düşündükleri ve ancak tecrübelerini aktarma olarak değerlendirdikleri aynı zamanda bu süreçte onları memnun ettikleri görülmektedir.

11. Anne ya da babanızın eşiniz üzerinde baskı oluşturduğunu düşünüyor musunuz?

“Yok. Tam tersine destekliyorlar. Başından beri olumlu bir destekleme var.” (A.A, 31).

“Bizim tarafta bir sıkıntı yok. Bir baskıda yok. Anne ve baba olmadığı için bende. Eşimin anne ve babası daha doğrusu annesi baskın bir tip olduğu için onun üstünde baskı oluşturuyor. Son birkaç yıldır biraz hafifledi diyebilirim. Ama ilk başta,

biz de küçükken diyelim gençken ya da neyse. O da gençken çatışmalar daha fazlaydı. Beni çok fazla tanımadan benim bazı hareketlerimi ön yargılı, farklı algılıyordu. Sonra biz bunun doğru olmadığını söylediğimizde hak veriyordu. Ama bu süreç kırıcı yıpratıcı geçiyordu. Kayınvalide arasında hem bana hem eşime yansıyan problemler oldu ama atlattık.” (F.U, 35).

“Evlendiğimiz ilk yıllarda eşimin ailesi eşim üzerinde baskı oluşturmuş olabilir. O da en küçük çocuk olma ve evden ayrılma ilk defa olmuş, çünkü üniversiteyi de kendi memleketinde okumuştur. İlk o zamanda evin yönetimi hakkında baskı oluşturmuş olabilirler ama bu bizim evliliğimize yansımada.” (B.O, 32).

“Asla olmadı.” (Y.Ç, 37).

“Tam aksine birbirine danışırlar.” (Ö.K, 28).

“Benim ailemin hiçbir zaman olmadı ama eşimin kendi ailesinin etkisinde kaldığını düşünüyorum bunu eşim de kabul ediyor. Ailelerin olumlu yaklaşması lazım. Bizi yargılayarak konuşmaları hiçbir zaman olumlu olmuyor.” (A.E, 36).

Katılımcılara ailelerinin eşleri üzerinde herhangi bir baskı oluşturma eğilimi olup olmadığı sorulduğunda 3’ü böyle bir baskının olmadığını onun yerine olumlu desteklediklerini söylemişlerdir. Katılımcılardan ikisi kendi ailesinden yana herhangi bir olumsuzluğun olmadığını ancak kayınvalidesi tarafından olumsuz yönlendirildiğini, evliliğin ilk yıllarında tarafların birbirini tanımamasından ve kişilik özelliklerinden kaynaklı aile içi çatışmaların meydana geldiği durumlar söz konusu olmaktadır. Bunun zamanla aşılabilir bir durum olduğu ama bireylerin birbirini tanımadan önyargı ile yaklaşımlarının kırıcı ve yıpratıcı bir hale geldiğinden bahsetmiştir. Taraflar arası iletişim eksikliğinden bu tür problemlerin yaşandığı görüşündedir. Eşinin ailesi tarafından olumsuz yönlendirme yapılmasının kendilerini rahatsız ettiğini ve olumsuz etkilediğini yargılamaların taraflar arasında sorun oluşturduğunu söylemişlerdir.

12. Annenizin ya da babanızın hayatınıza müdahale etmeye çalıştığını veya hayatınıza karıştığını düşünüyor musunuz?

“Düşünmüyorum. Müdahale değil de daha çok her anne baba gibi iki ailenin de önerileri olabiliyor. Ama sonunda siz bilirsiniz cümlesini duyuyoruz.” (A.A, 31).

“Hayır düşünmüyorum.” (Z.K, 28).

“Yok, öyle bir durumumuz yok. Aksine, özellikle benim taraf için konuşayım. Hiçbir zaman öyle bir durum olmadı. Ama öbür tarafta bazı problemler oldu bazı durumlara karışmaya çalıştılar bazen fikir ortaya koyarak, bazen direk etki ederek ama o çok büyük problem olmadı ana kararı her zaman bize bıraktılar.” (F.U, 35).

“Anne ve babamla olumsuz durum yaşamam. Herkes kendi sınır ve çerçevesini ihlal etmediği için herkes mutlu mesut yaşar.” (B.O, 32).

“İlk evlendiğimiz dönemde mutlaka oldu. Şunu almayın bunu almayın şuraya gitmeyin bunu yapmayın beraber gidelim. Eşimle ara ara sorun oldu. Biz ayrı bir aileyiz neden hep beraber gidiyoruz gibi.” (Y.Ç, 37).

“Ara ara oluyor tabi.” (Ö.K, 28).

“O şekilde kesinlikle olmuyor. Çünkü özellikle tatil noktasında aynı yerde oturduğumuz için Muğla’ya gitmemiz bir sorun teşkil etmiyor.” (A.E, 36).

Görüşmeye katılan katılımcıların çoğu ailelerin hayatları üzerinde bir müdahalesinin söz konusu olmadığı söylemiştir. Hala zaman zaman müdahalenin olduğunun dile getiren bir katılımcı bulunmaktadır. Diğer katılımcılar ise evliliklerinin ilk dönemlerinde eşinin ailesinden yana bir müdahale, hayatlarına karışma durumunun söz konusu olduğunu fakat son kararı kendilerine bıraktıklarını söylemişlerdir. Aldıkları eşyalar ve gidip geldikleri yerlere karıştığını, eşinin ailelerin hayatlarının ayrı olduğu görüşünde olması aralarındaki problemleri tetiklemiştir. Aileler ve eşler kendi sınırlarını ihlal etmediği takdirde aileler arasında bir sorunun oluşmayacağı görüşündedirler.

13. Anne ve babanız ile yaşanan olumsuz durumların evliliğinizi etkilediğini düşünüyor musunuz?

“Böyle bir şey yaşasak belki derinden etkilemez ama hafif dahi olsa etkiler. Mesela eşim ve benim bir moral bozukluğumuz olsa 7/24 görüştüğün ev hayatına da etkisi olacaktır.” (A.A, 31).

“Evliliğimizi perçinlediğini düşünüyorum. Daha faydalı olduklarını düşünüyorum.” (H.T, 59).

“Etkilediğini düşünmüyorum.” (Z.K, 28).

“Kesinlikle etkiliyor. Etkilememesi mümkün değil. Çünkü evlenseniz de hala orda bir bağınız var. Oraya karşı bir sevginiz saygınız yükümlülükleriniz var kendi ailenize karşı dolayısıyla orda olacak problemler ister istemez evliliğinize yansıyor. Olmaması mümkün değil. Özellikle evliliğin ilk zamanlarında ne kadar tanırsan tanı insan evlendikten sonrasında asıl birbirini tanıyor çocuklar vs. işler zorlaştığında, ailelerin dışardan ailelerin de olumsuz katkıları mutlaka mutsuzluğa yol açıyor, kırgınlığa yol açıyor. Ama atlattık.” (F.U, 35).

“Anne ve babamla olumsuz durum yaşamam. Herkes kendi sınır ve çerçevesini ihlal etmediği için herkes mutlu mesut yaşar.” (B.O, 32).

“Yansıtılmamaya çalışıyoruz. Daha çok belli etmemeye duyurmamaya çalışıyorsun.” (Y.Ç, 37).

“Yani kendi kontrolümüzde tutmaya çalışıyoruz. Yansıtmıyor o kadar. Kendi aramızda hallediyoruz.” (Ö.K, 28).

Katılımcılara anne ve babası ile yaşadıkları olumsuz durumların evlilikleri etkileyip etkilemediği sorusuna genel olarak etkilediği yönünde cevap vermişlerdir. Eş ve aile arasında meydana gelmiş ve gelecek olan sorunların yeni aileleri etkilemesi söz konusudur. Beraber yaşamaya başlayan çiftlerin evlilik hayatlarına etki edeceği görüşünü savunmaktadırlar. Yeni bir aile hayatı kurulmuş olsa da aile bireyleri ile bağların devam ediyor olmasından dolayı orda yaşanan problemlerin sürekli beraber olduğu eşine yansımaları kaçınılmaz görülmektedir. Evlenmeden önce tanışmış olsalar dahi bireylerin birbirini evlilikten sonra daha iyi tanımaya başladığı, birbirlerinin huylarına ve davranışlarına alışmaya başladıklarından dolayı bir de dışardan ailelerin olumsuz etkileri eklendiğinde evliliğin temeli sarsılıyor ve mutsuzluğa yol açıyor düşüncesindedirler. Katılımcılar bu konuda ortak görüş içerisindedir. Ancak eşler birbirine alışıp uyum sağlamaya başladıktan sonra sorunların da ortadan kalktığını dile getirmişlerdir.

3. KADINLARA DAİR VERİLER

Bu bölümde kadınlar ile yapılan görüşmeler bulunmaktadır. Gelin ve aile bireyleri arasında toplumda kabul görmüş olumsuz bir yargı bulunmaktadır. Genel olarak gelin yabancı, aile içine dışardan gelmiş bir bireydir. Kayınvalidesi ile

anlaşamayan ve çatışan ve birbirleri ile üstünlük mücadelesi içine giren kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırma bir bakıma önyargıları kıracak, gelin ve aile bireyleri iletişimi ile ilgili önemli bulgulara yer verecektir. Görüşmelerin çoğunluğu gelinlerin ailenin diğer fertleri ile olumsuz olaylar yaşamadığını öne çıkarmaktadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında ilköğretim mezunu ve yükseköğretim mezunları için bu yargılar değişiklik göstermemektedir. Eğitim süresinin gelinin aile hakkındaki görüşlerini olumlu ve olumsuz etkilemediğini kısmen söyleyebiliriz.

Araştırmada kadınların eşinin ailesi ile birlikte yaşaması ya da ayrı yaşaması gibi bir ayrım yapılmamıştır. Eşlerinin ailesiyle aynı şehirde yaşayan ve farklı şehirlerde yaşayan eşler ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Çocuklarının bakımında kayınvalidesinden destek alan gelinler bulunmakta ve bu durum onlar için olumlu etki yaratmaktadır. Eşinin ailesi ile farklı şehirlerde oturan bireylerle yapılan görüşmelerde mesafeden dolayı sorunların ortaya çıkmadığını, çok sık görüşemediklerinden dolayı herhangi bir olumsuz durum yaşanması için vakit kalmadığını dile getirmişlerdir. Eşleri ile diyaloglarını sağlam temeller üzerine oturtmuş olan bireylerin aile ilişkilerinin de problem olmadığı tespit edilmiştir. Evliliklerinin ilk yıllarında yaşanan problemlerin bir süre sonra ortadan kalktığını söyleyebiliriz. Genel olarak aile ilişkilerinde yapıcı tarafların bulunduğunu ve gelinlerin sözlü tartışmaya girmemelerinden dolayı sorunların olumsuz sonuçlar doğurmadığını söyleyebiliriz.

3.1. KAYINVALİDE- KAYINPEDER VE GELİN İLİŞKİSİ

Bu bölümde kadınlar ile yapılan mülakatlarda gelin ve kayınvalide-kayınpeder ilişkisinin bir de gelin tarafından nasıl değerlendirildiği, olayları nasıl şekillendirdiği saptanmaya çalışılacaktır. Gelinlere yöneltilen sorular aile içi iletişimin derecesini anlamaya yöneliktir. Genel olarak karşılıklı iletişimin önemli olduğu görüşünden yola çıkarak aile bireyleri ile kurulan ilişkilerin evlilikler üzerinde olası olumlu ve olumsuz etkileri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

1. Genel olarak kayınvalideniz/ kayınpederiniz nasıl özelliklere (olumlu, olumsuz) sahiptir, nasıl insanlardır?

“Genel olarak iyi insanlar. Ancak çok fazla fikir vermeyi, akıl vermeyi seven yapıdalar. Benim tercih etmediğim bir şey.” (A.K,31).

“Kayınpederim çok sinirliydi. O gelmeden kaşından gözünden anlardık o gelmeden her şey hazır olacak. Sofra hazır olacak. Yemek falan hazır olacak. Kayınvalidem hiç karışmazdı bize. Şunu pişirmeyin bunu yapmayın demezdi ne yaparsanız yapın derdi. Bize bırakırdı.” (A.B,46).

“Yapı olarak düzgün insanlardı. Bilinçli, yakın, samimi, düzenli insanlardı.” (R.İ,60).

“Benim hiçbir şeyime karışmazlar. Yanlarında olsam mutlaka karışırlar. Ben üç sene yaşadım onlarla. Yanlarında olsam karışırlardı ama şimdi ayırım karışamazlar.” (B.K,37).

“İyilerdi kayınpederim akrabaydı. Kayınvalidemle anlaşıyorduk kavga her evde olur.” (Y.A,57).

“Kayınpederimin olumlu bir yapısı vardır. Uzlaştırıcıdır çok fazla karışmaz müdahale etmez. Kayınvalidem de fikrini sorarsak cevap verir.” (S.G, 35).

“Kısaca cimrilerdi. Kazançlarını koruma amaçlı sıkıttığını yalarlardı.” (H.E, 64).

“Kayınpederim çok yapıcıdır. Olumludur. Kayınvalidem yaşa bağlı olarak biraz ilerledikçe gerçekten olumlu olmaya başladı.” (E.Ş, 41).

“İyi insanlardı. İkisi de iyiydi. Ama tabi. Olumsuz yanları da vardı.” (A.K, 48).

“Kayınpederim iyi bir insandı. Kayınvalidem hep onu yönlendirdiği için hırçındı. “Kayınvalidemi hiç sevmezdim.” (S.K, 45).

“Kayınpederim çok anlayışlı sevecen hiçbir şeye karışmayan tamamen her şeyi bize bırakır. Kayınvalidem biraz alıngandır ama asla beni ezdirmezler. Eşime müdahale ederler bana etmezler. Kayınvalidemin başkalarının hayatına müdahale etmesi beni çok rahatsız ediyor. Bana müdahale etmez ama başkalarıyla iletişim kurmayı çok seviyor ama olumsuz kuruyor.” (K.P, 35).

“Kayınpederimi çok severdim. Kayınvalidemi hiç sevmedim hala da sevmiyorum. Kayınbabam şuan da gelse güllere yatırır bakarım o derece. Kayınvalidemin bana hiç bir artısı olmadı. Beni hep evin hizmetçisi gibi gördü. Gelini kızı gibi görmedi. Misafir gelirdi ben en son planda olurdum. Yatak yap bulaşık yıka hizmetçi gibi görüldüm. Ötelendiğim için de kalbim ısınmadı. İnsan olarak seviyorum ama diğer türlü hiç sevemedim.” (P.Ö, 49).

“İyi insanlardır. Ben hiç kötülüklerini görmedim. Acı tatlı günlerimiz geçti ama birbirimizi kırmadık.” (M.A,35).

“Kayınpederim çok konuşkandır. Kayınvalidem tam tersine çok sakindir. İkisi de iyi insanlardır.” (D.D, 33).

“Kayınpederim yok. Kayınvalidem de çocuklarına çok düşkün. Kendini parçalar her dediklerini yapar.” (E.A, 31).

“Kayınpederim yumuşak başlı sakın daha kontrollüdür. Kayınvalidem biraz baskıcı ama çocukların iyiliği için yapar. Olumsuz yönleri ise her şeye fazla karışmasıdır.” (A.S, 26).

“Kayınpederim rahatsız olduğu için bir ilişkimiz yok. Kayınvalidemle de tabi ufak tefek pürüzler oluyor.” (T.M, 27).

“Genel olarak iyi insanlar. Tabi olumsuz yönleri de var. Kayınvalidem çok iyidir, bugüne kadar bana kırıcı bir laf söylememiştir. Ama kayınpederimle görüş olarak farklıyız. Hoşuma gitmeyen sözleri falan olabiliyor kendi karakteriyle ilgili ama onunla da bir problem yaşamadım.” (H.K, 26).

“Anlayışlılardır. Bana karşı kötü niyet beslediklerini düşünmüyorum.” (S.P, 25).

“Kayınvalidem tez canlıdır. Kayınpederim vaktini zamanını bekler.” (M.K, 26).

“Kayınvalideme 20 yıl dayandım. Benim için bana uygun bir insan değil. Yalan söyleyebilen değişik yapıda bir kaynana. Kayınpederim ben yeni evliyken ölmüştü.” (Ö.D, 41).

Katılımcılar kayınpederi ve kayınvalidesinin kişilik özellikleri sorulduğunda genel olarak iyi olduklarını dile getirmişlerdir. Kayınvalidesinin olumsuz özelliklerine karşın kayınpederinin daha sakın ve uzlaştırıcı olduğunu söyleyen katılımcılar bulunmaktadır. Kayınvalidesi için her şeye karışan, cimri, sıkıntılı yalan söyleyen, baskıcı gibi tanımlamalarda bulunmuşlardır. Kayınpederleri için ise daha yapıcı, sınırlı, uzlaştırıcı, konuşkan, kontrollü hırçın, sınırlı değerlendirmesini yapmışlardır. Eşinin ailesi ile beraber yaşayan bireyler kendilerini hizmetçi gibi gördüklerinden, kayınvalidesinin kayınpederinin yönlendirmesi ile sınırlı bir yapıya sahip olmasından

dolayı iletişimlerinin iyi olmadığını, evin kızı değil elkızı gibi görüldüğünü belirtmiştir. Bir katılımcı beraber yaşamadıklarından dolayı kendilerine karışmadığını ifade etmiştir. Genel olarak olumlu değerlendirme yapan katılımcıların yanı sıra olumsuz değerlendirme yapan katılımcılar da bulunmaktadır.

2. Onlarla olan ilişkilerinizi nasıl tanımlarsınız? (size karıştır, sizi takdir eder, size önem verir mi?) Onların tecrübelerinden faydalanır, yardım alır mısınız?

“Bana önem verirler. Beni takdir ettiklerini düşünüyorum. Tabi arkamdan ne diyorlardır bilmem ama. Diğer eltilerime kıyasla bana önem verdiklerini düşünüyorum. Ama karışamazlar. Ben o elektriği onlara vermediğimi düşünüyorum. Gerektiğinde sorarım tabi. Niye sormayayım sonuçta annem benim.” (A.K,31).

“Kayınvalidem ben bilmem siz yapın derdi. İki tane görümcem vardı, bekârlardı benden büyüklerdi. Onlar üstlenmiş mutfağı kayınvalidem elini çekmiş her şeyden o yüzden karışmazdı.” (A.B,46).

“Önem verirlerdi, severlerdi. Kayınvalidemin çok takdir ettiğim yanları vardı. Örnek aldığım şeyler oldu.” (R.İ,60).

“Takdir etmezler. Kayınvalidemden bir şey öğrenmedim.” (B.K,37).

“Büyüğüm diye saygı duyulurdu, bizim adetlerimiz ağırdır. Tartışma olsa da yansıtmazdık kaygılarımızı onlar konuşmazsa biz konuşurduk. Kayınvalidem kendin yap kendin öğren derdi. Ama ona sormadan da bir şey yapamazdım. Bilmediğimi ona soramazdım komşuya sorardım.” (Y.A,57).

“Kayınvalidemin tecrübelerinden faydalanırım. Aile işlerimize çok karışamazlar. İlk çocuğumun bakımında müdahale etmişti. Çocuğuma o bakıyordu. Benim vermek istemediklerimi o veriyordu. Bu yüzden ikinci çocuğuma özel bakıcı tuttum. Eşimle olan ilişkiye çok fazla karışmazlar” (S.G, 35).

“Hiç adam yerine koymadılar. Oğlanları beni sevip de aldıkları ve benden vazgeçiremedikleri için hiç sevmедiler beni. Eşimin ailesiyle aile dostuyuz biz bir de. Önceden çok samimi olduğumuz için 40 gün sürmeyen bir düniürlük yaşadık. Çok samimiydik ama beni alınca ailemin gelmesi onları rahatsız etti. 7 ay durduk ama 7 gün gözü yaşsız giremedim yatağa.” (H.E, 64).

“Hayır karışmazlar. Kayınpederimle birçok konuyu daha rahat konuşabilirim. Beni anlar, takdir ederler. Dile getirirler sık sık.” (E.Ş, 41).

“Takdir ederdi. Eşim de ailesi de.” (A.K, 48).

“Eşimin ailesi takdir ettiğini hiç sanmıyorum. Etselerdi böyle olmazdık. Tecrübelerinden faydalanırdım. Yemek yapmayı bilmezdim öğretirdi.” (S.K, 45).

“Beni her yerde över. Gelinim der başka bir şey demez kendi çocuklarım bir yana sen bir yana der. Beni çocuklarından ayrı tutar. Yemek tecrübelerinden faydalanırım başka değil.” (K.P, 35).

“Kayınvalidemden görüp örnek aldığım hiç bir şey yok. Ama kayınpederim bardak da yıkasam her işimi takdir ederdi, severdi de. Mesela yeri gelirdi karşılık verirdim. Salim kafayla oturup düşündüğü zaman bana hak verirdi. Gelinim haklı diyerekten hatasını anlar gelir bana özür dilerdi. Aramız o kadar baba kız gibi güzeldi.” (P.Ö, 49).

“İyidir takdir ederler.” (Z.K, 37).

“Tabi ki kayınvalide biraz karışayım, eleştireyim, konuşayım oldu ama eşim iyidir bu konuda eşinle anneni ayrı tut derler ya eşim de öyle yaptı. Tecrübelerinden faydalanırım. Sonuçta o da bir anne. Sayarım ve severim.” (M.A, 35).

“Saygı çerçevesinde, mesafeli. Bana önem verirler takdir ederler” (D.D, 33).

“Ben bu tarz ilişkilerde biraz mesafe olması gerektiğini düşünüyorum. Çok cana yakın bir ilişkim yok. O görünce sarılır eder.” (E.A, 31).

“Kayınpederim yumuşak başlı sakın daha kontrollüdür. Kayınvalidem biraz baskıcı ama çocuklarının iyiliği için yapar. Olumsuz yönleri her şeye fazla karışıyor olması” (A.S, 26).

“Karışmaz, çünkü aynı evde oturmuyoruz. Ben onlardan yardım alırım. Yemek konusunda.” (A.İ, 35).

“Takdir etme huyları yoktur. Yemek değil de tecrübelerini örnek alıyorum.” (M.B, 28).

“Mutlaka çocukta daha çok iyi oluyor. İlişkimiz iyidir, oturup konuşabiliriz.” (T.M, 27).

“Onlara gittiğimde değer verirler hiçbir şeyime de karışmazlar. Onlar köyde yaşadığı için tecrübesini bana çok aktarmaz. Sen nasıl istersen derler.” (H.K, 26).

“Fazla karışmazlar ama uyarırlar yanlış bir şey yaptığımda şöyle yapsan daha iyi olur diye beni yönlendirirler. Tecrübelerinden bazen yararlanırım. Kendi ailem karışmaz.” (S.P, 25).

“Az bulunan bir kadındı, herkesin kayınvalidesini görüyorum ama benimki hiç görmediğim bir tipti.” (Ö.D, 41).

Katılımcılardan ilişkilerini tanımlamaları istendiğinde bir kısmı kendilerine önem verildiğini bir kısmı ise değer görmediğinden bahsetmiştir. Gelenek ve adetlerin ağır olmasından dolayı saygı gösterdiklerini herhangi bir problem olsa dahi yansıtamadıklarını söylemiştir. Eşinin ailesinin evlendikten sonra anne ve babasının eve gelişlerinden dahi rahatsız olduklarını bu durumun kadın tarafından zor bir süreç olduğunu ve mutsuzluğa yol açtığı görülmektedir. Gelinlerin bazıları kayınvalidesinin tecrübelerinden yararlanmadığını ya da herhangi bir yardım almadığını belirtmiş bir kısım ise çocuk bakımı ve yemek konusunda tecrübelerinden faydalandığını söylemiştir. Bazıları her konu da kendilerine karıştığını bunun daha fazla yönlendirme şeklinde olduğunu, çocuklarının iyiliğini düşündüğünden baskı yaptıklarını düşünmektedirler. Takdir edildiğini düşünen katılımcı sayısı çoğunluktadır.

3. Kayınvalidenizle ve kayınpederinizle ilişkiniz nasıldır? He konudan konuşur paylaşmada bulunur musunuz? (örneğin, eşinizle ilgili meseleler, çocuklarınız, kendi aileniz ile olan ilişkileriniz, çocukların davranış kalıpları, kadınsal ve dinsel konular gibi).

“Kendi annem gibi olmasa da iyidir. Severim. Fikirlerine önem veririm. Her konuyu konuşurum ama eşimle alakalı şeyleri pek paylaşmaya gerek duymam. Ekstra konular, farklı sohbetler olsun he konuda konuşurum ama eşimle olan şahsi meseleleri, kavgaları asla anlatmam. Evimizden bu konu çıkmaz.” (A.K,31).

“Yok konuşamazdık. Kayınvalidem yaşlıydı. Öyle anlatma falan olmazdı. Görümcelerle daha iyi konuşurdum o konuları. Görümceler ufak tefek karışırdı. Eşime söylerlerdi genelde. Eşim o zaman tabi ailesini haklı görürdü. Şimdi ben çok yanlış düşünmüşüm diyor. Ben seni boş yere kırmışım diyor. Benim yüzüme söylemezlerdi. Söylese zaten.” (A.B,46).

“Çok mükemmel olmasa bile ben çok saygılı davranırdım ona karşı. Konuşurduk. Onlardan iyi güzel şeyler alırdık. Çözemediğimiz yapmadığımız şeyler olduğunda.” (R.İ,60).

“Kayınvalidemle hiçbir şey konuşmayız. Kayınpederim de öyle. O bana ne yapıyorsunuz iyi misiniz? Diye sormayınca bende sormam. O büyük ya çocuklar nasıl ne yiyorsunuz içiyorsunuz o benim büyüğüm sormayınca ben de sormam.” (B.K,37).

“Konuşamazdık. Muhabbet edemezdik. Bizde gelin konuşmaz. Onlar izin verirse konuşurduk. Bizim âdetimiz ağır olur. O yüzden konuşamayız.” (Y.A,57).

“Eğer o problemi çözebilecekse sorarım. Ailemle ilgili şeyleri falan anlatmam. Çok fazla söylemem. Yani biraz daha resmiyim çok fazla özelime girmem.” (S.G, 35).

“Şakaya vurdurdum hep yoksa kafayı yerdim bu zamana kadar. Konuşma ortamımız yoktu onlarla. Onların her davranışı bana benimkiler ona tersti.” (H.E, 64).

“Daha çok resmiydim. Normal konuşurdum ama eşimle sorunlarımı anlatmazdım. Mutlu oluyorlardı ben anlatınca.” (S.K, 45).

“Eşimle ilgili sorunları bir tek kayınvalidemle paylaşıyorum kendi annemle bile paylaşmam. Benim ailem kin besler diye onlara anlatmam. Aynen sosyal muhabbet ederim isimle ilgili konuşmam anlamayacağı için.” (K.P, 35).

“Hayır, bizim hiç oturup sohbet muhabbet ettiğimiz olmadı. Mesela o çoğunlukla kızlarının yanına giderdi. Köyde oturduğumuz için fazla yiyecek içeceğimiz yoktu. Mesela evde para varsa eve sebze meyve et sut alınıyorsa o para bitene kadar köyde kalırdı bizimle yaşardı. Para yoksa şehre gider orda kalır yer içerdi. O yüzden de yatağa bağlı kayınvalidesine 9 sene ben baktım. Her Cuma banyosunu yaptırır tırnaklarını keserdim. Onunla ilgilenir makine olmadığı için çamaşırını elimde yıkardım. O yüzden kayınvalidem bana artı bir şey getirmede. Ne o bana karışırdı ne ben ona karışırdım.” (P.Ö, 49).

“Eşimle ilgili konuşamam ama günlük hayattan muhabbet ederim.” (Z.K, 37).

“İlk evlendiğim dönemde tanımak adına çok şeyimi paylaşmadım. Biraz geride durdum. Sonucunu düşündüğüm için tanıdıkça eşimle ilgili olan konuları tanıdıkça paylaştım.” (M.A, 35).

“Biraz resmiyiz. İster istemez resmiyiz.” (A.İ, 35).

“Konuşuruz paylaşıyoruz ama çok resmiyizdir. Konuşurum genel olarak.” (M.B, 28).

“Konuşmayız. Bazen günlük meselelerden.” (T.M, 27).

“Kayınvalidemle o yaşça benden baya büyük olduğu için sohbet etmem. Genelde günlük hayattan konuşuruz. Günlük hayattan konuşurken keyif alırım.” (H.K, 26).

“Daha çok anne kız gibiyizdir. Eşimle olan problemlerimden bahsederim.” (S.P, 25).

“Hayır, hiç özel bir şey bahsetmezdim. Çünkü o frekansı yakalayamadım ben onda.” (Ö.D, 41).

“Yok sınırlıdır. Genel konuşurum. Ailevi meseleleri anlatmam.” (K.K, 27).

Görüşmeye katılan bireylerin kayınvalide ve kayınpederiyle olan ilişkileri genel olarak iyidir. Aile bireyleri ile konuştukları konular arasında günlük sohbetler, eşiyile ilgili meseleler bulunmaktadır. Katılımcıların bir kısmı, eşi ve ailesi ile ilgili konulardan bahsetmezken bir kısmı kayınvalidesi ile paylaşmaktadır. Bunun sebebi ise eşini en iyi tanıyan kişinin kayınvalidesi olması ve çözüm bulabileceği düşünülen konularda paylaşımında bulunmaktadırlar. Kayınvalidesi ya da kayınpederi ile herhangi bir paylaşımında bulunulmamasının sebebi gelenek ve göreneklerin ağırlığından dolayı konuşulmayacağı düşünülmesi, aile içi meseleleri dışarı taşımamak istenmesi, kendi ailesi ile ilgili meselelerde resmi durulması gerektiğinin düşünülmesinden dolayıdır. Bazı katılımcılar ilişkilerinde resmiyet taraftarı olduklarını, eşi ile ilgili meseleler konuşulduğunda karşı tarafın mutlu olduğunu düşünmelerinden dolayı günlük meselelerden paylaşımında bulunmayı tercih etmektedirler.

4. Kayınvalideniz/Kayınpederiniz ile anlaşamadığınız, tartıştığınız konular var mı? Tartıştığınız durumlarda aranızı nasıl düzeltirsiniz?

“Tartıştığımız değil ama. Eşıme düşkünlüğü beni bazen geriyor. Tamam, her yaşta çocuktur ama çok üzerine düşmesi, işten geldin mi diye araması vs. buna benzer çok fazla koruması kollaması 5 yaşındaki çocuğu koru da 30 yaşındaki adamı koruması bana biraz abes geliyor. Hiç tartışmadım.” (A.K,31).

“Genelde ben konuşurdum. İlk tepki benden olurdu. O pek konuşmazdı.”
(A.B,46).

“Olurdu. Çok yoğun tartışmazdık. O kendi şeyini bilirdi. Bende o çizgiyi aşmadım. İkimizde bir yerde kalmayı başarırđık. Kırıcı bir şey yaşamadık. Ailevi mesele için içine girmezdi. İki tarafta sever sayardı birbirini. Ben herhalde biraz daha sıra dışıydım o kurallara. Eşimin ailesi afyonun köklü bir ailesinden. Bir takım kurallar var. O kuralların dışına çıktığım zaman eleştiri aldığım olurdu. Kayınpederimle hiç ters düştüğüm durum olmazdı. Hep çözümcü bir insandır, yapıcıdır. Kayınvalidem dobraydı rahattı. Aracı falan koymadan işi büyütmeden direk bana söylerdi. Ben o dönemde çocuktum, kendi egomda ısrarlı davrandığım için çok kabul eder durumda görünmezdim. Şimdi onun yaşına geldiğimiz zaman onun gösterdiği yolda ne kadar haklı olduğunu görüyorsun. Çağ farkı ve yetiştirilme farkı. Ben tek çocuk büyüdüğüm için çok kural sınır olmazdı. Ailem beni özgür bırakırdı mesela. Çok kuralcı, olması gerektiği gibi yetişmedim. Fikirlerim doğrultusunda bir insandım. Kız olunca belki hoş görür, gelin olunca göze batar. Beraber yaşadığımız sürece biraz daha onların kuralları geçerliydi.” (R.İ,60).

“Şuan yok. Eskiden oluyordu tabi. Benim her şeyi yapmamı isterdi ben de yapmayınca tartışırdık tabi. Surat asılır mutlaka. Tartışmadan sonra hiç bir şey olmamış gibi davranıyorduk. Aynı evdesin çünkü.” (B.K,37).

“Tartıştığımız fazla olmazdı. Korkardık çekinirdik karşısında laf söyleyemezdim.” (Y.A, 57).

“İşte bu çocuk konusunda olmuştu. Giyim kuşam olabilir bazen. Onun sevmediği şeyleri giydiğim zaman beğenmez. Tartışmam ki. Tartıştığım zaman eşimle olan ilişkim kötü olacaktır telafi etmek zor olacaktır. Susarım konuşmam.” (S.G, 35).

“Kayınvalidemle yüz yüze tartışma olayımız olmadı, olmazdı. Ben sözel diyaloga pek girmem. Bir de büyük oldukları için tartışmazdım. Kayınpederim kayınvalidemden daha fazla kayıncılık yapmıştır bana. Maaşımı benden istedi. Eşiminkini veririz ama benim annem çok hastaydı, sürekli doktora giderdik. Babam terziydi. Doktora ver para, eczaneye ver para, onun arda kalanıyla bizi okuttu ben kayınpederime mi verirdim maaşımı. Babamın emeği o. Onun için ben parayı vermeyince bana düşman oldu. Öldü gitti eşime düşmanlığı benim param yüzündendi. Yok, yoksul değil ama teslim etmediğim için sevmedi. Bana getireceksin benden

harçlık isteyeceksin dedi bana. Eşiminkini alsın ona karışmam. Eşim bana kesinlikle bir şey demedi. Sen bilirsin dedi. Çünkü benim yetişme tarzımı babamın durumunu biliyordu. Abdest alırken girsem koşa koşa gider havluyu verirdim su dökerdim. Köyden almak istediler gelini eksiklik hissetmesinler diye bende elimden geleni yaptım.” (H.E, 64).

“Yeme içme konusunda değil de gezme konusunda anlaşılamadık. Yüz şeklinden bilirdim tartışacağımızı ama biz gece 12den sonra yapardık yapacağımızı.” (A.K, 48).

“Oğlunu benden kısıkanıyordu. Benim elimin çok bol olduğunu oğlunun benim yüzümden adam olmayacağını söylerdi.” (S.K, 45).

“Mesela tarlaları ortağına verirdi. Ortağı da onu çok kullanırdı. Ben de onu uyarmak için çok uğraşırdım. Kavga ederdik sonra da düşünür hak verirdi. Eskiden kooperatifler vardı. Tarladan kaldırdığımız ekinlerin kazancını götürüp kooperatife yatırırđık. O zaman da biz geçinmekte zorlanırdık. Biz tarlaları ortağına veriyoruz neden zorluk çekiyoruz? Ortağı bizden daha çok kazanırdı ama biz ona hizmet ederdik. Kayınvalidem ile sözlü tartışmamız yoktu. Hala muhatap olmayız. İçten pazarlıklıldır. Ben de ne düşünüyorsa yüzüme söylesin isterim.” (P.Ö, 49).

“Bu zamana kadar ciddi bir tartışma yaşamadık. Birbirimizin hayatına karışmayız.” (D.D, 33).

“Şuan öyle bir konu yok ama geçmişte olan konularda özel günlerde arar arayı yumuşatırım. Eskiden aramamam sürekli ilgi beklemesi bunlar problemdi.” (A.S, 26).

“Biraz resmi olduğumuz için hiç tartışmadık.” (M.B, 28).

“Çok büyük tartışmalarımız olmadı. Çocuk yüzünden tartışıyoruz yemek konusundan bir de.” (T.M, 27).

“Çok mükemmeliyetçi bir insan olduğu için tartışırız. Arayı da hiçbir şey olmamış gibi davranarak düzeltiriz.” (S.P, 25).

“Yani bazen bu durumlarda da alttan alıyorum. Tartışma sonlanıyor. Yapılan bir iş hakkında ya da bir karar aldıysa farklı düşünüyorsa çatışıyoruz.” (M.K, 26).

“Tartıştım diyemem sadece görüşmüyorum. Saygı çerçevesi içinde diyebilirim.” (Ö.D, 41).

Katılımcıların bir kısmı kayınvalidesi ve kayınpederi ile herhangi bir tartışma yaşamadığından bahsetmiştir. İlişkilerini saygı çerçevesinde yönlendirdiklerini, resmi durduklarını, görüşme sıklıklarının olmamasından dolayı büyük sorunlar yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Sorun yaşayan bireyler ise kuralcı bir aile olmasından dolayı, çocuk bakımı, gezme, sürekli ilgi beklentileri, oğlunu kıskanmaları sebeplerinden dolayı tartışmalarını arayışla düzeltmek için ise ya sustuklarını ya da hiçbir şey olmamış gibi davranarak arayışla yumuşattıklarını, özel günlerde arayarak gönül aldıklarını belirtmişlerdir. Kayınpederinin kayınvalidesinden daha çözümcü bir yapıya sahip olduğundan dolayı onunla hiç yoğun bir tartışma içine girmediğini ancak kayınvalidesinin daha dobra dobra ve baskıcı bir karaktere sahip olmasının hayatlarında problem olduğunu ifade etmiştir. Aralarında herhangi bir problem olduğunda aracı olmadan kendi aralarında çözüme kavuşturduklarını söylemiş problemlerin temel noktasını kuşak ve yetiştirilme tarzının farklı olması, daha özgür bir aileden gelmiş olması, egosunun zedelenmesine bağlamıştır. Ev içinde tartışmaların kızı olsan hoş görüleceğini ancak gelin olunca tahammülün daha az olduğunu düşünmektedir. Yaş ilerlediği zaman kayınvalidesi ve kayınpederine hak verdiğini birçok konu da egosundan kaynaklı yanlış tepkiler verdiğini düşündüğünü söylemiştir.

5. Evlendiğiniz zaman beraber yaşayacağınızı biliyor muydunuz? Bu durum sizi olumlu ya da olumsuz nasıl etkiledi bahseder misiniz? (ayrı yaşıyor ise) Daha bu konudan bahsedildi mi? Siz hiç eşinizin ailesi ile beraber yaşadınız mı? Beraber yaşamınız teklif edilse kabul eder misiniz?

“Hayır. Onun ailesi istemez zaten. Eltimin çocuğuna bakıyorlar. Evleri küçük. Biz eşimin işi dolayısıyla tayinciyiz sonuçta. Eşim polis memuru. O yüzden aynı yerde yaşamamız söz konusu değil, onlar söz konusu yapmadı. Beraber yaşamayı eşim asla kabul etmezdi zaten.” (A.K,31).

“Ev kendimize ait olunca gerek olmadı. Kabul eder miydim? Hiç düşünmedim ama o zaman şartlar onu gerektirseydi bende birlikte otururdum. Ama çok huzursuzluk olurdu. Kendi evimdeki rahatlığım olmazdı.” (A.B,46).

“Beraber yaşayacağımızı biliyordum. Şöyle bir iyi yanı vardı. Olayların çok üstünde durmazdım. O gün bir şey yaşandıysa çok üstünde durmazdım. 1 saat sonra hiçbir şey olmamışçasına davranırdım. O da onlara herhalde unutturur affettirirdi. Sürdürülmezdi. İki tarafı da düzene sokardı” (R.İ,60).

“Beraber yaşayacağımızı biliyordum. Yeniden beraber yaşamazdım çünkü evlendikten sonra eşim askere gitti. Birde hamileydim. Eşim gitti, doğum yaptım. Çocuğum 6 gün boyunca ağladı. Doktora falan getirtilmediler. Ben kendi çabalarımla baktırdım. Ben altınımı sattım baktırdım. Hala içimden çıkmaz. Asla yeniden birlikte yaşamam ama insanlık hali bir şey olur. Bakılmak zorunda kalır o zaman gelsinler bakarım ama onun dışında kesinlikle birlikte yaşamak istemem.” (B.K, 37).

“Biliyordum. Aynı köye gelin gittim. Hasta oldum depresyona girdim. Konuşamadım üzüldüm. Anne babaya anlatamazdık. Anne tarafına anlatamıyorsun. Çok çektik. O yüzden beraber de yaşamam.” (Y.A, 57).

“2 gün 3 gün yaşamışumdır. Daha uzun olmaz. Ben onun evine gittiğim zaman rahat edebiliyorum ama o rahat edemez. Benin evime geldiği zaman diken üstündeymiş gibi olur o öyleyken ben de rahat edemem ama onun evindeyken daha rahat olur gibi. Zorda kalırsam belki.” (S.G, 35).

“Maalesef. Bize ev tutuldu o hafta içinde kendi eşyalarını da bizim eve getirdiler. Oğlan, gelin çalışıyor onlar getirecek parayı. Hastalara iğne vurup onunla geçiniyordu. Bizim köyün tabiriyle yıkık bir yere yurt yapacaktı. Adamcağızın hayalleri suya düştü benim yüzümden. Olumsuz çok şey etkiledi. Eşimle alakalı. Başta büyük olsun diyemiyorum çünkü olmadı. Yatağını yapmadım diye eşime şikâyet ettiler. Yatak namahremdir. Ben yatağa dokunmam herkesin iyisi olur kötüsü olur. Sürekli hizmet beklerlerdi.” (H.E, 64).

“Kabul etmezdim. Üniversiteyi zaten dışarda okudum. Sonra ayrı bir evde yaşamaya başladım. Sonra evlendim. Kendi ailemle bile yaşamak zor gelirdi. Belli bir düzen kuruyorsunuz kendi hayatınıza dair, o yüzden istemezdim zor olabileceğini düşünürdüm.” (E.Ş, 41).

“Tabi ki de biliyordum. Afyonlu olduğumuz için, ben de kalabalık aileden geldiğim için çok zorluk çekmedim.” (A.K, 48).

“Birlikte yaşamayı kabul etmezdim. Yaşantımız değişik. Onlar muhafazakâr ben de modernim o yüzden anlaşmazlık olurdu beraber yaşasaydık.” (S.K, 45).

“Hiç beraber yaşamadık. Zorunluluk olursa yaşarım ama diğer türlü birlikte yaşamam. Herkesin özel bir hayatı olmalıdır. Kendi ailemle de birlikte yaşamam.” (K.P, 35).

“O konuda bana yalan söylediler. Bir ay kayınvalidesiyle yaşayacak sonra eşi çalıştığı yere Balıkesir’e götürecek dediler. Bir ay geçti ben eşime sordum ne zaman gideceğiz diye. O da bana benim haberim yok, işim de yok istersen kal istersen git dedi. Ben de köyde nereye gideyim dedim. Evlenmiştim bir kere. Sonradan işi oldu. O zaman fazla etkilenmiyordum. Görümce, yaşlı babaanne, kayınpeder, kayınvalide, eşim ve ben altı kişiydik. Benim ailem de köyde çok kalabalıktı. On yedi kişinin içinden geldim ben buraya. Bizim ailemizde bir tartışma olduğu zaman aile büyükleri oturur dinlerdi kim haklı kim haksız birbirimizden özür diletirdi. Her yerde tartışma olur ama adalet de vardı. Burada o yok. Küsmüşsün ağlamışsın üzölmüşsün kimsenin umurunda değil. Seni ciddiye alan ilgilenen kimse olmazdı. O da sana çok eksi olarak dönüyor. Derdini anlatamıyorsun haklı da olsan karşında kimse seni dinlemiyor.” (P.Ö, 49).

“Hayır, hiç beraber yaşamadım. Beraber yaşamayı kabul etmem. Kayınvalidemle bir problem yaşamadım ama eşimin tavırlarından dolayı kabul etmem.” (Z.K, 37).

“Hiç yaşamadık. Birlikte yaşamayı kabul etmezdim. Ben şöyle söyleyeyim. Ben evlenmeden önce anneannem kayınvalidenin yanına verme bu kız kavga eder derdi. Etrafımızdakileri yaşantılarını görüyordum. Ben evleneceğimiz zaman ayrı yaşamayı teklif ettim eşim de kabul etti.” (M.A, 35).

“Hayır, öyle bir talepleri olmadı.” (D.D, 33).

“Zorda ve mecbur kalmazsa etmem. Çünkü insan evinde rahat olmak istiyor.” (E.A, 31).

“Hayır, birlikte yaşamayı kabul etmem. Ben her ailenin özel olduğunu evin ev üzerinde olmayacağını düşünüyorum.” (A.S, 26).

“Ayrı yaşayacağız diye biliyorduk ama ilk evlendiğim zaman 6 7 ay kadar yaşadık bu beni olumsuz etkiledi.” (T.M, 27).

“Bir çatı altı karı kocanıdır onlar olursa özgür olamam. İstediyimi yapamam rahat giyinemem yeri geliyor tartışıyorum onların yanında yapamam.” (H.K, 26).

“Etmezdim. Belki tanımadan önce ederdim ama tanıdıktan sonra etmezdim.” (Ö.D, 41).

“Kabul etmem. İyiliğin bozulmasını istemem. Kaynananın iyisi uzaktadır gibi düşünüyorum. Eşimle aram bozulmasın diye kabul etmezdim.” (K.K, 27).

Katılımcılardan 6 tanesi eşinin ailesi ile birlikte yaşamıştır. Diğer katılımcılar ise beraber yaşama teklifi geldiği takdirde mecburi bir durum değilse kabul etmeyeceklerini evlerinin ayrı olmasının daha sağlıklı olacağı kanaatinde dirler. Bir dönem beraber yaşamış olan katılımcılar aile bireylerinin ilgisiz davranmaları ve evdeki olumsuzluklardan evliliklerinin ve ruh sağlıklarının kötü etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Beraber yaşamış bireylerin depresyona girdiği, sıkıntılı süreçler geçirdiği görülmektedir. Herhangi bir sorun çıktı zaman hiçbir şey olmamış gibi davranarak konuyu kapattıklarını ya da sustuklarını bu şekilde sorunun da ortadan kalktığını ifade etmişlerdir. Gelinlerin kendi ailelerine olumsuz durumları anlatamamaları, bireylerin susup her şeyi içine atması ilişkilerini zedelemiş, evliliği çekilmez hale getirmiştir. Beraber yaşamamanın olumlu bir durum olmayacağını düşünen bireyler çiftlerin evlerinin ayrı olması taraftarıdır lar. Çünkü eşleri ile olan ilişkilerinde özgür olamayacağını, rahat hareket etmeyeceğini düşünmektedirler.

6. Kayınvalidenizin/ kayınpederinizin sizi evin bir bireyi olarak gördüğünü düşünüyor musunuz?

“Genelde geline elkızı gibi bakarlardı. Kendi kızı gibi tutmazlardı Bir yabancı gibisin. O evin işini yapıyorsun temizliğini yemeğini yapıyorsun ama seni o evin gerçek kızı gibi görmezlerdi. Kayınpederim de aynı şekilde. Bu durum sizi rahatsız eder miydi? Etmez mi mutlaka ediyordu. Bir de nişanlıyken kendi kızları gibi pohpohlamalar falan. Evlenince hepsi biranda bitti gelin oldun artık. Araya mesafe girdi.” (A.B, 46).

“Görürlerdi. Fikrim sorulurdu. Önemsenirdi.” (R.İ, 60).

“Görmüyorlardı. Akraba olduğumuz halde görmüyorlardı.” (B.K, 37)

“Hayır. Gelin olarak. Gelin yapamaz, gelin giyemez. Kızlarına alır bana almazlardı. Gelin ne yapsa göze batardı. Eskiye giysin gibi.” (Y.A, 46).

“Hayır. Çalışan kötü olur denirdi. Azgın olur, saygısız olur. O yüzden evin bireyi olarak görülmedim.” (H.E, 64).

“Gelin ifadesini hiç kullanmadılar. Kızım diye hitap ederlerdi hep. Daha sık görüşüyor olsak kayınpederim fikirlerimi sorabilirdi ama. Onların yaşamları daha bağımsız bizden o yüzden aramızda bir fikir alışverişi de olmuyor.” (E.Ş, 41).

“Kızlarından üstün gördüler. Eşim 6 kardeşi. Benim saygıma karşı onlar da sevgisini verirdi.” (A.K, 48).

“Gelin olarak görüyorlardı. Benim fikrimi almazlardı.” (S.K, 45).

“Kesinlikle görüyorlar.” (K.P, 35).

“Zannetmiyorum. Evde bir eşya gibi görürlerdi.” (P.Ö, 49).

“Evet görür. Değer verirler.” (M.A, 35).

“Zaman zaman diyelim. Bazen çok çok iyi bazen farkında değil bence.” (E.A, 31).

“Görüyorlar diye düşünüyorum.” (M.B, 28).

“Evet, eşimden daha çok benim üstüme düşüyorlar. Hiç gelin demediler hep kızım derler. Gelin olduğumu hiç hissetmedim.” (H.K, 26).

“Evet görüyorlar. Fikirlerimi soruyorlar.” (S.P, 25).

“Görüyordu tabii. Karışmazlardı.” (Ö.D, 41).

Katılımcılara kendilerini evin bireyi olarak görülüp görülmediği sorusu yöneltildiğinde genel olarak değer gördüklerini ve fikirlerinin alındığını söylemişlerdir. 6 katılımcı ise evin bireyi olarak değil gelin olarak yani elkızı gibi göründüklerini söylemişlerdir. Bu yanıtları vermiş olan katılımcılar daha öncesinde kayınvalidesi ve kayınpederi ile aynı evde yaşamışlardır.

7. Kayınvalidenizin/kayınpederinizin oğlunu sizinle paylaşamama durumu olduğunu düşünüyor musunuz?

“Evet. Paylaşamama değil de kocamı dizlerine yatırıp saçlarını okşamayı bana tuhaf geliyor. İyi olayım ister her zaman ama. Galiba biraz gelinlik dedikleri yaptıkları batıyor sanırım.” (A.K,31).

“Kayınvalidemde oldu. Benim eşimi çok severmiş. İlk üç kızdan sonra eşim olmuş sonra iki kızı daha olmuş. Erkek çocuğuna çok değer verilen bir aileydi. Kayınpederim de öyle çok değer verirdi. Kayınvalidem de evlenince erkek çocuğu elinden gidiverdi gibi geldi onlara, o yüzden biraz mesafelilerdi. Tepkisini nasıl gösterirdi? Oğlum bana gelmez oldu gibi fark ettirmeden laf sokuyordu. Kayınvalidem biraz fazla bağılydı eşime o biraz kıskandı.” (A.B,46).

“Öyle bir durum hiç olmadı. Her ne kadar ataerkil ailede olsa da aydın insanlardı. Paylaşımçı. Seni hep varsayarlardı.” (R.İ,60).

“Vardı. Eşim benim istediklerimi yapıyor onlarda bunu fark ediyor. Aslında ailesine karşı da iyidir. Ama bana o kadar iyi davranmasın istiyorlar. Onlara karşı iyi, bana karşı sert olsun.” (B.K,37).

“Oldu. O dönemlerde oldu. Kayınpederim değildi. Eşim kayınvalidemi dinler bana eziyet ederdi.” (Y.A, 46).

“Kayınpederim yapmaz öyle bir şey eminim. Kayınvalidem de yansıtmadı bana evlerimiz yakındı onları da görüyorduk. Kıskançlık falan olmadı.” (S.G, 35).

“İlgisizlerdi oğullarına karşı. Ben sevdim yeter. 13 yaşında sevdim. O da 14 yaşındaydı.” (H.E, 64).

“İlk zamanda kayınvalidemde oldu. Bu sadece bana da değil üç erkekler. Üçüncüde bu azaldı, bende daha fazla oldu. Abisinde daha çok yaşandı. Eşiyle arasını açma senin eşin böyle şöyle gibi. Evliliğin ilk yıllarında yaptı.” (E.Ş, 41).

“Kayınvalidemin beyin damarında tıkanıklık vardı. Asabiydi. Hareket ve tavırlarından belli oluyordu. Ben susardım. Sustuğum zaman geçinirdik.” (A.K, 48).

“Kayınvalidemin vardı. Kayınpederimin yoktu. Biz yeni evlendiğimizde takıları çok severdim. Eşim anneme söyleme derdi. Annesi kıskançtı. Problem çıkaracağını bildiği içindi belki de. Kayınvalidemle rekabet içinde hissediyordum. Yemeği kötü yapsam da sorun çıkarmazdı eşim. Ben el işi falan yapıyorum sen maddi yönden eşine destek olmuyorsun diye başıma kalkardı.” (S.K, 45).

“İlk evlendiğim 3 yıl ile şuan ki yasadıklarımız çok farklı. Bana gereksiz tepkiler veriyordu. Bizim düğün fotoğraflarımızı yırtmıştı mesela.” (K.P, 35).

“Zannetmiyorum. Eşime de önem vermezlerdi. Çünkü arka arkaya doğum yapmış kayınvalidem. Eşime hiç bakmamış. Ortalıkta eltileriyle büyümüş eşim. Kayınım ilk büyüdüğü için özgür büyümüş. İçkisi kumarı hep harçlığı cebine koyulmuş. Benim eşim de öyle olmasın diye baskı altında yetiştirmişler. Bu durum da sonra bana olumsuz olarak döndü. Eşim çok iyi niyetlidir ama aile konusunda hala devam ediyor.” (P.Ö, 49).

“Olabilir. Yani kesinlikle hiç öyle bir şeye rastlamadım diyemem. O çok çalışıyor çok yoruluyor gibi tavırları vardı.” (Z.K, 37).

“Yani oldu. Bir şeyler pişirsin oğlum yesin bunu yaptım falan oldu. Evinde kaldık mesela beraber yatırmak istemezdi bizi. Bana ayrı yatak yapardı. Artık ne düşünürdü bilmiyorum. Biz de eşimle taviz vermedik.” (M.A, 35).

“İlk zamanlar evet ama şimdi değil. Yemek yaparken falan en güzel ben yaparım diye bir yarışa girdi. Cay getirir önce ona verir yemek yenirken falan hadi oğlum ye der.” (E.A, 31).

“Hayır. Eskidendi ama su an hayır. Eskiden eşimin bana yaptığını kendisine de yapılınsı istiyordu.” (A.S, 26).

“Hayır, ama dedesiyle babaannesinde vardı o. Eşim biraz dedesiyle yaşamış. Beni benimsememişlerdi bariz belli ediyorlardı.” (M.B, 28).

“Yani bazen ama o da benim bencilliğim diyebilirim.” (T.M, 27).

“Hiç düşünmedim. Benden oğlunu kıskanmaz.” (S.P, 25).

Katılımcılara oğlunu paylaşamama durumu sorulduğunda çoğu genel olarak kayınpederinin böyle bir yaklaşımı olmadığını ancak kayınvalidelerinin evlendikleri ilk dönemlerde kıskandığını ve eşiyile aralarının açıldığını dile getirmişlerdir. Kayınvalidenin oğlu ile gelini arasına girmek istemesi ve gelini kabullenemeyişinden dolayı sıkıntılar yaşandığını belirtmişlerdir. Kayınvalidenin oğlunu elinden alınmış gibi hissetmesinden dolayı geline laf soktuğunu ve eşine fazla bağlı oluşundan dolayı kendisine tepki gösterdiğini gözlemlediğini dile getirmiştir. Evliliğin ilk yıllarında kayınvalidelerinin farklı karakterlerde olduğunu, daha tepkili olduğunu, eşinin çok çalışmasından ve yorulmasından şikâyet edip geline tepki gösterdiği görülmektedir. Bu tür olaylar ise gelinlerin evliliklerine olumsuz yansımıştır. Ancak evliliklerinin

üzerinden zaman geçtikten sonra kıskançlık durumunun ortadan kalktığını dile getirmektedirler. Bazı katılımcılar ise bu görüşe katılmamaktadır.

8. Kayınvalideniz/ Kayınpederiniz yapı olarak sabırlı/sabırsız, sinirli/sakin midir?

“Sinirlidir. Çabuk parlar, hemen de pişman olur. Ama gururludur.” (A.K, 31).

“Sakindirler.” (A.B, 46).

“Kayınpederim çok sabırlıydı. Hiçbir şeyin üzerinde durmayan çok pozitif bir insandı. Öbürü için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Çabuk parlardı.” (R.İ, 49).

“Kayınvalidem sakindir, yavaştan yapar. Kayınpederim de sakindir. Ama dediğim gibi onların yaptığını fark edince ben sinirlenirim. Eşime yansıtırlardı ama eşim bana söylemezdi.” (B.K, 37).

“Kayınvalidem çok sakindir. Sabırlıdır da ani çıkışlar yapmaz.” (S.G, 35).

“Kayınvalidem sinirli kayınpederim daha sakindi. Kayınvalidem kızar geçerdi. Ama kayınpederim inattı.” (H.E, 64).

“Sakin aslında, Şuan ilk evlendiğim zamanki gibi değil. Şuan ki dönemi daha sakın, daha sabırlı hani daha mantıklı biraz daha düzelme var. Ya çocuklarının belli bir aile kurmasının verdiği bir şey o zaman biraz daha gençti, benimle paylaşmak istemedi. Özellikle torun sahibi olacağı zaman daha çok yapmıştı. Belki bir bebeğin de olması, oğullarını ona kaybettirme hissini vermişti ilk dönemde böyle bir şey yaşamıştı. Ama şuan yok.” (E.Ş, 41).

“Kayınvalidem sinirliydi kayınpederim ona göre daha yumuşak başlıydı.” (S.K, 45).

“Sabırsızdır kayınpederim ise sinirlidir.” (K.P, 35).

“Her şeyi kendi içinde hallettiği için sakindir.” (P.Ö, 49).

“Yani yerine göre hareket eder ama siniri vardır. Biraz sinirlidir.” (M.A, 35).

“Sabırlıdır. Sakindir.” (D.D, 33).

“Çok panikatak. Çok heyecanlı. Meraklı, telaşlıdır.” (E.A, 31).

“Sabırsız fevri davranışları olan bir insandır. Oturaklı ve dingin düşünen bir insan değildir. Mesela hoşlanmadığı bir şey varsa üslup olarak çok yanlış bir şekilde dile getirir. Sürekli ben der.” (A.S, 26).

“Gayet sabırlı. Vurdumduymaz biridir.” (A.İ, 35).

“Hayatımda tanıdığım en sakin, en sabırlı insan.” (M.B, 28).

“Yani çok değişken aslında bu. Bazı konularda aşırı sabırlıdır. Kayınpederim düşünerek davranır.” (S.P, 25).

“Sabırsızdırlar.” (M.K, 26).

“Sabırsız ve sinirlidirler.” (Ö.D, 41).

Katılımcılar kayınvalidesinin kişilik özelliklerini sabırlı ve sakin olarak tanımlamışlardır. Kayınpeder için ise sinirli ifadesi kullanılmıştır. Katılımcılar arasında kayınvalidesini sinirli ve heyecanlı kayınpederini ise sakin ve sabırlı olarak tanımlayanlarda bulunmaktadır. Çocuk sahibi olacakları zaman kayınvalidesinin daha sinirli oluşunu, artık geri dönülemeyeceğini oğlunun elden gittiğini düşünmesine bağlayan katılımcı daha sonraları böyle bir şey yaşanmadığını dile getirmiştir.

9. Kayınvalideniz geçmişte kayınvalidesi ile yaşadıklarından bahseder mi?

“Hiç sevmez kayınvalidesini. Çok pasif olduğundan bahseder. Kocasına hiç bakmadığından bahseder. Kayınpederim soğanı hiç sevmez bunun sebebinin bile kayınvalidesi olduğunu söyler. Kayınvalidesinden dolayı çok anlayışlıdır. Önceden cahillik varmış, yokluk varmış o dönemle asla kıyaslanamaz ama biz onlara gittiğimizde ben yapamasam da siz yapın der. Ben onun evine gittiğim zaman çok rahatım kendi annemin evinde gibi.” (A.K, 31).

“Kayınvalidesinin iyiliklerinden bahsederdi.” (A.B, 46).

“Çok ederdi. Üvey bir kayınvalide gelmiş anlaşamama gibi durumları varmış bu konuları benimle paylaşırdı.” (R.İ, 49).

“Kayınvalidesi çok iyi değilmiş, ondan çok çektim derdi.” (B.K, 37).

“Melek gibi insanmış. Kayınvalidesinden hiç çekmemiş. Ama o bana çektirdi. Paylaşmayı sevmezdi. Ağgözlüydü. Çok çektik. Derdimi anlatamazdım. İçime atardım.” (Y.A, 46).

“Bahseder. Çok iyi anlatmaz. Kayınpederim onu bırakıp üniversiteye falan gitmiş. O da sıkıntı yaşamış.” (S.G, 35).

“Doğru düzgün yaşamamış ki. Eltisi vardı genellikle onla dururdu.” (H.E, 64).

“Evet. Olumlu yönünü de olumsuz yönünü de anlatırdı. Benim tanıdığım babaanne de öyle biri değildi. Kime sorarsan o hâkliydi.” (A.K, 48).

“Evet. Çok kötü anlatır. İnanılmaz olumsuzmuş. Bana olan davranışı anlattıklarıyla farklı. Su an iyiyiz.” (K.P, 35).

“Ederdi. Mesela biz uyanana kadar oğlunu dolduruyor derdi. Kayınvalidesiyle ilgili bunları anlatırdı. Evde olan her şeyi yetiştiriyor diyerekten.” (P.Ö, 49).

“Çok bahseder. Dedikodu olarak düşünürüm çok sıkılırım. O yüzden çok konuşmasını istemem.” (M.A, 35).

“Kısıtlı olarak bahseder ama iyi anlatır.” (D.D, 33).

“Yani çok öyle bir muhabbet yaşamadık. Eşiyle ilgili de sıkıntıları olmuş. Anlatmazdı.” (E.A, 31).

“Evet. O uzun süre yatalak kalmış, bakmış. O, sürekli ben onun için her şeyi yaptım tarzında yaklaşır. Kayınvalidesinin eziyet ettiğinden şikâyetçiydi hep. Ailesini görmesine izin vermezmiş.” (A.S, 26).

“Bahseder. İlişkileri çok kötüymüş, çok sıkıntılıymış gelinime yapmayacağım diye söz vermiş.” (M.B, 28).

“Evet bahseder. Kayınvalidesinden çektiği sıkıntıları sana yapmayacağım gibi anlatır. Ben ilerde gelinime çekirmem diye kendince anlatırdı.” (T.M, 27).

“Kayınvalidesi hiç olmamış o gelin gelmeden ölmüş. Ama 40 sene kayınpederine bakmış. Zor olmuş yemeği bulaşığı. Hasta olursun ama onun önüne yemek koymak zorundasın derdi.” (H.K, 26).

“Ara ara çektikleri zorluklardan bahseder. Eskiden daha zor olduğunu söyler” (M.K, 26).

Katılımcılar kayınvalideleri ile geçmişte yaşadıklarından konuştuklarını belirtmişlerdir. Kayınvalidelerinin olumlu ve olumsuz yönlerinden bahsettiklerini olumsuz durumları dikkate alarak kendi gelinine bu şekilde davranmayacağını dile

getirdiklerini söylemişlerdir. Aynı zamanda kayınvalidesi ile geçmişte yaşanan olaylardan bahsetmeyen katılımcılarda mevcuttur.

10. Kayınvalideniz sizi sever sayar mı?

“İlk başta evlendiğimiz zamanlar pek sevmezdi. Pek sevdiğini belli etmezdi. Daha sonraları daha çok bağlandı bana bir yanlışıma görmediği için. Bana haksızlık yaptığını daha iyi anladı. Bana gelirdi bende kalırdı, benimle dertleşirdi. Birde eve yeni bir elti aldık, başka bir gelin gelince daha iyi anladı benim kıymetimi. Yaptıklarından biraz pişman oldu gibi. Bir şey olduğunda görünmelerimle konuşurdu. Söylemezlerdi ama muhtemelen konuşuyorlardı. Soğuk davranırlardı. Bizim aile konuşarak anlatmazdı hiçbir şeyi. Bizim aile susarak anlaşırdı.” (A.B, 46).

“Severdi. Ama bunu bana belli etmezdi. Başkalarına söylerdi. Herhalde şumarır. Kendine bir kat daha bir paye çıkarır diye. Zaten kendi farkındalığı var. Takdir ettiği yönlerim vardı.” (R.İ, 49).

“Ben sevmediğini sanıyorum. 4 geliniz dördümüzü de tutmaz.” (B.K, 37).

“Seviyordur herhâlde. Başkasının yanında kırmaz olumsuz bir şey söylemez.” (S.G, 35).

“Saygı olayı sıfır zaten. Küçük görünmem sevdiğini söylerdi ama inanmazdım.” (H.E, 64).

“Tabi kızı gibi severdi. Ayrılmışken bile kızı gibi davrandı. Uyuyup kalsam üstümü örterdi.” (A.K, 48).

“Hiç sanmıyorum. Kayınpederimle daha iyiydik. En azından güzel diyalog kurardı güzel hitap ederdi.” (S.K, 45).

“Gerçekten sevdiğini de bilmiyorum sevdirmede de. Bana özel hiç bir şey yapmadı. Ben de ona karşı bir sevecenlik hissetmedim. Eltime özel davranışlarına çok üzüldüm. Bana bir eşyaya ya da mindere davranır gibi davrandıkları için gelinim kızım demelerini isterdim. Sevecen davransaydı ben herkesle barışık bir insanım. İnsanlar ileriye de düşünerek bazı duygularına hâkim olmak zorunda.” (P.Ö, 49).

“Sever sayar. Bizi öncelik olarak gelinimden daha çok kız olarak görüyorum der.” (M.A, 35).

“Sever ama saymaz.” (A.S, 26).

“Sever Allah var bende onu severim.” (A.İ, 35).

“Evet diye düşünüyorum.” (M.B, 28).

“Yani sevdiğini düşünüyorum.” (T.M, 27).

“Evet sayar. Eşimin ailesinden izin almam eşim de haber vermeme ister.” (S.P, 25).

“Yapmacık. Arkamdan konuşurdu.” (Ö.D, 41).

Katılımcılar genel olarak kayınvalidelerinin kendilerini sevdiğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise kayınpederinin kendisini sevdiğini kayınvalidesinin ise sevdiğini düşünmediğini söylemişlerdir. Evliliklerin ilk yıllarında kayınvalidelerin gelinleri ile iletişimin kopuk olduğunu eve yeni bir gelin geldiğinde ise daha kıymetli olduğunu gözlemlediğini belirtmektedir. Herhangi bir sorunda kendisiyle konuşmak yerine görümceler ile konuşulmasının kendisine tepki olarak döndüğünü ve aile içinde meselelerin konuşulmadığını dolayısıyla çözüme kavuşmadığı görülmektedir. Gelinini sevse bile bunu dile getirmeyen kayınvalidenin ise şımarmanın ya da kendine pay çıkarmasını diye bu şekilde bir davranış biçimi gösterdiği düşünülmektedir.

11. Kayınvalidenizin/ kayınpederinizin eşinizle olan ilişkinize müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?

“Aslında müdahale etmiyorlar ama. Biz eşimle çok şakalaşırız. Hiç kavgamız olmaz ciddi ama şakalaşarak kavga ederiz. Onların yanında şaka biraz boyutunu aşıyorsa aslında kavga etmiyoruz ama. Tabi onlar için a kavga ediyorlar gibisinden biraz paniğe kapılıp ben karışmayayım oğlumda bence şöyle gibi cümleler. Ama ciddi manada şunu yapın, şunu yapmayın, şöyle yapmanız daha iyi olur yüzüme demediler ama tabi oğulları arkalarından dediler mi bilmiyorum.” (A.K, 31).

“Yanlarında resmi duracaksın. Pek sevmezlerdi öyle şeyleri. Ben döverdim derdi kayınpederim onu gayet normal anlatırdı sende döv gibi.” (A.B, 46)

“Hiç etmediler. Kesinlikle. Hatta bir şey olduğu zaman onu hoş gör. Bak annesiz bir dönem geçirmiş. Yani daha eşime bile şey yaparlardı.” (R.İ, 49).

“Şuanda hayır. Daha önce onlardan çekindiği için beni doktora getiremezdi. Onlar şöyle böyle diyecek diye getiremezdi. Kendi aileme gitmeme laf ederlerdi. Eltilerim de karışırdı bana.” (B.K, 37).

“Kayınpederim ederdi eşime kızardı. Eşim benle kavga edince kayınpederim kızardı. Kayınvalidem eşimi doldururdu. Kavga ederdik döverdi beni kayınpederim kızardı. Kayınvalidem sevinirdi. Doldururdu eşimi Sen bugün bunu yapmışsın doğru mu demezdi. Bize karışırdı. Ailene bir bayram gitsen bir bayram gidemezdin. Eşim bana bir şey alamazdı. Onlardan izinsiz. Eşim bana nasıl alsın.” (Y.A, 46).

“Etmezler. Çünkü aramızdakileri onlara yansıtmayız. Aramızdaki tartışmanın farkında olmazlar. Kendi ailem de karışmaz ben kendim çözerim aileme yansıtmam.” (S.G, 35).

“Biz mutfakta konuşurken kayınvalidem salondan cevap verirdi. Bir ramazan günü topun patlamasına yarım saat var. Renkli televizyon aldık. Eşim çok severdi her şeye merakı vardı. Kayınvalide elini beline koydu gitti geldi ağrısı tuttu. Televizyonunuz vardı ya Ne olacak şimdi bu bir sürü paradır şimdi bu. Anne oğlun almış gelmiş dedim sen demesen almazdı dedi.” (H.E, 64).

“4 tane görümcem vardı. Yeri geldiği zaman kayınvalidemi kandırırlardı. O da sinirli davranırdı. Kayınvalidem kayınpederim karışmazdı görümcelerim karışırdı. Eşimin yanına onların yanında oturmazdım saygıdan dolayı. Eşimle de tartışırdım bu konudan dolayı.” (A.K, 48).

“Benim haklı olduğum bir konuda bile oğullarını haklı buluyorlardı. Haksız olsan bile susacaksın şeklindeydi. Akrabalarım müdahale etmezdi. Kayınvalidem hepsiyle küs olduğu için karışamazlardı. Eşimle aldığım bir kararda onlara danışırdı illaki bas problemimiz buydu.” (S.K, 45).

“Hayır, bizim evliliğimize hiçbir zaman müdahale etmediler.” (K.P, 35).

“Eşimle ben onların yanında yan yana oturamazdık. O odanın bir köşesine ben bir köşesine otururdum. Yanıma gelemezdi. Onlar evdeyse içeriye fazla girmez utanırdı. Eltim geldi mi yan yana diz dize otururlardı. Benim eşim çekindiği için aramız da ısınamıyordu.” (P.Ö, 49).

“Olabilir. Yaşadığımız şeyler onların çıkarına tersse müdahale ederler.” (Z.K, 37).

“Yok hayır. Akrabalarımız da etmez.” (M.A, 35).

“Onlar ister ama almayız.” (A.S, 26).

“Yani hep il dışındalar zaten annesi babası da karışmaz.” (M.B, 28).

“Yok. Babasının yanında aynı davranamaz. Oturmasına kalkmasına dikkat eder, konuşmasına dikkat eder, huyları değişir. Babası okuyun diye akıl verir başka bir şeye karışmaz.” (H.K, 26).

“Müdahale etmezler. Akrabalar bazen eder, yorum yaparlar bu da beni rahatsız eder.” (S.P, 25).

“Hayır düşünmüyorum. Akrabaları bir karar alıp onlara söylediğimizde onlar tersini söyleyebiliyorlar yorum yapıyorlar. Onlar olumsuz yorum yapınca insanın morali bozuluyor.” (M.K, 26).

Katılımcıların geneli evliliklerine herhangi bir müdahale olmadığı görüşündedirler. Eşlerine bu konu da nasihatte bulduklarını, daha anlayışlı davranması için telkin ettiklerini belirtmişlerdir. Eşi ile arasında olan konuları dışarıya yansıtmadıkları için herhangi bir müdahale durumunu ortaya çıkarmadıklarını bu sebeple ne kendi ailesi ne de kayınvalidesi ve kayınpederinin evliliklerine karışmadıklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar eşlerinin kayınpederlerinden çekindiği için yanlarında rahat davranmadığını bu yüzden eşi ile yan yana dahi oturamadığını belirtmişlerdir. Kayınvalidesi ve kayınpederinin her konuda eşinin tarafında durduğunu kendisi haklı olsa dahi eşini doldurduklarını ve sonrasında eşi ile kavga ettiğini belirten katılımcı aynı zamanda şiddet gördüğünü belirtmiştir. Aile bireylerinin evliliklere dâhil olmasının olumsuz etkilediğini, çiftler arasında çözülemeyecek sorunlara dönüştüğünü aynı zamanda şiddet unsuruna sebep olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan biri kayınvalidesinin evliliklerine karıştığını onların yanında herhangi bir konu hakkında konuşmadığını dinlediklerini, her konuda kendisinin suçlandığını belirtmiştir. Aile içi meselelerin dışarıya taşması çiftler arasında sorunlara aile hayatlarında ise tatsız zamanların geçirilmesine neden olduğu görülmektedir.

12. Kayınvalidenizle/kayınpederinizle yaptığınız tartışmada eşiniz kimin tarafını tutar?

“Eşim bana onları alttan al der. Onlar yaşlı insanlar onlar anlamıyor der. Benim gönlümü alır. Onlara da siz haksızsınız demez. Arayı bulur. Aşkım sen idare et der. Onlar böyle görmüş der. Biz idare edeceğiz aşkım der. Ayda yılda bir görüyoruz der. Ama benim de gönlümü kırmaz. Taraf tutarsa da benim tarafımı tutar.” (A.K, 31).

“Evlendiğimiz ilk zamanlar ailesini tutardı. Ama haksızlık yaptığını anladı. Ben alttan almasam düzelmezdi. Bazı şeyler biterdi.” (A.B, 46).

“Ortada kalırdı. Mesela elimle kavga etsem beni tutardı. Kayınvalidem ve kayınpederimle kavga ettiğimde beni de tuttuğu olurdu fark ederdim.” (B.K, 37).

“Eşim annesini tutardı. Ve öyle tartışmadan biz çekinirdik yapmazdık. Onların dediği olurdu. Biz susardık.” (Y.A, 46).

“Dedim ya tartışmam ben onlarla. Tartışırsam sinirlenirim çünkü. Eşime anlattığımda ikimizi de tutmamaya çalışır ama bir iki defa annesini tuttu bu da beni olumsuz etkiliyor tabi. Beni savunmasını beklerken annesini savununca hoşuma gitmiyor.” (S.G, 35).

“Ben sözel olarak tartışmam. Yüksek sesle tartışılan bir ortam da duramam. Ancak ağlamaya gücüm yeter. Eşime söylediğim zaman o anda cevabını ver bana aksettirme derdi. O bir şey diyemezdi ama bana izin veriyordu o anda cevabını ver diye.” (H.E, 64).

“Bir taraf tutmamaya çalışır. Daha çok orta yolu bulmaya çalışır. Ben sorun yaşadığımız dönemde eşimden bana karşı böyle bir şey görmedim.” (E.Ş, 41).

“Ben zaten karşılık vermezdim çünkü hastaydı. Yeri gelir susardım tuvalette ağlardım.” (A.K, 48).

“Eşimin yanında hiç bir tartışma yaşamadım ama yaşasaydım onları tutardı. Olayların da eşime gitmediğini düşünüyorum çünkü ben anlatmazdım.” (S.K, 45).

“Eşim her zaman haklı olanın yanındadır. Eşim dengeyi çok iyi kurdu. Kayınvalidem söylediğinde ona karşı beni savundu. Çözüldü.” (K.P, 35).

“Onların tarafını tutardı. Ben de kırılırdım.” (P.Ö, 49).

“Eşim haklı olan tarafı tutar. O anki konuda kim haklıysa onu savunur. Kendisi de öyledir.” (M.A, 35).

“Eşimin objektif olacağını düşünüyorum.” (D.D, 33).

“Yani tabii öyle bir tartışmaya girmedik. Öyle bir ortam yaratmamaya özen gösteririm.” (E.A, 31).

“Çoğunluk beni tutar. Öyle bir tartışma olmadı ama ailede huzursuzluk olmasın diye beni tutar.” (A.İ, 35).

“Eşim duruma bağlı. Taraf tutmaz iki tarafla da konuşur, dinler önyargılı değildir.” (M.B, 28).

“Genel itibariyle annesini tutar çocukla ilgili tartıştığımızda annem daha görmüştür, bilgilidir tarzında tartışıyoruz.” (T.M, 27).

“Yani hiç tartışmamız olmadı ama hep eğer sen haklıysan ben annemin tarafını tutmam der. Hiç olmadı ama benim tarafımı tutar diye düşünüyorum.” (H.K, 26).

“Haklı kimse onun tarafını tutar.” (M.K, 26).

“Tartışma olduğunda eşim annesini çok iyi tanıdığı için benim tarafımdaydı.” (Ö.D, 41).

“Eşim annesinin tarafını tutar.” (K.K, 27).

Katılımcılar, kayınvalidesi ve kayınpederi ile yaşadığı herhangi bir tartışmada eşinin objektif davrandığını söylemiş, her iki tarafı da haklı bularak orta yol bulmaya çalıştıklarını bu sayede eşi ile problem yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Eşler genel olarak arayış bulma taraftarıdır. Ancak bunu yaparken eşinin alttan almasını, susmasını, yorum yapmamasını ve arayış bulmasını düşünerek hareket etmektedirler. Eşlerinin annesinin tarafını tutmasının evliliklerini olumsuz etkilediğini düşünen katılımcıların kendisini savunmasını beklediği görülmektedir. Evliliklerinin ilk yıllarında ailesi tarafında olan eşlerin, belirli bir süre sonra bu tutumlarını bıraktıklarını ve kendisini haklı bulduğunu söyleyen katılımcılar da bulunmaktadır. Erkeklerin ailesi ile eşi arasında dengeyi kurduğu takdirde problemlerin ortaya çıkmadığını, çıksa dahi çözüme kavuşturulduğu anlaşılmaktadır.

13. Kayınvalidenizin/kayınpederinizin hayatınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?

“Asla en azından benim hayatıma müdahale etmiyorlar ama diğer eltilerimin ediyorlar. Mesela bir tane elimle beraber yaşıyorlar. Evleri çok yakın. Eltimin de çocuğuna baktığı için elim de biraz müsaade ediyor. Mesela çocuğunu anneme bırakıp her yere gider. Bu rahatlığı kendisi verdiği için dolayı yani her şeyine karışıyorlar. Evine aldığı bir çöpe dahi, artık bunu alma çok para harcıyorsun gibi. O da şunu yapsam mı diye önce onları arayıp soruyor. Kendi anne ve babası yok. Bu yüzden de biraz da kendi ailesi gibi görmüş herhalde. Ama aşırı karışıyorlar. Ve bu benim hoşuma gitmiyor. Ben müsamaha göstermediğim için. Hem aynı şehirde yaşamadığımız için o kadar samimiyetimiz yok. Ben açık kapı bıraksam kesinlikle bana da karışırlar.” (A.K, 31).

“Tabi ki müdahale ettiler. Onlardan izinsiz bir yere çıkamazdık. Benim evim ne kadar ayırda olsa ben annelere bile gidemezdim. Zaten beraber giderdik annelere. Cumalık denirdi önceden. Kayınvalidemle beraber giderdik ilk zamanlar. Onda bile annesiyle şöyle durdu, böyle yaptı eşime anlatırdı. Annesiyle eniştesiyle öbür odada oturdu gibi mesela. Bunlar falan ortaya konurdu. Eşime aksettirilirdi bu eşim bana soğuk davranırdı. Benim yüzüme bir şey söylenmezdi beni rahatsız eden buydu. Kayınpederim giyimime kuşamıma karışırdı. Eve kimseyi koyma derdi. Ayrı da olsam gelirdi mesela kayınpederim. Eşim Afyona çalışmaya gelirdi. Kayınpederim eve kimseyi alma falan derdi. O şekilde karışırlardı.” (A.B, 46).

“Hayatıma karışmazlardı. Eşimin evde çalıştığını görünce yüz tepkisi değişirdi. İkimizde çalışıyoruz ya. Eşimin bana yardım ettiğini görünce sen otur gelin çalışsın derdi.” (B.K, 37).

“Ediyorlardı. Onlardan bu yüzden kavgalı ayrıldık biz. Bir daha da gitmedik. Aramızda bir kırgınlık oldu.” (Y.A, 46).

“Fikirlerini sorarsak öyle karışırlar. Ama illaki su olsun demezler. Size kalmış derler. Çocuklara isim vermede falan hiç bizimkileri verin falan demediler.” (S.G, 35).

“Daha çok onlardan izin alırdım. Eşim onlardan izin almamı istiyordu.” (S.K, 45).

“Tabii ki. Mesela anneme gitmek için eşimden izin alırdım. O da anneme sor derdi. Ona sorardım o da babana sorayım da öyle derdi. Aynı köyün içinde oturduğun halde kapıyı çekip çıkamıyoruz. Gönülleri olursa gönderirlerdi.” (P.Ö, 49).

“Zaman zaman olsa da sözlerinin dinlenilmediğini görüyorlar. Yanlış kötü görür illa söyler. Onların gördüğü taraftan da bakarız işimize gelirse yaparız gelmezse yapmayız.” (M.A, 35).

“Evet. Mesela ben ailemi görmeye gittiğim zaman haber vermeme istiyorlardı. Sonra haber vermemeye başladım onlar da alıştı.” (A.S, 26).

“Yok, aksine daha mutlu olurlar.” (M.B, 28).

“Hayır. Ama misal bazı şeylerde büyük bir şey olduğunda söyle yapsanız diye akıl verirler ben rahatsız değilim.” (S.P, 25).

“Hayır düşünmüyorum. Akrabaların da ne gerek var düşüncesi oluyor.” (M.K, 26).

“Ediyordu. Tabii ki. Biz tatile gittiğimiz zaman sürekli kayınvalidemi de götürmek zorundaydık. Küsüyordu.” (Ö.D, 41).

Katılımcılar kayınvalidesi ve kayınpederi tarafından evliliklerine müdahale edilmediği taraftarıdır. Ancak bir katılımcı kendine bir müdahale olmadığını ama diğer eltilere müdahale edildiğini bu durumun ise kendi tutumundan kaynaklandığını bildirmiştir. 4 katılımcı hayatlarına müdahale edildiğini ve bu yüzden evliliklerinin olumsuz etkilendiği değerlendirmesini yapmışlardır. Ailelerden izin almadan herhangi bir yere gidemediklerini annesine gidecek olduğu zaman dahi kayınvalidesi ile gittiği, orda yaşanan olayların ise eşine yanlış yansıtılmasından dolayı eşi ile çıkmaza girdiğini belirten A.K bu durumdan rahatsız olduğunu eşi ile arasında soğukluk olduğunu söylemiştir. Ailelerin müdahalesinden dolayı evleri kavgalı ayırdıklarını söyleyen Y.A aralarında kırgınlık olduğunu ve bir daha onlar ile görüşmediklerini dile getirmiştir. Ailelerin çiftlerin hayatına dâhil olma çabaları çiftler arası, olayları yanlış değerlendirmeleri çiftler arasında sorunlara sebebiyet verdiği gibi evlilikleri olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

14. Kayınvalideniz/ kayınpederinizle yaşadığınız olumsuz durumların evliliğe yansıdığını düşünüyor musunuz?

“Düşünüyorum. Özellikle ilk evlilik zamanlarım berbattı. Onlar yüzünden boşanmayı bile düşündük biz. Düğünüm berbattı. Düğün kavgası her yerde olur belki ama. Biz boşanma aşamasına geldik. İki taraf hatta bir sene kadar küslerdi. Biz daha 6 senelik evliyiz. Daha iki senedir falan sıcak konuşuyorlar. Mesela ilk evlendiğimiz zaman ben hemen hamile kaldım. Sonra ben bunu sevinerek heyecanlı heyecanlı kendi aileme söyleyip mutlu olacaklarını düşünürken annem çok üzgün karşıladı. Keşke yapmasaydınız belki boşanırdınız anlamında bir şey ima etti. Çok moralim bozulmuştu. Onun ailesi de aynı hiç sevinmediler. Çok çatışma yaşadık. Kendi annem bile yeni hamile kaldığımda istemedi. Sürekli kavga ediyorduk. Sürekli senin annen, benim annem. Senin annen bunu yaptı seninki de bunu yaptı diye başlayan konuşma kavgayla son buluyordu” (A.K, 31).

“Aramızda soğukluk olurdu. Aynı evin içinde küs gibi olurduk. O bana ses etmiyor ben ona etmiyorum. O şekilde olurdu. Bir iki seneden sonra zaten çocuğum olduktan sonra her şey yavaş yavaş oturdu.” (A.B, 46).

“Bazen yansırı. Beni başka bir gözle gelip irdeliyor, polemiğe giriyor gibi üzülürdüm. Eşim hep onları haklı görürdü. Sen konuşma, sen cevap verme senin geri planda durman gerekiyor. Çok kızırıyordum eşime, birikimlerim oluyordu. Hep onları haklı görüp beni hiç dinlemediği için. Çok üzülüyordum.” (R.İ, 49).

“Tabi ki yansıyor. Mesela annen bunu dedi baban bunu dedi. Artık gece hep kavga başlıyor. Bu durum çocuklara da yansıyor.” (B.K, 37).

“Olmaz mı? Oluyor tabi. Huzursuz oluyorsun. Saygı sevgi kalmıyor. Eşinle kavga ediyorsun. Aranıza soğukluk giriyor. Nefret giriyor. Evliliği de etkiliyor.” (Y.A, 46).

“Yansıyor tabi ki. Meydana gelen tartışmada dile getirmesem de başka bir konuda onun sinirini oraya yansıtmış olabiliriz. Eşimle pürüz oluyor tabi ki bu durum.” (S.G, 35).

“Köye gideceğimiz zaman ben istemiyordum. O da bensiz gitmek istemiyordu. Sorarlarsa ne cevap verecekti. Tartışma buydu. Hele kızım da büyüdükten sonra kızımda ağılıyordu. Bana karışamazlardı.” (H.E, 64).

“Hayır. Biz dışarıya hiçbir yansıtmıyorduk. Şurada birbirimizi yesek dışarıda bal börek olurduk.” (A.K, 48).

“Şu an bile yansıyor. Ebeveynlerle yaşanan sorunlar aileye olumsuz şekilde muhakkak yansıyor. Olumlu şekilde de etkiliyor.” (K.P, 35).

“Tabi ki yansıyor. Mesela eşin gelince söylüyorsun ben bugün şunu yapacaktım yaptırmadılar. İster istemez eşinle tartışıyorsun.” (P.Ö, 49).

“Ben direkt onlarla olumsuz şeyler yaşamıyorum. Bizim olumsuz durumlarımızın eşimin onlarla aramızda bağ kuramadığından kaynaklandığını düşünüyorum. Ben direkt problem yaşamıyorum.” (Z.K, 37).

“Tabi ki. İnsan yapmayayım dese de yaşadığımız stres bize de yansıyor. Eşim sinirlendi, üzüldü diye bizi de üzüyor. Orda yaşadın, orda kalsın bizden sinirini çıkarma diye söylerim. O sinirlendiği için bizi olumsuz etkiliyor.” (M.A, 35).

“Yok ya önce bir kıskançlık falan oldu sonra kabullendi zaten.” (E.A, 31).

“İlk yıllar yansıyor ama şu an yok. Mesafeli ve olması gerektiği gibi olduğu için yaşamıyoruz.” (A.S, 26).

“Eşimin ailesiyle çok fazla sıkıntımız yoktur. Kendi ailemle vardır. O da yansır. İster istemez canımız sıkılıyor.” (M.B, 28).

“Yani mutlaka dile getirdiğin zaman erkek ailesini savunuyor ama çok şükür anlatıyoruz.” (T.M, 27).

“Hani çok büyük olaylar olsa yansır. Eşimin yaşadığı tartışma evliliğime yansır. Kendi ailemle olan konuları genelde belli etmem o yüzden etkilemez.” (H.K, 26).

“Tabi moral bozukluğu oluyor ama uzun süre olmuyor.” (M.K, 26).

“20 yılım gitti tabi ki yani. Evliliğimin ilk yıllarında eve sessiz telefon gelmiş. Telefonlar geliyor sessiz falan diye eşimi doldurdu. Ayrılma eşiğine geldik. Hiç unutamadığım ve affedemeyeceğim bir olaydı. Bir nevi iftira. Bir adam arıyor diye anlatıyordu eşime. Allaha havale ettim.” (Ö.D, 41).

Katılımcılar kayınvalidesi ve kayınpederi ile yaşadığı olumsuz durumların evliliklerine yansıdığı kanaatindedir. Evliliklerin ilk yıllarında ailelerin küs

olmasından dolayı kendi evliliklerinin etkilendiği hatta boşanma noktasına kadar geldikleri görülmektedir. Kayınvalidesinin olayları eşine yanlış aksettirmesi, kendisine iftira atması sebebiyle boşanmayı düşünen bir birey zor bir süreç atlattığının altını çizmektedir. İki taraf arasında meydana gelen ayrılık çiftlerin senin annen benim annem ikilemini ortaya çıkarmaktadır. Aile bireyleri ile meydana gelen olumsuz durumlar sonucunda ev içinde sıkıntılar ve küslükler olmakta bunun sonucunda saygı ve sevgi çerçevesi korunamamaktadır. Dolayısıyla bu durumların evliliği zedelediği görülmektedir. Ailelerin sağduyulu olamayışı, eşlerin yaşadığı olumsuz durumları eşine ve çocuklarına aksettirmesi ile birlikte huzursuzluğun kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu olumsuzluk yalnız eşler arası ilişkiyi değil, çocukların hayatlarını da etkilemektedir.

15. Kayınvalideniz/ kayınpederinizin çocukları yetiştirme tarzınıza karıştığını düşünüyor musunuz? Eşinizle bu durumdan dolayı tartışma yaşıyor musunuz?

“Karşıyorlar. Onlara göre biz çok üzerine düşüyoruz çocukların. Bu da biraz tartışılır tabi. Kayınvalidemin 31 yaşındaki oğlunun üzerine düşerken benim beş yaşındaki oğlumun üzerine düştüğümü söylemesi çok komik tabi. Yedirdiğime, içirdiğime karışıyorlar. Biz salça ekmek büyüttük. Siz onu aç bıraksanız o yemek yerde. Yemeyince üsteleme o acıkınca gelir. Çok oyuncak alıyorsunuz, çok şımartıyorsunuz. Kaç çocuk büyüttük bir oyuncakla vs. hasta olduğunda hemen kayınvalidemin klasik sözü ben üç çocuk büyüttüm hasta etmeden o kadar zor şartlarda. Az giydiriyorsunuz, çok giydiriyorsunuz. Çocuktan sonra müdahale artıyor. Asla eşim bu konudan tartışmaz. Memlekete gelindiğinde eşim siz karışmayın o ne yapacağını bilir der. Müdahale etmeyin der. Buna gönül koyarlar ama eşim asla müdahale etmelerine izin vermez onların. Onlar öncedenmiş der. Bir şey olup onlar müdahale ettiğinde eşim çok kızar.” (A.K, 31).

“İsim falan düşünmüyorsun mesela ilk çocuk kayınpederimin ismi. İkincinin ismini ben vereceğim dedim. Kayınvalidem kendi ismini istedi. Onu da elim koysun dedim. Kaynanam kızdı bize küstü konuşmadı ama sonra kendi haline konuştu. O zaman bir tartışma yaşadık işte. Çocuğu kalın giydiriyorsun sıcak derlerdi, kayınvalidem karışırdı. Çocuğun her dediğini yapıyorsun diye kızarlardı. Ben de biraz

her istediklerini yapardım herhalde. Eşimle bu konudan tartışırđık ama annem babam karışirlar derdi.” (A.B, 46).

“Biz çok kısa birlikte oturduk. Benim birinci yılım hamileliğe geldi. Çocuk bir yaşına girdiğinde de yan bloğa taşınmıştık. Bir yaşındayken ufak tefek şeyler olurdu. Çok tutuyorsun, çok giydiriyorsun. Çok dışarı çıkarıp kalabalık ortamlara sokuyorsun. Çok sık yıkıyorsun. Üstünü çok değiştirdiğimde o lekeyi siliver derdi. Çok sık yıkardım hasta edeceksin falan gibi. Galiba biz anne baba olarak çok erken olgunlaştık ve onların eleştireceği şeylere fırsat vermedik. Ben kendimi de dejenere etmemek adına eşime bir şey demezdim. Yutuyordum. Tabi sustukça, birde ailesiyle karşı karşıya gelip benim yüzümden eşimle aralarının soğuması, onların sorun yaşamasına içim elvermezdi. Kendim de annesiz yetiştiğim için o aradaki anne-oğul ilişkisini çok önemserdim. Tartışma olduğunda eşim benim tarafımı tutamazdı, tutsa da belli edemezdi. Çünkü annenin yanında benim tarafımı tutması çok büyük dezavantaj. Ama diğer iki gelininde yapamadıklarını ve oğlu çok erken evlendiği için beni pek içine sindirememiş. Bir de diğer oğulları aile içinden evlenmiş. Belki hedefinde biri vardı ama sen pat diye düştün önüne. Yaşamak zorundasın. Onca şeye rağmen ben saygımdan hiç ödün vermedim. Büyük eleştiride bile cevap vermedim kabullenmiş görünüp, bana bunu niye yapıyorsun diye bile hiç sormadım bile. Daha sonra düşününce bunun iyi niyet göstergesi olup olmadığını sorgulamadım bile. Ailemin bu aile ne istiyorsa yapacaksın, o şekilde nefes alacaksın şeklinde beni yetiştirmeleri içime atmama neden oldu. Hâlbuki ailem deseydi açık ol. Biraz da kendi istediklerini belirt. Sende bir bireysin, bu ailede söz sahibisin, oğlunun eşisin falan hiç denilmezdi. Onca şımarıklığın üstüne böyle baskın kuralcı aileye girince baya savaş verdim. O savaşta beni çok yıprattı. O anda karşılarına çıkıp korkusuzca kendimi savunamadım. İnsan değiştikçe acı çekiyor. Kendini karşı tarafa anlatamamak. Gençleri o konuda öyle yetiştirmeli. Kocanın onların ağzıyla hareket etmesi seni susturması. Bu konuyu masaya yatırdığında iki üç gün heba oluyor. İnsan ne gelirse gelsin, ne olursa olsun diyor.” (R.İ, 49).

“Kayınvalidem bana hiç yardımcı olmadı. İlk çocuğumu ben çok zor büyüttüm. Ben mama pişirdim o kendi rahatına bakardı. Oturur, yemek yer, çay içer çocuk ağlar umurunda olmazdı. Ben de çocuklara söyledim babaanneniz böyle yaptı diye.

Sıkıntılar oluyordu oldu. Eşimle de sıkıntı yaşıyorduk. Ben çocuklarıma müdahale ettirtmem. Karışamazlar.” (B.K, 37).

“Büyük oğlumu da kendi gibi eğitti. Annene kız, bağır gibi. Ben çocuklarımla yetiştiremedim ki. Çocuklarımla okuluna karışamadılar. Karışamazlardı da zaten ayırdım. Eşimle kavga etmedik.” (Y.A, 46).

“İlk çocuğumda çok fazla müdahale ettiler ama ikinci çocuğumda karışmadılar. Eşimle de tartışmıştım bu konularda.” (S.G, 35).

“Karışamaz. Ben onun düşüncesine göre çocuk yetiştiremem. Belki de söylüyordu ama ben dinlemiyordum.” (H.E, 64).

“Karışmıyorlar. Hiçbir torununda onu görmedim. Eleştirdiğini de görmedim.” (E.Ş, 41).

“Arada olurdu ama ben yine bildiğimi okurdum. Eşimle de tartışmazdım.” (A.K, 48).

“Evet. Merve çok küçüktü biz ayrıldığımızda 5 yaşındaydı. Ben titizdim biberonunu kaynatmadan vermezdim. Cimrilik konusunda laf söylerdi. Niye eşine masraf çıkarıyorsun biz öyle yetiştirmedik derlerdi. Eşimle tartışma yaşamazdık çünkü ben aksettirmezdim, ona taşımazdım. Ayrıldıktan sonra da müdahale edemediler. Zaten arayıp sormazlardı. Ayrıldıktan sonra ilgisizlerdi.” (S.K, 45).

“Sen kendi istediğin gibi yetiştirmeye çalışıyorsun. Üstünü kirletmesin, sofraya otururken ellerini yıkasın istiyorsun. Çocuk o elleme diyorlar. Terbiyesini sen vermek istiyorsun, onlar da bugün de ellerini yıkamadan yesin derlerdi, çocuk da onların sözlerinden etkilenirdi. Ben de üzülüyorum annem çocukluğumun terbiyesini ben vermek isterim. O an da onlar karışınca çok üzülürdüm, kızardım. En azından çocuklarımla karışmasalar isterdim. Eşimle de bu konuda tartıştık. Onlar yaşlı idare et, her şeye karışma derdi. Eşim de onların dediği olsun isterdi. Benim fikrimi önemsemiyorlar. Ama ben de çocuğumu istediğim gibi büyütmek isterim. Üstünden 5 6 sene geçti ki bugünlere geldik çok şükür istediğim gibi yetiştirdim.” (P.Ö, 49).

“Karışırılar. Kendilerince fikir sunarlar bende onlara katılırım. Olumlu şeyler söylerler. Ben de haklısınız dikkat ediyorum diye onay veririm.” (Z.K, 37).

“Hayır düşünmüyorum. Eşimle bu konudan sorun yaşamıyoruz.” (D.D, 33).

“Hayır düşünmüyorum. Akrabaları da karışmıyor. Akrabaları bizimle aynı yerde yaşamıyorlar. O yüzden çok karışma imkânları olmuyor.” (A.S, 26).

“İlk zamanlar karışıyorlardı. Mama verirken az veya çok verdiğime karışırlardı. Kötü niyetli olduğunu da düşünmüyorum. Eşimle tartışmıyoruz.” (M.B, 28).

“O rahat olsun istiyor ben de izin vermek istemiyorum o sıkıntıları çekebiliyoruz.” (T.M, 27).

“Evet karışıyorlar. Bazen kızıma kızdığımda hiç kızmamam gerekiyor gibi davranıyorlar. Eşim onlara kızıyor. Akrabalarım da karışmıyor.” (S.P, 25).

“Karıştığını düşünmüyorum ama rol model olduğunu düşünüyorum. Elinde sigara falan, çocuklarıma ve bana olumsuz yansıdı.” (Ö.D, 41).

“Yok, aksine tedirgin davranır. Eşim de ben de pımpirikli insanlarız. Yapsa da sorarak yapar bu benim gözüme batmaz.” (K.K, 27).

Katılımcılar çocukları yetiştirme tarzına kayınvalidesi ve kayınpederi tarafından bir müdahalenin olduğunu düşünüyorlar, çocukların giyimleri ve yemek düzenleri noktasında fazla üstüne düştüğünü düşünen kayınvalidesinin müdahalesi için A.K kayınvalidesinin hala eşinin üzerine titrediğini ve kendisine karışmasını anlamsız bulduğunu dile getirmektedir. Çocuk bakımı ve yetiştirme konusunda kayınpederden ziyade kayınvalidenin ön planda olduğu görülmektedir. Kıyafetlerin onlara göre çok yıkanması, yemek konusunda çocukların üzerine titremesi gibi durumlarda müdahale söz konusudur. Gelinlerin böyle durumlarda rahatsız olduğu ve sustuklarından dolayı sıkıntı yaşadıkları ancak eşleri ile bu konu üzerinden bir tartışma yaşamadıklarını aksine eşlerinin bu konuda kendilerine destek olduğu görülmektedir. Katılımcılardan biri susmak yerine zamanında kendisini eleştirmeleri yerine yardımcı olmalarını, küçük evlendiği için hoş görülmesi gerektiğini söylemediğine pişman olduğunu belki de bu konu hakkında konuşmuş olsa onların korkusuzca eleştirilerine maruz kalmayacağını düşünmektedir. Fakat bu davranış sebebinin yetiştirilme tarzından dolayı meydana geldiğini “aile ne derse onu yapmak zorundasın” düşüncesi ile yetişmiş bir bireyin eleştirileri hazmettiğini bunun yerine kendi isteklerinin belirtilmesi öğretilse bambaşka bir hayatları olacağını düşünmektedir. Erkekler bu konu da annelerinin tecrübelerini aktarmaya çalıştığını bu yüzden hoş görmesi

gerektiği konusunda eşlerine telkin verdiği belirtilmektedir. Çocuk yetiştirme konusunda aile bireylerinin tecrübelerini aktarmasından rahatsızlık duymadığını belirten katılımcılar eğer uygun görürse uyguladıklarını söylemişlerdir. Aynı zamanda eşleri ile çocuk konusundan tartışma yaşayan katılımcılar bulunmaktadır.

SONUÇ

Bu araştırma, geleneksel akraba ilişkilerinin genç bireyler üzerindeki etkisi Afyonkarahisar ili üzerinde genel bir değerlendirmede bulunmaktadır. Aile, bireysel ve toplumsal yaşamın en etkin ve en canlı kurumlarından biri olarak her zaman varlığını korumaktadır. Çünkü kültürel ve sosyal değerlerin tamamını bünyesinde toplayarak nesiller arası aktarımını sağlamaktadır. Toplumların temelini oluşturan aile ve evlilik kurumudur. Evlilik ile birlikte aile olgunlaşır ve gelişme gösterir. Bu ailede meydana gelen çocukların yetişme evresi tamamlandığında yeni görev ve sorumlulukları yerine getirmek amacıyla kendilerine yeni bir hayat kurarlar. Ve bu bireylerin evlilikleri sonucunda yeni akrabalık bağları oluşur ve aile genişleyip büyür. Dolayısıyla birbiri ile bütünleşen ve birbirine sıkı sıkıya bağlı bir toplum meydana gelir.

Türk toplumu tarım toplumundan sanayi toplumuna tam anlamıyla geçememiştir ve bu arada kalmışlık aile yapısını da etkilemiştir. Aile yapısı sanayi toplumunda geniş aileden çekirdek aileye doğru bir değişim gösterirken, bir yandan da cinsler arası eşitliğin arttığını ve aile içindeki rollerin de değiştiğini görürüz. Türk aile yapısı geleneksel ve çekirdek aile özelliğinin her ikisini de içinde barındırmaktadır aynı zamanda cinsiyet ve yaş unsurlarına göre aile ilişkileri değişkenlik göstermektedir. Bunun ana sebebi ataerkil aile tipinde evin en yaşlı erkek üyesinin evin reisi olduğunu, geniş hak ve yetkilere sahip olduğunu, ailenin diğer üyelerinin itaat etmekle yükümlü olduğu bir otoritenin varlığıdır. Kadınlar evlenerek bir otoritenin bulunduğu evden diğer bir otorite hâkimiyetinin bulunduğu eve gelin olarak gitmektedir. Burada gelin kocasının evinde, kocasının ailesine hizmet etmekte ve kayınvalidesinin sözünden çıkmamakta, kayınvalidesinin denetimine maruz kalmaktadır. Fakat bu durum kadının ekonomik olarak özgürleşmesi ile birlikte değişime uğramıştır. Çünkü kadın iş hayatına katılmıştır ve aileye katkıda bulunmaktadır. Kadınların ekonomik olarak aileye katkıda bulunmaları, ekonomik olarak özgürleşmeleri ile paralel olarak aile içi ilişkilerde eşlerin birbirine tahammülleri azalmış ve aile düzeninde bozulmalar ortaya çıkmıştır. Sanayileşme sonrası dönemde kadın toplumun her kesiminde yer almaya başlamıştır. Siyasetten kamuya erkeklerle aynı statüye ve haklara sahip olmuştur. Bu haklar aynı zamanda kadınlar üzerinde rol karmaşasına sebep olmuştur. Ev ve iş hayatında varlığını devam

ettiren kadın bir taraftan anne bir taraftan statü sahibi iş kadını olarak toplumda varlığını devam ettirmektedir. Çalışma hayatına atılan kadın, karar verebilen, hayatına ekonomik olarak yön verebilen bir birey haline gelmiştir. Çalışan annelerin sayısında meydana gelen artış ve değişen rollerin etkisiyle aile içinde çatışmalar, fikir ayrılıkları ortaya çıkmış ve boşanmalar artış göstermiştir.

Cumhuriyet döneminden önce geleneksel ve baskıcı olarak tanımlayacağımız yerleşim biçimi (baba yerlilik) hâkimdir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte ailenin maruz kaldığı değişimlerden dolayı çoğunlukla yeni evlilerin yeni ev açmasına müsaade edilmiştir. Bununla birlikte çekirdek aile yapısı yaşadığı değişimler sonucunda geniş aile yapısından ayrılmıştır. Ancak çiftlerin ayrı evde oturmaları akrabalık bağlarını koparmamıştır. Dolayısıyla günümüzde Türkiye’de akrabalık bağlarının tükenmiş olduğundan bahsedemeyiz.

Fertler evlenip bir aile düzeni kurarak yeni bir hayata adım atarlar. Ev ve aile ilişkileri bakımından kendi ailelerinden ayrılırlar. Ancak Türk toplum yapısında erkek ya da kız evlat evlendiğinde aile ile bağları kopmamakta aksine akrabalık bağları oluşmaktadır. Bu oluşan bağların en önemli sonuçlarından biri erkek-ana, gelin-kayınvalide ve kayınpeder iletişimlerinin ortaya çıkmasıdır. Bu iletişimlerin olumlu ve olumsuz etkilerinin ele alınması sebebiyle geleneksel akraba ilişkilerinin genç çiftlerin üzerindeki etkisi araştırması yapılmıştır.

Aile içi ilişkilerde erkeğin ailesi ile eşi arasında kurduğu ilişki ile gelinin kayınvalidesi ve kayınpederi ile arasında kurduğu ilişki önemlidir. Türk toplum yapısında gelin denilince ezilen, hor görülen, susmak zorunda bırakılan kadın gelmektedir. Kayınvalide ve kayınpederi ise evde otorite kaynağı, gücü elinde tutan aile bireyleridir. Toplumumuzda yüzyıllardır önüne geçilmesi mümkün olmayan ön yargılar bulunmaktadır. Çatışmaların genel sebebi iki tarafın birbiri üzerine kurmaya çalıştığı üstünlük mücadelesi ve gelinin kayınvalidesinden baskın olma arzudur. Türk toplumunda erkek evlendiği zaman aile bağları genişler ve annesi ile eşi arasında köprü vazifesi görmeye başlar. Bunun ana sebeplerinden biri erkeğin ailesinin eşi üzerinde kurmaya çalıştığı üstünlük mücadelesinde oğullarının da yanında bulunmalarını istemeleri ve taraf tutmaya zorlamalarıdır. Geline sözlerini dinletme isteği buna karşılık ise gelinin kendi alanında bağımsız olmak istemesi ve eşini bu

alandanda yanında istemesi soncunda tartışmalar ortaya çıkar ve erkek arada bırakılarak, tercih yapmaya zorlanır. Bu çalışmada ne aile büyükleri ne de genç çiftler haklı gösterilmemiş, aile tipleri arasında aile bireylerinin rolleri ile bağlantılı olarak iletişimlerinin aile içi ilişkilere yansımaları tespit edilmiştir. Sorunların oluşmasının temel sebepleri, mülakat yöntemi ile geline ve erkeğe sorularak saptanmıştır. Katılımcılar genellikle ayrı evde oturan ve bir dönem bir arada yaşamış bireylerden oluşmaktadır.

Yapılan mülakatta gelinler kayınvalidesi ve kayınpederinin kişilik özelliklerinden şu kelimeler ile bahsetmişlerdir; akıl vermeyi seven, sinirli, bilinçli, yakın ve samimi, uzlaştırıcı, hırçın, anlayışlı, baskın karakter yapısına sahip olduğunu dile getirmişlerdir. Kayınvalidesinin yapı olarak yalan söylemeye yatkın olduğunu düşünen katılımcılardan biri bu durumdan rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Katılımcılardan bazıları kendilerinin takdir edildiğini dile getirirken bir kısmı önemsenmediğini evde değer görmediğini, evin hizmetçisi gibi görüldüğünü, bu duruma katlanmak zorunda bırakıldıklarını söylemişlerdir. Kayınvalidesi ve kayınpederinin kendilerine karıştığını düşünen katılımcılar beraber yaşadıkları süre zarfında müdahalede bulduklarını ancak evleri ayırdıktan sonra böyle bir durumun olmadığını beraber olmadıklarından dolayı böyle bir sorun yaşamadığını söylemiştir. Kendisine karışmayan ancak eşine karışan aile bireyleri de bulunmaktadır. Genel olarak kadınlar eşinin ailesinin tecrübelerinden yararlanmadığını dile getirirken çocuk bakımı ve yemek konusunda yardım aldığını dile getiren katılımcılar bulunmaktadır.

Eşlerinin ailesi ile herhangi tartışma yaşayıp yaşamadıkları sorusuna katılımcıların geneli böyle bir tartışmaya fırsat vermediklerini, aralarında ki resmiyeti ve saygıyı koruduklarından dolayı tartışma yaşamadıklarını, tartışma yaşansa dahi sustuklarını ve hiç bir şey olmamış gibi arayı düzelttiklerini dile getirmişlerdir. Katılımcılarda kayınvalidesi ya da kayınpederi ile tartışma yaşayanlar aynı evde beraber yaşayan bireylerdir ve tartışma sonrası olay olmamış gibi davranarak iletişim kurduklarını, beraber yaşadıklarından dolayı küslük olamayacağını belirtmişlerdir.

Kayınvalidesi ve kayınpederi ile beraber yaşayan katılımcılar bu süreçte olumsuz etkilendiğini, depresyona girdiğini, eşinin ailesinin kendisine değer vermediğinden olumsuz etkilendiğini ifade etmişlerdir. Beraber yaşandığı takdirde

derdini anlatamadığını bu yüzden de evliliğin olumsuz etkilendiğinden bahsetmişler ve ayrı yaşamak gerektiğini dile getirmişlerdir. Ayrı evde yaşayan katılımcılara beraber yaşama teklifi geldiğinde nasıl tepki verecekleri sorulduğunda ise, rahat edilemeyeceğini, yıllarca tek yaşamaya alışmış olmaktan huzursuzluk olabileceğini, ev ev üstüne olmayacağını, eşleri ile konuşamayacaklarını, vakit geçiremeyeceklerini ve başkası ile aynı evde yaşadıkları durumda kendi düzenlerine karışılacağı yönünde görüşlerini belirtmişler, herhangi mecburi bir durum olmadığı takdirde birlikte yaşamaya sıcak bakmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sebeplerden dolayı ayrı evde yaşamının daha sağlıklı olacağı görüşündedirler. Gelinler kendilerini evin bireyi olarak gördüklerini, fikirlerinin alındığını düşünürken, katılımcıların bir kısmı kendilerini gelin ya da elkızı olarak gördüklerini, fikirlerinin önemsenmediğini belirtmişlerdir.

Aile bireylerinden kayınpederinin oğlunu kıskanma durumu olmadığını ancak kayınvalidelerinin evlendikleri ilk dönemde kıskançlık yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kayınvalidesi ile kayınpederini, sabırlı, sakin ve sınırlı yapıda olarak tanımlamaktadırlar. Kayınvalideler genellikle geçmişte kendi kayınvalideleri ile yaşadıkları problemleri “kendi gelinim olduğunda bu şekilde davranmayacağım” düşüncesi ile anlatmaktadırlar. Aile bireyleri ve akrabalarından kadına ve erkeğe yönelik herhangi bir müdahale söz konusu değildir. Bunun asıl sebebinin aile ile aralarında bir resmiyetin bulunmasından, eşi ile arasında olan meselelerin yansıtılmaması, beraber yaşamamalarına bağlamışlardır. Aksini düşünen katılımcılar görüşmelerinin dolduruluşuna gelen kayınvalidesinden dolayı, eşinin babasının yanında huy ve davranışlarının değişmesi, eşinin her konuda ailesine danışması, gibi sebeplerden ötürü eşi ile ilişkisine bir müdahalenin söz konusu olduğunu bu duruma eşlerinin davranışlarının müsaade ettiğini belirtmişlerdir.

Kayınvalidesi ve kayınpederi ile gelinler arasında herhangi bir tartışma yaşandığında eşlerinin ailesinin hatta özellikle annesinin tarafını tuttuğunu söyleyen katılımcılar yoğunluktadır. Evliliklerin ilk yıllarında bu durumla karşılaştığını belirten katılımcılar olumsuz bir durum olduğu görüşündedir. Ancak taraf tutmadığını genel olarak objektif davranmaya çalıştıklarını ya da tartışmaya müdahale etmediklerini arayış bulmaya çalışarak her iki tarafı da memnun etmeye çalıştıklarını söyleyen bir grupta mevcuttur. Eşlerinin evliliklerinden belli bir süre sonra tartışmada taraf

tutmama davranış kalıbının ortadan kalktığı kendisinin tarafının tutulduğunu söylemiştir.

Kayınvalidesi ve kayınpederinin katılımcıların hayatlarına bir müdahalede bulunuluyor mu sorusuna, evliliklerde belirli konularda müdahale olduğunu düşünen katılımcılar kendi ailelerinin yanına giderken dahi onlardan izin alması gerektiğini, kendilerine yapılan müdahaleden dolayı evleri ayırmak zorunda kaldıklarını, tatile giderken, önemli karar alırken kendi hayatlarına karışıldığını düşünen bireylerin yanı sıra herhangi bir müdahale olmadığını savunan katılımcılarda bulunmaktadır. Bu müdahale ile birlikte evliliklerinde sorunların oluştuğunu ve evliliklerini olumsuz etkilediğini dile getirmişlerdir.

Aile bireyleri, kayınvalidesi ve kayınpederi ile yaşanan olumsuz durumların evliliğe yansıdığını, eşi ile arasında soğukluk ve küslüğe sebep olması, boşanma sürecine girmeleri, eşi ile sürekli tartışma yaşanması gibi problemlerden dolayı eşinin ailesi ile yaşanan olumsuz durumlar evliliklerini ve çocukları etkilemektedir. Evliliğin ilk yıllarından sonra dengeyi kurduklarından dolayı olumsuz durumların etkilemediğini ve çocuk olduktan sonra bu tür problemler yaşamadığını dile getiren katılımcılarda vardır.

Eşinin ailesinin çocukları yetiştirme tarzına karışmadıklarını aksine bu konuda destek olduklarını, müdahale etmeye çalışsalar da tecrübelerinden faydalanmak istedikleri kadar faydalandıklarını da dile getirmişlerdir. Ancak katılımcılar bu durumun olumsuzluğuna değinmişlerdir.

Erkekler ile yapılan mülakatlarda aileleri ile eşi arasındaki iletişim durumu hakkında ne düşündükleri sorulduğunda; herhangi bir problem olmadığı, her iki taraf kendi alanlarının farkında olduğu takdirde bir sorunda çıkmadığını, evliliklerinden belli bir süre sonra iletişimlerinin daha sağlıklı olduğunu belirtmişlerdir. Eşleri ile ailesinin beraber yaşaması hakkında katılımcılar genellikle olumlu yanıt vermişler çocuk bakımı konusunda yardım alacaklarını, tecrübelerinden yararlanabileceklerini olumsuz bir durum olacağını düşünmediklerini belirtmişlerdir. Herhangi bir tartışma durumu olduğunda ailesi ile eşi arasında taraf tutmadıklarını, her iki tarafı da dinlediklerini genellikle objektif davrandıklarını belirtmişlerdir.

Yaşadıkları olumlu ve olumsuz durumları aileleri ile genel olarak pozitif yönlendirme yaptıklarından dolayı paylaştıklarını ya da sadece babası ile paylaştığını, hem kendilerini hem de ailesini etkileyen bir konu olduğundan dolayı paylaştıklarını belirtmişlerdir. Ailesi ile hiçbir konuyu paylaşmayan adaylar ise evin içinde olan meselelerin dışarı taşmasını istemediklerinden dolayı anlatmadıklarını belirtmişlerdir. Herhangi bir karar alırken katılımcılar genel olarak ailesine danışır, istişare eder, fikir alırlar. Bunun sebebi ise ailelerini de etkilemesidir.

Aileleri ile eşleri arasında kaldığının düşünen katılımcılar bu negatifliğin evlilikleri üzerinde olumsuz bir etki yarattığını ve pürüzler oluştuğunu belirtmişlerdir. Eşleri ile aileleri arasında kaldığını düşünmektedirler. Eşleri ile anneleri arasında bir rekabet olduğunu düşünen katılımcılar, evliliklerinin ilk yıllarında bu durumla karşılaştıklarını söylemişlerdir. Ancak katılımcılardan biri bu durumun olmayışını eşinin ailesinin olumlu yönlendirmelerden kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Erkekler, eşleri ile aileleri arasında kurulan iyi ilişkilerin takdir edildiğini bu durumdan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ev ilişkilerinde ailelerinin bir baskınlık durumunun söz konusu olduğunu düşünen katılımcılar bu durumun daha çok nasihat verme şeklinde olduğu belirtirken kendi ailesi tarafından olmasa da eşinin ailesinin karısı üzerinde bir söz dinletme, dediğini yaptırma durumunda eşinin sessiz kalışının aile içinde sorunlara neden olduğunu belirtmiştir. Erkek katılımcılar genellikle kendi ailesinin ve akrabalarının üzerlerinde bir otorite kurma çabasının olmadığı ancak karısının ailesi tarafından genellikle evliliklerin ilk yıllarında eşleri üzerinde bir baskı ve otorite çabasının bulunduğu görüşündedirler.

Ailelerin çocukları yetiştirme tarzının eleştirilmesi konusunda, daha çok eleştirme odaklı değil, yönlendirme, tecrübelerini aktarma gibi olduğu düşüncesinde hemfikirlerdir. Bu yönlendirmelerin ise eşi ile arasında problem teşkil etmediğinin altını çizmişlerdir. Katılımcılar anne ve babasının eşi üzerinde herhangi bir baskı oluşturduğunu ve evliliklerine müdahale etmeye çalıştıklarını düşünmüyor ancak eşinin kendi ailesi tarafından evliliğin ilk yıllarında bir baskı unsurunun söz konusu olduğunu ve bu durumun kendisini tanıdıktan sonra şiddetinin azaldığını belirtmektedirler. Eşlerin anne ve babası ile yaşadığı olumsuz durumların evliliğe yansadığını bu durumların ise evliliğin olumsuz etkilenmesine, mutsuzluğa yol açtığı

görüştü. Aileler ile yaşanan olumsuz durumların evliliği perçinlediği fevri davranmadığı takdirde bu olumsuzlukların atlatılacağını düşünmektedirler.

Yapılan analizler sonucunda eşler arası ilişkilerde aile faktörünün önemli olduğu sonucuna ulaştık. Gelinler ve kayınvalidelerin bazı konularda anlayamadığını, kayınpederler ile ise genelde tartışma yaşanmadığını, aile içi ilişkilerine karışılmadığını ya da herhangi bir müdahalenin söz konusu olmadığını savunulmasının yanı sıra belirli bir süre beraber yaşayan bireylerin kayınvalidesi ve kayınpederi ile aynı evde yaşamaya olumlu tepki vermedikleri saptanmıştır. Erkeklerin çoğunlukla eşleri ile ailesi arasında kalmadığını, bu durumu ise objektif davranarak koruduklarını söylemişlerdir. Kayınvalidesi ve kayınpederi ile bir dönem beraber yaşayan gelinlerin yeniden beraber yaşamayı istemeyeceklerini ancak zorunlu durum olduğunda müsaade edeceklerini dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra erkekler aileleri ile beraber yaşamının maddi ve manevi olarak olumlu olduğuna değinmişlerdir. Taraflar arası iletişimin kuvvetli olması her konu da olduğu gibi aile içi iletişimde de önemlidir. Gelin ve aile bireyleri arasında iletişimin iyi olması için en azından taraflardan birinin kötü zandan kaçınması gerekmektedir. Taraflar arası kötü düşünce ve inanç çerçevesinde kurulan ilişkinin sağlıklı olması beklenemez.

Sonuç olarak iletişime açık, duygu ve düşüncelerini paylaşarak problemler ile birlikte başa çıkabilen, he konuda birbirlerine destek olabilen çiftler evliliklerinde akrabalık ilişkilerinin olumsuz etkilerine maruz kalmamaktadır. Yapılan analizler, aile büyükleri ile iletişimin evliliğe olumlu ve olumsuz etkileri arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu ilişki bireyin hayatını etkilemektedir.

Genel bir ifade ile kayınvalide ve kayınpeder faktörünün önemli olduğu, aile büyüklerinin evlilikler üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Modern hayatta düşünce özgürlüğü, kadının çalışma hayatına girmesi ile birlikte Türk aile yapısı değişme göstermiş ancak akrabalık ilişkilerinin varlığını koruması sebebiyle aile bağları kopmamıştır. Geleneksel akraba ilişkilerinin varlığını devam ettirdiği, kayınvalide ve gelin arasında bir iktidar mücadelesinin olduğu, evliliklerin ilk yıllarında otorite karmaşasının yaşandığını ve bu durumun evliliğe olumsuz yansıdığı görülmektedir. Ancak aile bireyleri birbirini tanımaya başladıktan sonra bu iktidar mücadelesinin, aile içi problemlere sebep olmadığı sonucuna varılmıştır. Aile

içi iletişimin kuvvetli olduğu ailelerde eşler arası sorunların ortaya çıkmadığı, yaşanan olumsuz durumlarda ise, karşılıklı iletişim ile çözüme ulaştırıldığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (1991). Dış Göç Akımının Türk Kadının Özgürleşme ve Sözde Özgürleşme Sürecine Etkisi. *Aile Yazıları II içinde*. Başbakanlık Aile Kurumu Bilim Serisi: Ankara.
- Aksu, Y.C. & Bulut N. (2016). Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Kadın. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Yaz, Sayı.15(58), 888-902.
- Aktaş, G. (2011). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler. (Y.L). İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı.30(1).
- Aktaş, G. (2015). Türkiye'de Aile Sosyolojisi Çatışmalarına Genel Bir Bakış. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Sayı 2, 419-441.
- Aktay, Y. (2014). Modern Dünyada Ailenin Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülahazalar ve Geleneğe Dayalı Problemler. M. Aydın, (Ed.), *Aile Sosyolojisi Yazıları İçinde* (181-188). İstanbul: Açılım Kitap.
- Altunek, S. (2001). Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarının Bir Değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı.18(2),17-28.
- Aluş, Y., Selçukkaya, S. (2015). Türk Ailesinde Mutluluk Algısı ve Değerleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2). 151-175.
- Anderson, E. (1989). Sex Codes and Family Life Among Poor Inner-City Youth. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2009). Boşanma Nedenleri Araştırması. 10.02.2018, <http://ailetoplum.aile.gov.tr>.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014). Boşanma Nedenleri Araştırması. 20.02.2018, <http://ailetoplum.aile.gov.tr>.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı., 2008. *Boşanma Nedenleri Araştırması*. 01.01 2018, <http://ailetoplum.aile.gov.tr>.

- Aras, B. (2010). Roma Hukukunda Evlenme ve Boşanma. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı.18(2).
- Arıkan, Ç. (1992). *Yoksullukta ve Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma*. Ankara: Şafak Matbacılık.
- Arıkan, Ç. (1996). *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Arslantürk, G. (2017). Bilime ve Eğitime Adanmış bir Kariyer: Çiğdem Kağıtçıbaşı. Sayı:7, 9-18. <http://dergipark.gov.tr/temasa/issue/30505/330788>. 15.03.2018.
- Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi. Toplumsal Bir Kurum Olarak Evlilik ve Aile. 27.11.2017, http://www.ataaof.com/ow_userfiles/plugins/forum/attachment_2839_54c8fd_a7ba161_54c8fc5e47530_%C3%BCnite-5toplumsal-bir-kurum-olarak-evlilik-ve-aile.pdf.
- Ayan, N. (2007). Terk Nedeniyle Boşanma. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı.15(1), 45.
- Aydın, K. (2014). Yapısal İşlevselci Teori ve Toplumsal Tabakalaşma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 4(8), 18-20.
- B.L. Bloom, S. A. a. S.(1978). Marital Disruption As a Stressor: A Review and Analysis. *Psychological Bulletin*, Sayı.85(4), 867.
- Bağlı, M. ve Sever A. (2005). Tabulaştırılan / Tabulaşan Kurumun (Ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği: Levirant ve Sororat. *Aile ve Toplum Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart. 2(9). 02.07.2017, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/198141>.
- Baran, A. (2004). Türkiye'de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi. *Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, 31-42.
- Barlas, T. (1991). "Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru Dünyada ve Türkiye'de Aile Yapısının Evrimi" içinde *Aile Yazıları II (493)*. Ankara. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları
- Başak, S. (2003). *Gazi Üniversitesi İBFF Dergisi*, Sayı 3, 133-160.

- Battal, A. (2008). *Boşanma Sebepleri: Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları (Nihai Rapor)*, İstanbul: Eflatun Matbacılık.
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı.4(8). 101-129.
- Bayraktar, N. (2010). Boşanmış Kadınların Çevrelerinin Kendilerine Bakış Açısını Algılama Şekilleri. (Y.L). Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Bolu.
- Bumpass, L.L., Martin, T.C., Sweet, J.A. (1991). The Impact of Family Background and Early Marital Factors on Marital Disruption. *J. Fam Issues*, 12. 22-42.
- Brown, D. L. (1981). A quarter Century of Trends and Changes in The Demographic Structure of American Families. *The Family in Rural Society Colorado*, 10.
- Canatan, K. (2011a). Aile Hakkında Kuramsal Perspektifler. K. Canatan, E.Yıldırım (Ed.), *Aile Sosyolojisi içinde (31-51)*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Canatan, K. (2011b). Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi. K.Canatan, E.Yıldırım, (Ed), *Aile Sosyolojisi içinde (97-120)*. İstanbul : Açılım Kitap.
- Canatan, K. (2011c). Bilimsel ve Kuramsal Çerçeve. K. Canatan, E.Yıldırım (Ed.), *Aile Sosyolojisi içinde (45-48)*. İstanbul: Açılım Kitap
- Canatan, K., Yıldırım, E. (2013). Ailenin Tanımı, Türevleri ve İşlevleri. K.Canatan, E.Yıldırım (Ed), *Aile Sosyolojisi içinde (53-63)*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Canel, E. A. ve Azize. N. (2017). Anne Oğul Bağlanmasının Gelin-Kayınvalide İlişkisi ve Evlilik Doyumunu Yordamadaki Rolü. *Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi 2*, Sayı.1(16), 2.
- Cassidy, G. R. L. & M. L. (1982). Kinship System and Extended Family Ties. *The Family in Rural Society*.
- Cherlin, A. (1979). Work Life and Marital Dissolution. *In: Divorce and Separation: Context, Causes, and Consequences*. New York: Basic Books, 151-166.
- Connel, R. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. Ankara: Ayrıntı Yayınları.
- Çağan, K. (2013). Ailenin İşlevleri. *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.

- Çelik, B. Ö. (2015). *Genel Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması*. (Y.L). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Çelik, C. (2009). Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din: Pradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması. Uluslararası Günümüz Türkiyesinde İslam Sembolyumu, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Kayseri.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim*, 86, 39-170.
- Demirel, Ö., Gürbüz, A., Tunç, M. (1992). Osmanlılarda Ailenin Demografik Yapısı. *Sosyo Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi I* içinde. 89-107. Aile Araştırma Kurumu Yayınları: Ankara.
- Dikeçligil, F. B. (2014). Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu. *Aile Sosyolojisi Yazıları* içinde (13-49). İstanbul: Açılım Kitap.
- Doğan, İ. (2001). Osmanlı Ailesi: Sosyolojik Yaklaşım. Yeni Türkiye Yayınları: Ankara.
- Doğan, İ. (2009). *Dünden Bugüne Türk Ailesi*. Ankara
- Doğan, Ş. (2016). Boşanma Nedenlerine Yönelik Tutumlar: Boşanmayı Arttırıcı veya Engelliyici Faktörlere Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, Sayı.5(4), 992-1011.
- Doğan, C., Doğan. S. (2011). Aile İçi İletişim ve Başarı. *İnsanlar Konuşa Konuşa*. İstanbul: Selis Kitaplar.
- Dursunüst, E. (2010). Kabul Edilme Sürecinde Türk Kanun-ı Medenisi. Sayı. 12, 1. 159-175. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/153746>. 11.10.2017.
- Erdentuğ, N. (1972). Türkiye Türk Toplumlarında Kültürel Antropolojik İncelemeler. Ankara: Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Erdentuğ, A. (1982). Türkiye, İran ve Pakistan'da Geleneksel Köy Ailesinin Özellikleri. *Antropoloji Dergisi*, Sayı 10, 63-73.
- Ergin, M. (2003). Orhun Abideleri. No:95. Boğaziçi Yayınları: İstanbul
- Erkal, M. E. (2000). *Aile*. M. Aydın, (Ed), *Kurumlar Sosyolojisi* içinde (35). İstanbul: Vadi Yayınları.

- Erkul, A., Eski Türklerde Aile. (13.08.2018).
<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=364802>.
- Erol, Y. (2001). Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı.19(1), 120-149.
- Eröz, E. (1991). Türk Ailesi. *Aile Yazıları I* içinde. 225-247. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu: Ankara.
- Ersöz, A. G. (2011). Türkiye'de Boşanma Olgusu ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Sayı 43, 253.
- Eyüboğlu, A., Özal, Ş., Tanrıöver, H.T. (2000). Kentlerde Yaşayan Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo Ekonomik ve Kültürel Boyutları. Başbakanlık Genel Müdürlüğü Yayınları: Ankara.
- Fındıkoğlu, Z. (1991). Türk Aile İçtimaiyatı. *Aile Yazıları I* içinde. 1-42. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları. Ankara.
- Freedman, J. L. (1978). *Happy People: What Happiness is, Who Has It, and Why*. New York: Harcourt Brace Javanovich.
- Fisher, H. (2004). *Cinsel Aşkın Anatomisi*, (M. Gaspıralı, çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Freyer, H. (1967). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Giddens, A. (2006). *Sociology*. USA: Polity Press.
- Gidens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Goody, J. (2004). *Avrupa'da Aile*, İstanbul: Litaratür Yayıncılık.
- Gottoman, J.M. (1994). *What Predicts Divorce?*. Hillsdale, NJ: Lawrence, Erlbaum.
- Gökalp, Z. (2007). Aile Ahlakı. M.S., Koz, (Ed.), *Kitaplar* (1. Baskı) İçinde (272-277). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Sayı. 8(12), 46-67.

- Gökçe, H. (2017). Dünü, Bugünü, Yarını ile Aile (Sosyoloji Notları). Sayı:1. 50-63.
- Gökkaya-Bilican, V. (2015). Sosyal Teoriler ve Kadın Üzerine. *International Journal of Social Science*. 337-350.
- Güler, D. ve Ulutak N. (1992). Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile. *Kurgu Dergisi*, Sayı 11, 51-76.
- Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2). 245-256.
- Henslin, J. M. (2015). *Essentials of Sociology*. Edwardsville: Southern Illinois Universty.
- İnan, A. (1952). Türk Düğünlerinde Exogami İzleri. Türk Dil ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar I.
- İpek, A.İ. (2007). Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri. Konya.
- Kafesoğlu, İ. (1987). Türk Bozkır Kültürü. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü: Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Karadağ, Ş. (2015). *Evlilik Uyumu İlişkisinde Aile İçi İletişimin Rolü: Konya Örneği*. (Doktora Tezi). Konya Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kasapoğlu, A. ve Karkıner N. (2011). *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kaya, Y. (2000). Sosyal Farklılaşma ve Çatışma Sürecinde Çalışma İlişkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2). 195-207.
- Kendall, D. (2011). *Sociology in our Times*. USA/ Belmont: Wadsworth Cengage Learning.
- Kır, İ. (Bahar 2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı.10(36), 381-404.
- Kırca, S. (2001). Feminist Kültürel Çalışmalarda Kuram ve Yöntem Tartışmaları: Dünyadan Türkiye'ye Açılan Pencere, *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı 14. 25-31.

- Kinsiz, D.N. (Haziran-2017). Sosyolojik Bir Araştırma Yapan Nitel Araştırmacıyı Bekleyen Zorluklar. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(45), 242-248.
- Klein, D.M., White, J.M. (1996). *Family Theories, An Introduction*, Sage Publications. Thousand Oaks: London.
- Kocadaş, B. (2016). Cumhuriyet Döneminde Yapılan İç ve Dış Göçlerin Toplumsal Etkileri. *Dergi Park Akademik*, Sayı.1(1), 14.
- Koenig, S. (1966). *Sociology*. basım yeri bilinmiyor: Barnes and Noble.
- Kongar, E. (1991). Türkiye'de Aile Yapısı: Evrimi, Bürokratik Örgütlerle İlişkisi. *B. Dikeçligil, A. Çiğdem, Aile Yazıları II* içinde. Ankara: Basbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Kongar, E. (1998). 21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı. Remzi Yayınevi: İstanbul.
- Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve Ailenin Korunması. (YL)*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Kuru, A. G. (2016). Türk Ailesinde Karakter ve Otorite: *Bir Toplumsal Tip Olarak Kaynana ve Kaynanalık Rolü Üzerine Bir Araştırma. (YL)*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Kurt, A. (1998). Osmanlı Ailesi. Uludağ Üniversitesi: Bursa.
- Lale, M. İ. (2004). *Türk Aile Düzeni ve Aile İçi İlişkiler. (YL)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Leslie, G. R. (1982). *The Family in Social Context*. Oxford: Oxford University Press.
- Levis, R.A., Spanier, G.B. (1979). *Theorizing About The Quality and Stability of Marriage, Contemporary Theories About The Family*, The Free Press: New York.
- Lian, T.C. Geok, L.S. (2008). A Study of Marital Conflict and Measures of Social Support and Mental Health. *Sunway Academic Journal*, (5). 97-110.
- Malinowski, B. (1921). *La Sexualité et sa Répression Dans Les Sociétés Primitives*. Paris: Payot.

- Merter, F. (1990). *1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Aile Yapısı*. Ankara.
- Mutlu, M. (2004). *Üniversite Gençliğinin Evlilik ve Aile Kurumuna Yaklaşımı Uygulaması*. (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Mutluer, F. (1998). Sapma Kuramlarına Bakış. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı. 12. 281-242.
- Ortaylı, İ. (2006). Osmanlı Toplumunda Ailelerin Demografik Yapısı. Pan Yayıncılık: İstanbul.
- Ozankaya, Ö. (1991). *Toplum bilim*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Önür, N. (1989). Sembolik Etkileşimci Bir Perspektifle Aile İçi İletişim İlişkilerinin Çözümlemesi. *Aile Yazıları* içinde, Ankara (2. Baskı): Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özalp, A. (2014). Ötekileştirme: Sembolik Etkileşimci Bir Bakış. *Toplum Bilimleri Dergisi Altı Aylık Hakemli Bilimsel Dergi*, Aralık, Sayı.8(16), 227-229.
- Özen, S. (1987). *Seminer Dergisi*. 267-281.
- Özçakır, A. (2002). Ayrı Yaşama ve/veya Boşanmanın Karı-Koca Üzerindeki Etkileri. D.Gökdağ (Ed). *Aile Psikolojisi ve Eğitimi* içinde (81-82). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özkerem, A. İşçi Baş, G. (2016). Osmanlıdan Günümüze Türk Türk Toplumunda Aile Yapısı ve Boşanma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. Sayı: 18, 30. 87-95.
- Mac Iver, R.M, Page, C.H. (1961). *Society*. London: Macmillan.
- Nirun, N. (1994). Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları: Ankara.

- Patai, P. (1970). Culture and Change İntah Middle East. *Society*.
- Poloma, M. M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Popenoe, D. (1982). *Sociology*. Second Edition. New Jersey: The State University.
- Punch, K. F. (2011). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Larossa, R. ve D. C. R., 2009. Symbolic Interactionism and Family Studies. *Sourcebook of Family Theories and Methods*. USA: Springer Science, p. 136.
- Reiss, I. & Lee, G. R. (1988). *Family Systems in America*. Fourth Edition. New York.
- Sarpkaya, O. A. (2012). Boşanmış Kadınların Yaşam Deneyimlerine Sosyolojik Bakış. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Güz, Sayı.15(2), 6.
- Schuz, D.A. (1982). *The Changing Family: Its Function and Future*. Prentice- Hall, Inc Englewood Clifts: Kanada.
- Serim, T. (1972). Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Sayın, Ö. (1991). Aile İçi İlişkileri Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi. M.Aydın (Ed), *Aile Yazıları* içinde (77-97). (2. Baskı). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı..
- Sevim, Y, Güldeste, A, Öner, C (2016). Boşanan Erkeklerin Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ İli Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı.26(2), 293.
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de Evlenme Biçimleri. *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Şinasi Tekin Özel Sayısı.
- South, S. ve Spitze G. (1986). Determinats of Divorce over Marital Life Course. *American Sociological Association*, 583-590.
- Spitze, G.,Huber J., & Glenna. (1980). Considering Divorce: An Expansiopn of Becker's Theory of Marital İnstability. *American Journal of Sociology*, July, Sayı.86(1),75-89.

- Stewart, A. J. (1994). *Toward a Feminist Strategy for Studying Women's Lives*". Boulder: Westview.
- Şahin, A. O. (2015). *Boşanma Sebeplerinde Kusur İlkesi: (YL)*.İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Şen, B. (2013). *Boşanma Süreci Arabuluculuğu*. (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Şener, A, Terzioğlu, G. (2002). Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları, Ankara.
- Şulul, C. (2016). İbni Sina'nın Siyaset Felsefesi. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 27(2), 111-121.
- Tacoğlu, T. P. (2011). Türkiye'de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Sayı.2(4), 117.
- Taşcı, C. N. (1991). *Aile ve Eğitim*. İçinde Türkiye Aile Yıllığı. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Tarhan, N. (2010). *Kadın Psikolojisi*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Tarhan, N. (2012). *Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taylan, H. H. (2009). Türkiye'de Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 22, 117-138.
- Timur, S. (1972). Türkiye'de Aile Yapısı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Tolan, B. (1991). "Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru Dünyada ve Türkiye'de Aile Yapısının Evrimi" *Aile Yazıları II* içinde. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- Turgut, M. (2010). Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü: Ankara.
- Tuzcu, A. (2017). *Evli Bireylerde Kişilik Özelliklerinin Evlilik Uyumu ve Evlilik Doyumu Üzerine Etkisi*. (YL). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Türköne, M. (1995). Eski Türk Toplumunda Cinsiyet Kültürü. Ark Yayınları: Ankara.

- Türkiye İstatistik Kurumu, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2017. (12.06.2018).
- Uçan, Ö. (2007). *Boşanma Sürecinde Kriz Merkezine Başvuran Kadınların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi PSikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- UKEssays. November 2013. Understanding Of The Structural Functional Approaches Sociology Essay, March 20, 2017, from <https://www.ukessays.com/essays/sociology/understanding-of-the-structural-functional-approaches-sociology-essay.php?vref=1>.
- Ünal, V. (2013). Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 6, 26. 588-602.
- Vasudevan, B. (2015). Causes of Divorce: A Descriptive Study From Kerala. *Journal of Evolution of Medical and Dental Sciences*, March. Issue 20.
- Vergin, N. (1987). Toplumsal Değişme ve Türkiye'de Aile. *İlim ve Sanat*, Temmuz-Ağustos, 21-22.
- Wallace, W. (2008). *Sociological Theory*. New York: Routledge.
- Wells, S. (1984). *İnsan ve Dünyası*. (Çev. B.Güvenç). Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Wimalasena, N. A. (2016). An Analytical Study of Definitions of the Term "Marriage". *International Journal of Humanities and Social Science*, January. Sayı 6.
- Winch, R. (1952). *The Modern Family*. Holt: Rinehart and Winston.
- Yadigar Aluş, Selçukkaya S. (2015). Türk Ailesinde Mutluluk Algısı ve Değerleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar*, 1(2), 151-175.
- Yalçın, H. (2014). Evlilik Uyumu ile Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Şubat, Sayı. 3(1), 251.
- Yasa, İ. (1973). Evlilik ve Geniş Aile Kurumunun Yazgısı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı1, 2.
- Yaşar- Ekici, F. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Issue 30, 209-224.

- Yazan, Ü. M. (1989). İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, Sayı.3(1), 147.
- Yıldırım, E. (2013). Aile ve Evlilik Türleri. K. Canatan, E.Yıldırım, (Ed). *Aile Sosyolojisi içinde* (65-82). İstanbul: Açılım Kitap.
- Yılmaz, S. (2012). Türkiye'de Ailenin Dönüşümü. Ankara: Divan Kitap.
- Yılmaz, E, Tamam, L, Bal, U2015. Poligami ve Ruh Sağlığına Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, Sayı.7(2), 221-228.
- Yılmazçoban, M. (2011). Evlilikte Çiftleri Etkileyen Unsurlar ve Arkadaşlık İlişkileri. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mart, Cilt 1, 179.
- Yılmazçoban, A.M. (2016). Türk Aile Yapısında Evlilik Öncesi Süreç Etkisi Görücü ve Flört Tipi Yapılanma. *Turkish Studies Dergisi*, Sayı. 11, 2. 1317-1340.
- Yücel, C. Aksu, N.B. (2016). Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Kadın. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 54. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/225321>. (20.02.2018).
- Yüceer, S. (2008). Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Sosyal Hakların Tanınması. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(14). 131-134.
- Zafer, A. B. (2013/1.) Cumhuriyet ile Birlikte Değişen Aile Kurumu. *U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 24, 132.

EKLER

EK:1 Katılımcılar Listesi

- Kader K. (K.K, 27), 27 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Ömür D. (Ö.D, 41), 41 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Hemşire. Afyon doğumlu.
- Meral K. (M.K, 26), 26 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Sibel P. (S.P, 25), 25 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Sekreter. Afyon doğumlu.
- Hilal K. (H.K, 26), 26 yaşında. Evli. Lise mezunu. Eğitim danışmanı. Sivas doğumlu.
- Tülay M. (T.M, 27), 27 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Meral B. (M.B, 28), 28 yaşında. Evli. Lise mezunu. Özel sektör. Afyon doğumlu.
- Ayşe İ. (A.İ, 35), 35 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Hemşire. Afyon doğumlu.
- Arife S. (A.S, 26), 26 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Muhasebeci. Afyon doğumlu.
- Meltem A. (M.A, 35), 35 yaşında. Evli. Lise mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Emine A. (E.A, 31), 31 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Müdür. Afyon doğumlu.
- Deniz D. (D.D, 33), 33 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Avukat. Afyon doğumlu.
- Zerrin K. (Z.K, 37), 37 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Hemşire. Afyon doğumlu.
- Perihan Ö. (P.Ö, 49), 49 yaşında. Evli. İlkokul mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.

- Kevser P. (K.P, 35), 35 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Hemşire. Afyon doğumlu.
- Suzan K. (S.K, 45), 45 yaşında. Dul. Lise mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Adile K. (A.K, 48), 48 yaşında. Dul. Lise mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Esra Ş. (E.Ş, 41), 41 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Hemşire. Eskişehir doğumlu.
- Halime E. (H.E, 64), 64 yaşında. Dul. Üniversite mezunu. Sınıf öğretmeni. Afyon doğumlu.
- Sümeyye G. (S.G, 35), 35 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. İngilizce öğretmeni. Afyon doğumlu.
- Yüksel A. (Y.A, 46), 46 yaşında. Evli. İlkokul mezunu. Ev hanımı. Çorum doğumlu.
- Belkıs K. (B.K, 37), 37 yaşında. Evli. İlkokul mezunu. Aşçı. Afyon doğumlu.
- Raika İ. (R.İ, 49), 49 yaşında. Evli. Lise mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Ayşe B. (A.B, 46), 46 yaşında. Evli. Lise mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Aysel K. (A.K, 31), 31 yaşında. Evli. Lise mezunu. Ev hanımı. Afyon doğumlu.
- Ahmet E. (A.E, 36), 36 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Akademisyen. Antalya doğumlu.
- Ömer K. (Ö.K, 28), 28 yaşında. Evli. Lise mezunu. Kasiyer. Afyon doğumlu.
- Yasin Ç. (Y.Ç, 37), 37 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Akademisyen. Afyon doğumlu.
- Burak O. (B.O, 32), 32 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Akademisyen. Çorum doğumlu.
- Fatih U. (F.U, 35), 35 yaşında. Üniversite mezunu. İngilizce öğretmeni. Eskişehir doğumlu.
- Zafer K. (Z.K, 28), 28 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Muhasebe öğretmeni. Afyon doğumlu.
- Hasan T. (H.T, 59), 59 yaşında. Evli. Ortaokul mezunu. Muhtar. Afyon doğumlu.
- Akif A. (A.A, 31), 31 yaşında. Evli. Üniversite mezunu. Akademisyen. Nevşehir doğumlu.

EK: 2 Mülakat Soruları

GELENEKSEL AKRABA İLİŞKİLERİNİN YENİ EVLİLİKLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Merhaba, bu görüşme metni akraba ilişkilerinin evlilikler üzerindeki etkilerinin bireyler tarafından nasıl anlamlandırıldığını öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır. Verilen cevaplar Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan “Geleneksel Akraba İlişkilerinin Yeni Evlilikler Üzerindeki Etkileri: Afyonkarahisar İli Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Her soruya cevap vermeniz yapılan araştırmanın bilimselliği açısından önemlidir. Sorulan sorulara rahat yanıt verebilmeniz için kimlik bilgilerinize yer verilmemiştir.

Çalışmaya yaptığınız katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Sümeyye EVRAN

DEMOGRAFİK BİLGİLER ve SOSYO-EKONOMİK BİLGİLER

- Yaş:
- Medeni Durum:
- Eğitim Durumu:
- Nasıl Evlendiniz? (Tanışarak, Akraba Evliliği, Görücü usulü ile...)
- Meslek
- Aylık Geliriniz?
- Çocuğunuz var mı? Varsa kaç tane, yaş aralıkları ve eğitim durumu nedir?
- Afyonlu musunuz?
- Afyon'da kaç yıldır ikamet etmektesiniz?
- Afyon merkez /ilçe/kasaba mı ikamet etmektesiniz?
- Eşinizin ailesi ile birlikte mi yaşıyorsunuz?

ERKEĞE SORULACAK SORULAR

Aile İçi İletişim

- Eşiniz ile anneniz arasındaki iletişim konusunda ne dersiniz?
- Sizce beraber yaşamamanın olumlu ya da olumsuz tarafları nelerdir?
- Aileniz ile eşiniz arasında herhangi bir tartışma olduğunda taraf tutar mısınız?
- Ailenizin içinde meydana gelen olumlu olumsuz durumları anne ve babanızla paylaşır mısınız?
- Aileniz için alınacak olan önemli kararlarda anne ve babanıza danışır mısınız?
- Aileniz ile (anne, baba) eşiniz arasında kaldığınızı düşünüyor musunuz?
- Anneniz ve eşiniz arasında bir rekabet durumunun söz konusu olduğunu düşünüyor musunuz?
- Eşinizin anne ve babanız ile iyi ilişkilerinin bulunmasını takdir eder misiniz?
- Anne ya da babanızın ev ilişkilerinizde baskın olma söz dinletme, kontrol etme gibi davranışları olduğunu düşünüyor musunuz?
- Annenizin veya babanızın çocukları yetiştirme tarzınızı eleştirdiğini düşünüyor musunuz?
- Anne ya da babanızın eşiniz üzerinde baskı oluşturduğunu düşünüyor musunuz?
- Annenizin ya da babanızın hayatınıza müdahale etmeye çalıştığını veya hayatınıza karıştığını düşünüyor musunuz?
- Anne ve babanız ile yaşanan olumsuz durumların evliliğinizi etkilediğini düşünüyor musunuz?

KADINA SORULACAK SORULAR

Kayınvalide- Kayınpeder ve Gelin İlişkisi

- Genel olarak kayınvalideniz/ kayınpederiniz nasıl özelliklere (olumlu, olumsuz) sahiptir, nasıl insanlardır?
- Onlarla olan ilişkilerinizi nasıl tanımlarsınız? (size karışır, sizi takdir eder, size önem verir mi?) Onların tecrübelerinden faydalanır, yardım alır mısınız?
- Kayınvalidenizle ve kayınpederinizle ilişkiniz nasıldır? He konudan konuşur paylaşımda bulunur musunuz? (örneğin, eşinizle ilgili meseleler, çocuklarınız, kendi aileniz ile olan ilişkileriniz, çocukların davranış kalıpları, kadınsal ve dinsel konular gibi).
- Kayınvalideniz/Kayınpederiniz ile anlaşamadığınız, tartıştığınız konular var mı? Tartıştığınız durumlarda aranızı nasıl düzeltirsiniz?
- Evlendiğiniz zaman beraber yaşayacağınızı biliyor muydunuz? Bu durum sizi olumlu ya da olumsuz nasıl etkiledi bahseder misiniz? (ayrı yaşıyor ise) Daha bu konudan bahsedildi mi? Siz hiç eşinizin ailesi ile beraber yaşadınız mı? Beraber yaşamanız teklif edilse kabul eder misiniz?
- Kayınvalidenizin/ kayınpederinizin sizi evin bir bireyi olarak gördüğünü düşünüyor musunuz?
- Kayınvalidenizin/kayınpederinizin oğlunu sizinle paylaşamama durumu olduğunu düşünüyor musunuz?
- Kayınvalideniz/ Kayınpederiniz yapı olarak sabırlı/sabırsız, sinirli/sakin midir?
- Kayınvalideniz geçmişte kayınvalidesi ile yaşadıklarından bahseder mi?
- Kayınvalideniz sizi sever sayar mı?
- Kayınvalidenizin/ kayınpederinizin eşinizle olan ilişkinize müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?
- Kayınvalidenizle/kayınpederinizle yaptığınız tartışmada eşiniz kimin tarafını tutar?
- Kayınvalidenizin/kayınpederinizin hayatınıza müdahale ettiğini düşünüyor musunuz?
- Kayınvalideniz/ kayınpederinizle yaşadığınız olumsuz durumların evliliğe yansadığını düşünüyor musunuz?

- Kayınvalideniz/ kayınpederinizin çocukları yetiştirme tarzınıza karıştığını düşünüyor musunuz? Eşinizle bu durumdan dolayı tartışma yaşıyor musunuz?

